

UPPSATSER

Kulturgeografiska institutionen

Kommunens roll i trygghetsskapande åtgärder av den fysiska miljön i stadsrummet

En kvalitativ fallstudie i Upplands Väsby kommun

Elena Ernman

Kurs: 2KU035: Masteruppsats i kulturgeografi 30 hp.

[Skriv här]

Termin: VT2022

ABSTRAKT

Ernman, E. 2022. Trygghetsskapande åtgärder av den fysiska miljön i stadsrummet. En kvalitativ studie i Upplands Väsby kommun. *Uppsatser Kulturgeografiska institutionen*, Uppsala universitet. Masteruppsats i Kulturgeografi 30hp, VT2022.

Studien handlar om vilka åtgärder som vidtagits inom kommunen för att förebygga brottslighet samt bidra till trygghet och välmående för kommuninvånarna genom förbättring av den fysiska miljön. Studien består av kvalitativa semistrukturerade intervjuer med politiker, tjänstemän, brottsförebyggare, stadsarkitekter och andra aktörer med direkt eller indirekt inflytande på trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete. Min undersökning avgränsas till den fysiska utformningen och vilken betydelse denna har för ett strategiskt arbete att värna trygghet. Resultatet tyder på att den fysiska utformningen har ett betydande inflytande på trygghetsupplevelse och säkerhet. Detta förhållande är i kombination med andra faktorer något som påverkar social hållbarhet avseende trygghet. Resultaten visar därutöver att kommunen, i samverkan med flera andra aktörer, jobbar med att anpassa den fysiska designen samt utformningen av stadsrummet för att skapa förutsättningar för invånarna att få (1) social kontroll och (2) naturlig övervakning. Dessa förklaras genom koncepten: (1) *ögon mot gatan* och (2) *livliga gator*. Resultatet visar även att det råder brist på social hållbarhet som inkluderar både social sammanhållning och socialt engagemang i Upplands Väsby kommun och att kommunen inte alltid vidtar åtgärder i tid.

Keywords: trygghetsåtgärder, brottslighet, den fysiska miljön, SDT, BWT, RAT, Ecological (Dis)advantage, livliga gator.

Handledare: Thomas Højemo

[Skriv här]

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1. Introduktion och problemformulering	4
1.2. Syfte och frågeställningar	6
1.3. Avgränsningar	6
2. METOD	6
2.1. Forskningsdesign	7
2.2. Fallstudieobjekt	7
2.3. Intervjumetod	7
2.4. Analysmetod	11
2.5. Metod-och källkritik	11
2.6. Etiska överväganden	13
3. TEORETISK RAMVERK OCH TIDIGARE FORSKNING	14
3.1. Broken Windows Theory BWT	15
3.2. Social Disorganization Theory SDT	20
3.3. Busy streets theory BST	22
3.4. Sammanfattning	23
4. RESULTAT OCH ANALYS	24
4.1. Den fysiska utformningen av stadsrummet som brottsförebyggande strategi	24
4.2. Gatubelysningens betydelse	26
4.3. Tunnlar - för eller emot inom stadsplanering	29
4.4. Estetikens roll inom brottsförebyggande strategi	36
4.5. Utformningen och placeringen av bostadshus	42
4.6. Variation av bebyggelser som trygghetsåtgärder	52
4.7. Förtätning av stadsrummet eller stadsmässighet	57
4.8. Kommunens samarbete och ambitioner i Upplands Väsby kommun	62
4.9. Ambitioner och utmaningar för Upplands Väsby	72
5. SLUTSATS	74
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	76
BILAGA 1	79
Bilaga 2	80

[Skriv här]

1. INLEDNING

1.1. Introduktion och problemformulering

Det har under senare tid bedrivits mycket forskning om vad som ger upphov till kriminalitet och brottslighet. Forskningen har bland annat inriktats på varför vissa platser och områden känns tryggare än andra och hur det påverkar invånarnas välmående och sammanhållning. Det tillämpas teorier för att förstå den komplexitet som uppstår och ligger till grund för (o)trygghet och brottslighet samt vilka faktorer som står bakom. Därutöver är ett centralt forskningsspår hur myndigheter kan jobba med trygghetsfrågor för att bekämpa brottsligheten på lång sikt.

I föreliggande studie är trivsel och trygghet komplement till varandra. Enligt vissa teorier vill de invånare som trivs inom ett visst område inte flytta ifrån detta område då det också betyder att invånare som bor där har lyckats med att skapa förutsättningar för trivsel och trygghet. Därför är trygghetsfrågor viktiga och ingår i varje planering av den fysiska miljön. Att skapa förutsättningar för trivsel och trygghet kan ske genom en utformning av den urbana miljön för att göra den mer estetiskt tilltalande i vilken varje aspekt för trygghet och säkerhet inkluderas. Detta kan uppfattas som ett utopiskt slutmål på ett lyckat lokalt samhälle. Därutöver kan uppkomsten av brottslighet ha olika rötter med inneboende komplexitet. I samband med detta ska mitt fokus läggas på den fysiska utformningen av den urbana miljön i Upplands Väsby kommun och hur utformningen i praktiken kan användas i förebyggande syfte. Anledningen till valet av Upplands Väsby kommun är det är en relativt ung kommun med en kontinuerligt växande befolkning och har geografisk närhet till både Uppsala och Stockholm genom pendeltågslinjen. Kommunen bildades av en sammanslagning av flera tätorter men de centrala delarna har anknytning och närhet till centralstationen. Det är framför allt stadsdelen med det urbana området som ingår som fokus i min studie då det är just i de centrala stadsområden som folkmassan rör sig i större utsträckning och skapar både gångstråk och ger upphov till en samling av människor under mörka tider på dygnet med restauranger och caféer som brukar stå öppna sent på kvällar. Själva närheten till tågstation och busstation är bidragande faktorer till rörliga gator både under dag och kvällstid. Det som studien ska utmynna i är att hitta svaren av den fysiska utformningen av stadsrummet kan bidra till minskat brottslighet eller om det finns andra faktorer som kan ligga till grund för en minskad eller utebliven brottslighet och förhöjd trygghetsupplevelse. Något som inte är helt möjligt att förstå utan ett fenomen som beskrivs nedan och som heter social hållbarhet.

Social hållbarhet och dess betydelse inom planeringen

Ett begrepp som ofta förekommer i min studie är *Social hållbarhet* och kommer ligga till grund för att förstå samhällsrelaterad problematik. Själva begreppet är svårtolkat men förekommer ofta i rapporter både på regeringsnivå och på kommunal nivå. Svårigheten med att objektivisera begreppet *social hållbarhet* nämns även i rapporten *Den hala tvålen* (Regeringskansliet, 2021). Framför allt handlar det om svårigheter med att få genomslag för social hållbarhet från översiktsplanering till den fysiska miljön. Då de sociala aspekterna, enligt rapporten, kan vara tydliga i översiktsplanen brukar alla typer av kopplingar till social hållbarhet utebli i

detaljplanen (Regeringskansliet, 2021, s.38). Detta sker i samband med att allt fler professioner och kompetensprofiler tillsammans arbetar under lång tid och att social hållbarhet inte alltid ses som det primära uppdraget hos inblandade aktörer. Avsaknaden av kunskaper och kompetenser om social hållbarhet kan i värsta fall leda till en del påföljder och lämna avtryck på den fysiska miljön och stadsutvecklingen på lång sikt (ibid.).

Gällande kopplingar till hållbarhet så har Boverket (2023) ytterligare ett perspektiv som beskrivs på deras hemsida. Enligt deras beskrivning åläggs den viktiga rollen som estetiskt tilltalande och hur det i kombination med omgivningen kan bidra till ett jämlikare och mindre segregerat samhälle. Fokus i detta sammanhang läggs på den fysiska utformningen och den samspel med omgivningen och hur samspelet bör avspeglas i översiktsplanen (ibid.). Dessa typer av budskap förekommer även i rapporten *Den Hala Tvålen* av Regeringskansliet (2021). Beskrivningen handlar om strategin som i sin tur handlar om *levande städer* som regeringen överlämnade till Riksdagen år 2018. Strategins huvudpunkter belyser att den fysiska miljöns utformning bland annat kan bidra till minskad segregation och en ökning av social inkludering. Slutligen beskrivs den sociala hållbarhetens betydelse av Folkhälsomyndigheten (2022) i vilket konceptet ges en avgörande betydelse för det demokratiska samhället. Samtidigt är den nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv då den skapar motståndskraft och förebygger påfrestningar.

Avslutningsvis betonar forskare i *Den hala tvålen* (Regeringskansliet, 2021) att begreppet social hållbarhet är ett värdeladdat och mångbottnat begrepp i vilket det går att identifiera avgörande faktorer för hur man uppfattar begreppet. Dessa faktorer är bland annat politik, makt och organisatoriska förutsättningar. Även andra variabler påverkar begreppets tillämpbarhet: för vem, på vilket nivå och i vilket tidsperspektiv samt i vilken sammanhang med avseende på grundläggande frågor som rör sig om kön, klass, etnicitet och plats. De centrala aspekterna för planeringsprocessen för social hållbarhet är inkludering och påverkansmöjligheter. Det finns även andra faktorer såsom tillgång till bostäder till tillgängliga priser, tillgänglighet till service och fungerande transportsystem. Trots att det i rapporten påpekas att variation och inflytande inte kan garantera social hållbarhet i en viss miljö krävs det, enligt rapporten, ett uttalat rättviseperspektiv för att planeringen och stadsutvecklingen inte ska orsaka exkluderande miljöer i vilka bostäder och service bara är tillgängliga för de resursstarka (Regeringskansliet, 2021, 26–27).

1.2. Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med undersökningen är att ta reda på vilken roll kommunens ledning har för att skapa förutsättningar för ett tryggt och välmående samhälle. Denna typ av kommunal planering syftar framför allt mot att skapa åtgärder som i sin tur fokuserar på att förebygga brottslighet och otrygghetsupplevelser hos invånarna inom Upplands Väsby kommun. Det är ett känt fenomen att otryggheten ger sämre förutsättningar för samhällets välmående och sammanhållning och dessa påverkar i sin tur att de som är resursstarka flyttar gärna ut från områdena som präglas av brottsligheten. Utvecklingen accelererar därefter med än större utflyttning. Syftet med denna undersökning är att utröna vilka ambitioner kommunen har för att värna tryggheten och välmående hos invånarna som bor och verkar i Upplands Väsby kommun. Jag arbetar med följande frågeställningar:

1. Vilka trygghetsskapande åtgärder har kommunen genomfört och implementerat för att förebygga upplevd otrygghet inom kommunen?
2. Har dessa förebyggande åtgärder resulterat till en förbättring vad gäller trygghetsupplevelse?
3. Vad har varit de centrala skiljelinjerna (centrala åsikter och åtgärder) inom den politiska debatten innan åtgärderna implementerats?

För att på bästa sätt besvara frågeställningarna har intervjuer med kommunala politiker och tjänstemän genomförts. De som blivit intervjuade är moderata kommunpolitiker, socialdemokratiska kommunpolitiker, brottsförebyggande strateger, arkitekter, samhällsplanerare och ytterligare individer som har direkt eller indirekt inflytande på utformningen av den fysiska miljön.

1.3. Avgränsningar

Denna undersökning avgränsas till Upplands Väsby kommuns arbete med trygghetsskapande åtgärder via den fysiska planeringen. Vidare avgränsas denna studie till urbana områden, alltså centrala delar av Upplands Väsby kommun.

2. METOD

Trygghet, liksom otrygghet är svårämbara begrepp som kan inkludera (exkludera) ett flertal faktorer och tolkningar samt skiljer sig individuellt åt i hur de kan uppfattas. Broken Windows teorins upphovsman kom till slutsatsen att invånare som bodde längre inom ett område präglad av brottslighet utvecklade en del tolerans för att även fortsättningsvis uppleva trygghet (Se avsnitt om Broken Windows Theory). I föreliggande kapitel beskrivs metoder som ligger till grund för denna undersökning om vilken roll kommunen har för att förebygga otrygghet inom

kommunen. Efter en genomgång av tidigare forskning och genomförda intervjuer insamlades data av de av respondenterna som direkt eller indirekt jobbar med trygghetsåtgärder inom kommunen.

2.1. Forskningsdesign

Min forskningsstudie baserades på en kvalitativ design, då den ger bra förutsättningar för att ta reda på fakta och för att studera svåra fenomen som ej går lätt att mäta kvantitativt. Fakta och fenomen studerades utifrån de erfarenheter som delges genom intervjuer av politiker och tjänstemän inom ett specifikt fält. Detta för att se vilka metoder som används i praktiken för att förebygga otrygghet och bekämpa brottslighet. För att komma närmare uppfattningen av och att förstå dessa metoder och strategier blev en kvantitativ studie irrelevant. Enligt Bryman (2013, s. 340) ligger tonvikten inom kvalitativ strategi snarare mer på ord än på 'kvantifiering vid insamling och analys av data (s. 340). Därtill läggs, enligt Bryman (2013, s. 348), tonvikten på förhållandet mellan teori och praktisk forskning, i vilken forskaren tillåter teoretiska idéer härledas utifrån de data som samlats in.

2.2. Fallstudieobjekt

Upplands Väsby kommun bildades av landskommunerna Hammarby, Ed och Fresta år 1952. Kommunen är en pendlingskommun som ligger norr om Stockholms stad och hör till Stockholms län. Geografiskt sett befinner sig Upplands Väsby mellan Uppsala och Stockholm. Där bor år 2022 ca 47 000 invånare och det finns en av kommunen formulerad vision att den befolkningsmässigt ska växa till 63 000 personer till år 2040 (upplandsvasby.se).

Enligt en undersökning på uppdrag av kommunen 2020, har dessa två socioekonomiskt utsatta platser i kommunen en förekomst av problem och utmaningar med brottslighet och otrygghet. (urbanutveckling.se) Sigma är ett av dessa områden ligger relativt långt från centrala delar av Väsby och har sina egna centraliteter i form av köpcentrum, butik och aktiviteter. Ändå anses området ligger relativt centralt trots att ligga Sigma-området i utkanten av den urbana planeringen. Vidare kommer min undersökning inte avgränsas just till en specifik plats utan har som mål att allmänt fokusera kommunens åtgärder för att skapa trygghet, trivsel och välmående hos de som bor och verkar inom kommunen. Dessa två platser är bara två exempel på områden som ger bekräftelse på att det finns en omfattande, oroväckande brottslighet och otrygghet inom Väsby kommun.

2.3. Intervjumetod

Intervjustudiens tema var frågor om trygghet och socialt välbefinnande, samt hur det från en kommunal kontext växt fram åtgärdsskapande strategier för att bekämpa brottslighet och stävja otrygghet. En kvalitativ intervjuform valdes, då denna form lämpar sig bra för att besvara frågeställningarna i studien och uppfyller kraven för att få fylliga och detaljerade svar. Bryman (2013, s. 413) skriver att kvalitativa intervjuer på så vis skiljer sig från kvantitativa intervjuer som har syfte att generera svar som kan kodas och bearbetas snabbt. För intervjuerna, som genomfördes under mars månad 2022, användes en semi strukturerat format med öppna frågor. Intervjufrågorna som ställdes finns redovisade i (se Bilaga 1).

Det finns, enligt Bryman (2013, s. 413), olika typer av intervjuer, bland annat semistrukturerade, strukturerade och ostrukturerade. Vilken typ av intervju som väljs beror framför allt på vad forskaren vill få ut av dessa intervjuer. Därutöver menar Bryman (2013) att det är till fördel och även önskvärt att välja kvalitativa intervjuer, dit vilket semistrukturerade eller ostrukturerade intervjuer ingår. Det är av just denna anledning valet fallit på den semistrukturerade intervjumetoden. Den har hjälpt mig att samla intervjupersonernas ståndpunkter inom ett visst ämne, utan att spegla den enskilde forskarens intresse. Därutöver låter sig intervjun, vid kvalitativa intervjuer, att röra sig i olika riktningar. Detta är en fördel, eftersom denna gav mig kunskap om vad respondenten anser vara mer relevant eller inte. Däremot betonar Bryman (2013, s. 413) att denna typ av metod snarare uppfattas som en störning inom kvantitativa strukturerade intervjuer. Slutligen kan intervjuer inom kvalitativa (semistrukturerade och ostrukturerade) avvika från intervjuguiden. Detta menar Bryman (2013) är en naturlig process under denna typ av intervjumetod. Denna process ägde även rum under min intervjugenomgång när intervjuguiden eller frågeschemat avvek. Detta betraktades dock som en fördel och ledde i förlängningen till upptäckter. Men denna process skulle enligt Bryman vara irrelevant och icke acceptabel inom strukturerade (kvantitativa) intervjuer då avvikelser inom kvantitativa studier skulle utmana reliabiliteten och validiteten (ibid.,).

Bryman (2013, s. 413) skriver att med intervjun som verktyg, vill forskaren få en kvalitet på djupa, detaljerade svaren på frågor. Detta var att föredra eftersom via kvalitativa intervjuer får man subjektiva svar på frågeställningar som ej mätbara. En ytterligare fördel med kvalitativa intervjuer är, enligt Bryman (2013) att en intervjuperson kan intervjuas flera gånger. Det har emellertid inte funnits behov till detta just under min studie. Då jag genomförde semistrukturerade intervjuer var min intervjuguide, eller som Bryman (2013) skriver, det specifika temat, med under intervjuerna. Respondenten hade dock en frihet att utforma svaren på eget sätt. Därutöver påpekar forskaren att frågorna inte behövde komma i samma ordning som i intervjuguiden. Även frågor som inte ingick i intervjuguiden kunde jag ställa fritt till respondenten som viktiga följdfrågor att ta reda på svaren på (ibid.,).

Min undersökning avgränsas framför allt till kommunala insatser i trygghetsskapande åtgärder, och de metoder som användes i dessa insatser. Metodiken med semistrukturerade intervjuer fyllde med sin funktion ett extra stöd, i form av följdfrågor, där jag behövde lägga fokus på ämnet och att inte fördjupas i områden som inte var relevanta. Bryman (2013, s. 416) understryker vikten semistrukturerade intervjuer vid intervjuer vars fokus är förhållandevis tydliga och de är till forskarens fördel för att kunna ta sig an specifika frågeställningar. Däremot hade det inte, enligt forskaren, funnits något specifikt fokus utan att undersöka något allmänt, där till exempel en rudimentär intervjuguide skulle vara snarare hinder än hjälp för att få en riktig uppfattning av någons världsbild eller fenomen. Ostrukturerade intervjuer är i detta sammanhang till fördel och dessa liknar snarare en dialog eller ett samtal (ibid.,). Därutöver menar Bryman (2013, s. 415) att i semistrukturerade intervjuer bör forskaren förhålla sig i stort sett till den ursprungliga ordalydelsen.

2.3.1. Intervjuguide

Min intervjuguide innehöll 10 huvudfrågor och en elfte fråga som var en extra fråga. Intervjuguiden inför semistrukturerade intervjuer påminner, enligt Bryman (2013), om strukturerade listor. Om man skulle jämföra strukturerade frågelistor med ostrukturerade, som kunde ha en kort minneslista, innehåller strukturerade listor frågor och frågeställningar som ska täckas eller beröras. Vidare var mina frågor mer öppna vilket erbjöd respondenterna att utveckla sina svar och gå in i dem på djupet. Det berörs även av Bryman (2013, s. 419) som menar att tonvikten bör läggas på att frågorna inte blir för specifika för att inte hindra fler alternativa idéer och för att intervjugenomgång ska kunna rymma en viss flexibilitet.

Den intervjuguide som användes under de semistrukturerade intervjuerna i föreliggande studie hade en viss frågeordning i vilket de första frågorna var mer generella och stegvis utvecklades frågorna till temafrågor som rörde olika trygghetsaspekter. Då frågor i denna intervjuguide kategoriserades under teman är det, enligt Bryman (2013), viktigt ha i åtanke, att dessa ligger till grund för skapandet av en viss ordning i de teman som är aktuella för undersökningen. Detta görs i syfte för att frågorna som rör dessa teman ska följa på varandra på ett stringent sätt. Detta trots att det inte sällan kan vara aktuellt att forskaren ändrar ordningsföljden på frågorna under intervjun om så ska behövas. Därutöver menar Bryman (2013, s. 419) att själva formuleringen av intervjufrågor eller teman bör genomföras på ett sätt som underlättar svar på undersökningens frågeställningar. Dock betyder detta inte, enligt författaren, att frågorna ska vara så specifika som möjligt (ibid.,).

Ytterligare en aspekt som användes i intervjuguiden och som Bryman (2013, s. 420) nämner är betydelsen av att använda sig utav ett begripligt språk som kan passa intervjupersonerna. Den prioriteringen bör, enligt forskaren, även lägga på att känna till bakgrundsfakta om respondenten. Som tidigare nämnts understryker forskaren vikten av att frågorna inte ska vara för ledande och specifika och samtidigt inte för öppna och generella. (ibid.,). Ovan beskrivna aspekter användes i min intervjugenomgång. Detta är viktigt, enligt forskaren, för att ge utrymme för flexibla svar, samtidigt som det möjliggör för intervjuaren att gå på djupet via följdfrågor samt beröra områden som är av intresse för undersökningen. Dessa frågor har jag skapat och bifogar som (se Bilaga 1).

2.3.2. Genomförande

Det behövdes göras en del förberedelser inför genomföranden av intervjuer. Ett flertal mejl, med infogat informationsbrev där en noggrann beskrivning ingått, skickades med förfrågningar inför intervjun. Informationsbrevet informerade bland annat om vad studieämnet handlar om och att själva intervjun skulle kunna ske anonymt. Den ställde även frågan huruvida personen föredrog fysiska möten framför digitala möten. Kvale och Brinkmann (2014, s. 85) framhäver att fördelen med fysiska möten är att själva kunskapen produceras via ett socialt samspel mellan intervjuare och respondent där inte minst intervjuarens färdigheter och personliga omdömen spelar en viktig roll vid genomförandet av intervjuer. Av denna anledning genomfördes de flesta intervjuerna med fysiska möten och bara två intervjuer via Zoom. Valet av Zoom hos

respondenter berodde på tidsbrist, till följd av bland annat krissituationen som uppstått i samband med kriget i Ukraina.

Innan intervjuerna sattes i gång genomfördes ett intervjustest. Detta görs i syftet för att testa min intervjuguide för att ta reda på om reduceringar skulle behövas. Inför den första intervjun krävdes en del förberedelser i form av läsning av litteratur om ämnen för att få en bättre förståelse av ämnet. Detta har Kvale och Brinkmann (2014, s. 85) beskrivit som viktigt vid intervjuprocessen då kunskapen kring ämnet är avgörande för att kunna ställa uppföljningsfrågor och för att i nästa steg gå på djupet med sådana. Intervjuarens färdighetsgrad och skicklighet kan, enligt forskarna, påverka på kvaliteten på insamlade data då professionalismen inom processen är att föredra (ibid.,)

En annan aspekt som var viktigt att ta i anspråk är att låta intervjupersonen fundera extra innan kom på sina svar eller för att kunna utveckla sina svar. Detta görs eftersom intervjuguide handlar om öppna, semistrukturerade frågor. Därför var pauser att föredra innan intervjupersonen kände sig färdigt med frågan. Därefter ställdes påföljdsfrågor för att hjälpa intervjupersonen och vägleda den i rätt riktning eller för att gå på djupet i ett visst tema. Detta förtydligades även av Repstad (2007, s. 87) som menar att kvalitativa intervjuer bör vara helhetsorienterade men samtidigt målinriktade. Om man föreställer det som Kvale och Brinkmann (2014, s. 85) kallar *mekaniskt följande av regler*, kan dessa leda till att produktion av kunskap, genom det personliga samspelet mellan intervjuaren och respondenten, inte kommer klassas som en legitim vetenskaplig metod.

Varje intervju varade 30–50 minuter. Inspelningen samt tillåtelsen till att använda den informerades både via informationsbrev och påmindes även och frågades extra gång om tillåtelse att spela in innan intervju påbörjades. Samtliga intervjuer, förutom två som var på Zoom, ägde rum hos tjänstemännens eller politikernas arbetsplatser och tidsåtgången för samtliga intervjuer bestämdes i förväg. Valet av intervjuplats bestämdes beroende på intervjupersonens önskemål. Miljön i vilken intervjun ska genomföras bör enligt Bryman vara bekväm, lugn och ostörd. Dit hör även att kunna allt om intervjupersonens position och miljön där vederbörande jobbar. Detta görs för att bekanta sig med och för att underlätta för forskaren att tolka det intervjupersonen ska förmedla via intervjun. De två andra zoom-intervjuerna hade vissa nackdelar som till exempel avsaknad av ögonkontakt och de påminde snarare om telefonsamtal. Även om man såg varandra på video risken var att sociala samspelet skulle påverkas på ett negativt sätt. Därför var jag extra förberedd och påläst och hade följdfrågor i redo då jag hade övat upp mina färdigheter som intervjuare innan zoomintervjuerna. Effekten av dessa nackdelar förmildrades av omständigheter som Kvale och Brinkmann (2014, s. 88) nämner som praktiska färdigheter förbundna med forskningsintervjuandet. Dessa är i sin tur både innehålls- och kontextbundna. Värt att nämna är även att intervjugenomgångarna var anpassade och fördelade så att transkriberingen skulle hinnas göras (ibid.,). Därför gjordes intervjuerna med minst två dagars intervall. Detta gjordes i syfte att hinna med att analysera, transkribera samt för att koda insamlat material.

2.3.3. Urval

Som urval av respondenter i en kvalitativ undersökning användes ett målinriktat eller målstyrt urval. Detta gjordes för att behovet att ta del av med de som är insatta i trygghetsfrågor på kommunen och de som jobbar med dessa frågor direkt eller indirekt och deras åsikter och värderingar var avgörande för undersökningen. Enligt Bryman (2013, s. 434) har de flesta kvalitativa forskare vanligtvis målstyrda eller målinriktade urval. Dessutom tillämpades även snöbolls-eller så kallade kedjeurval. Detta typ av urval valdes i samband med, hur påpekar Bryman (2013) för att kunna komma i kontakt med intervjupersoner som man inte har kännedom till men som kan vara relevanta för forskningsfrågorna. Detta berodde framför allt på att det inte alltid gick att hitta rätt namn eller att personen inte svarat på flera sända mejl. Då har jag fått fråga intervjupersoner vem de skulle kunna rekommendera mig som jobbar inom kommunen vars arbete rör trygghetsfrågor samt urban planering. Mitt urval var primärt målstyrt då det passade mig att närma mig personer som arbetar med trygghetsfrågor och har omfattande erfarenhet som var önskvärd till min studie. Det är vad som är av intresse i föreliggande undersökning då det är respondenter som har specifika typer av yrke och kompetens kopplade till trygghetsskapande åtgärder inom Upplands-Väsby kommun. Ett sådant styrt urval handlar, enligt Bryman (2013, s. 350), om att välja ut enheter, till exempel individer, organisationer, dokument, avdelningar och så vidare med direkt hänvisning till redan formulerade forskningsfrågor.

2.4. Analysmetod

Efter genomförandet av intervjuer som spelades in har dessa transkriberats i textform. Efteråt har materialet kodats i originalskicket efter olika teman. Transkriberingen har genomförts dagen efter intervjugenomgång. Detta görs i syftet, enligt Gillham (2008, s. 168) att dra lärdomar från en intervju till nästa. För att ta en del av materialet och selektera den från textmassan har markering använts så att varje färg representerar ett visst tema. Detta görs i sin tur i syftet för att underlätta framtagandet av ett visst tema under en viss kodning, enligt Gillham (2008, s. 169) och därtill för att inte missa något viktigt som annars inte är lätt att upptäcka i textmassan.

För att genomföra analysen har öppen kodning använts. Detta för att, som Gillham (2008, s. 172) skriver, att komma närmare materialet på ett metodiskt och reflekterande sätt och för att se materialet vilket är ännu ett steg i processen. Kodning efter tematisering kan, enligt Hjern et al. (2014, s. 35), efter ett antal läsningar och omläsning av sådana, leda till summering av slutsatser utifrån resultatet. Koderna är, enligt författarna, snarare att bidra till att förstå resultatet precis som olika tema då det är en kvalitativ studie och inte kvantitativ där koder används för att se hur många gånger förekommer vissa ord.

2.5. Metod- och källkritik

För att uppfylla kraven på validitet och reliabilitet bör man för det första, enligt Bryman (2013, s. 352), assimilera dessa två i den kvalitativa forskningen utan att i grunden ändra begreppens

betydelse. Då det handlar om en kvalitativ studie läggs inte fokus, som vid kvantitativa undersökningar, på frågor som rör mätning (ibid.).

Bryman (2013, s. 352) beskriver begrepp om reliabilitet och validitet inom kvalitativ forskning, *extern och intern reliabilitet* samt *extern och intern validitet*. *Extern reliabilitet* står, enligt författarna, för i vilken utsträckning det går att upprepa forskning. Detta är svårt att uppfylla inom kvalitativ forskning, vilket författarna är medvetna om. Det är dock inte helt omöjligt om forskaren som vill replikera går in i samma sociala roll inom en, framför allt, etnografisk studie som den förra forskaren och upprepar steg för steg hela undersökningen (ibid.). I föreliggande undersökning är det inte helt omöjligt att upprepa hela studien om intervjuer genomförs med kommunala tjänstemän och politiker gällande brottsförebyggande åtgärder via den fysiska planeringen av urban miljö. Dock så skiljer sig situationen inom stadsplanering samt åtgärder som kan vidtas från situation till situation. Efter en viss tid är inte samhällsmiljön statisk vilket är något som skulle kunna påverka resultatet vid nästa genomgång med samma typ av undersökning. Ändå är det av stor vikt, enligt författaren, att redovisa sin metod och tillvägagångssätt för att kunna replikera studien. Reliabiliteten kan även påverkas av respondenternas svar på frågor. Som respondent kan man anpassa sina svar så att effekten blir att svaret kan vara icke komplett av olika anledningar eller att svaren blir svårtolkade, som i sin tur kan bero på olika underliggande faktorer. Även forskarens subjektivitet kan ha inflytande på studiens reliabilitet. Det är även något som Bryman (2013, s. 369) skriver om när han beskriver nyanser med kvalitativa undersökningar i vilket forskaren generaliserar resultatet till teori än till population. Vidare anser Bryman (2013, s. 487) att diskursanalys kan påverka reliabiliteten inom kvalitativa undersökningar. En förståelse för hur språket används av vissa forskare anses som avgörande för en förståelse av den sociala verkligheten (ibid.) Det är framför allt därför betydelsefullt att ta i anspråk en tolkningsförmåga och den subjektiv förståelse för inläst forskningsmaterial som påverkar även förståelse för insamlad material av genomförda intervjuer. Då, som även nämndes tidigare, reliabiliteten även kan försvåras av subjektiviteten i det hur forskaren tolka-insamlad material och hur intervjupersonernas svar tolkas.

Intern reliabilitet är enligt Bryman, när forskarlaget kommer överens om hur de ska tolka det de ser och hör. Ibland passar allt material inte riktigt i denna kvalitativa undersökning för att mer höra hemma inom kvantitativa studier och bortses av denna anledning. Ett annat krav som ska uppfyllas inom kvalitativ forskning är *Intern validitet*. Intern validitet innebär att det finns en överensstämmelse mellan teoretiska idéer och den etnografiska observationen (det empiriska materialet) som forskaren utvecklat. Enligt forskare tenderar den interna validiteten vara en styrka inom kvalitativa undersökningar (Bryman, 2013, s. 352). Det går även dra en parallell på föreliggande studie då frågeställningen handlar om hur samhällsplaneraren skapar förutsättningar som brottsförebyggande åtgärder via den fysiska utformningen- något som inte någon hade exakta svar på inom kommunen utan att egna erfarenheter blir inkopplade. Det kan bero på att man är van att brottsligheten och tryggheten primärt beror på fungerande polisinsatser. Därför hade en del respondenter svårt att bortse polisära insatser och berätta egna erfarenheter som planerare av den fysiska miljön. Det är något som förvånade mig att en del hade mycket att berätta, trots att de själva inte var medvetna hur viktigt denna information, av

egna observationer, var och på vilket sätt en del stämde överens med teoretiska grunder inom föreliggande undersökning.

Extern validitet innebär i vilken utsträckning resultatet av undersökningen kan sträcka sig och generaliseras till andra platser. Enligt forskaren utgör denna typ av validitet ett problem inom kvalitativa undersökningar då det blir svårt att generalisera specifika fall och ett begränsat urval på andra områden (Bryman, 2013, s. 352) Då min studie handlade om kommunens arbete med trygghetsfrågor var antalet respondenter begränsat och dessutom målstyrd då blir det svårt att generalisera resultatet på samma sätt om det hade varit en kvantitativ studie med större antal stickprov. Dessutom är varje plats är unik med sina egna förutsättningar och faktorer som hade inflytande på resultatet.

Slutligen menar Bryman (2013, s. 353) att det existerar alternativa kriterier som kan ligga till grund för bedömningen av kvalitativa undersökningar i vilka författaren erbjuder att kvalitativa studier bör bedömas utifrån andra typer av kriterier som inte har något att göra med kvantitativa metoder. Bryman menar att tonvikten därför bör läggas på specificering av termer och metoder som i sin tur ska ligga till grund för bedömning och etablering i en kvalitativ studie. Detta är precis vad som ska vara alternativet till reliabilitet och validitet. Vidare föreslår författaren två grundläggande kriterier enligt vilka kvalitativ undersökning ska bedömas: *vederhäftighet/tillförlitlighet* och *äkthet* (ibid.,)

2.6. Etiska Överväganden

Vid första kontakten med intervjupersonerna fick respondenterna ett informerat samtycke i vilken undersökningens syfte, upplägg, risker och fördelar beskrevs. Enligt Kvale och Brinkmann (2014, s. 107) grundar sig begreppet informerat samtycke primärt på ”principen om individuell autonomi och i andra hand på principen att göra gott”. Under informerat samtycke togs det även upp vilka som ska ha tillgång till resultat, som ingår i andra ramverk, konfidentialitet och vilka delar av en intervju som skulle kunna publiceras och vilka som skulle förbli anonyma (ibid.,). Då en intervjugenomgång planerades via inspelningar skulle även denna information och samtycke från båda parter ingå i överenskommelsen. Enligt Kaiser (2012) syftar konfidentialitet på de överenskommelser som deltagarna ingår i om vad som ska göras med de data som de frambringade tillsammans.

Själva undersökningen handlade om hur politiker och andra inblandade samarbetsaktörer utifrån olika metoder bidrog till att förebygga otrygghet inom kommunen. Därför var även konsekvenser och forskarens roll inom osäkerhetsområden av etiska riktlinjer faktorer som jag tog hänsyn till. Det är inte sällan man ser på nyheter eller läser om hur socialsekreterare eller politiker hotas av anonyma individer. Därför togs beslutet att genomföra anonyma intervjuer. Kvale och Brinkmann (2014) betonar att den stora vikten bör läggas på att bedöma konsekvenserna av en kvalitativ studie, både efter den skada som deltagarna skulle kunna lida och efter de vetenskapliga fördelar som deras deltagande i studien gav. Den etiska principen

går ut på att man ska ”göra gott”, vilket innebär att risken för att en respondent lider skada ska vara så liten som möjligt (Guidelines for the Protection of Human Subjects, 1992).

Det finns ett antal krav på forskarens roll för den vetenskapliga kunskapens kvalitet. Detta menar även Kvale och Brinkmann (2014, s. 111) då de menar att ett avgörande krav bör ställas på forskarens integritet - såsom kunskap, erfarenhet, hederlighet, och rättrådighet och inte minst viktigt är hög moral. Detta har, enligt författarna, betydelse för vetenskapens kvalitet och hållbarheten i de etiska beslut som fattas under undersökningens gång. Det hela innebär att behovet således handlar om att vara väl förberedd som forskare innan intervjuers genomförande. Detta görs i syftet enligt Kvale och Brinkmann (2014) för att kunna erhålla kunskaper utifrån genomförda intervjuer så att de publicerade resultaten vara så korrekta och representativa för forskningsområdet som möjligt. (ibid.,).

3. TEORETISK RAMVERK OCH TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel behandlas de teoretiska sambanden mellan trygghetsupplevelser och hur sådana påverkar på om brottsligheten blomstrar eller avtar. Här beskrivs det teoretiska ramverk som ligger till grund för att värna trygghet och bekämpa brottslighet inom stadsområden. Först ges en överblick om vad trygghet och otrygghet innebär, för att sedan lyfta upp och beskriva teorier som utarbetades/skapades med enda syfte – att lokalisera bakomliggande orsaker till otryggheten och brottsligheten inom ett visst rum. På så sätt ges förutsättningar till olika vinklar på perspektiv för åtgärdsskapande program och metoder som har som syfte att värna tryggheten i samhället. Dessa teorier och tidigare forskning, kommer att ligga till grund för min undersökning och för att tolka/analysera insamlad data och resultat.

I det teoretiska ramverket ska fler teorier inkluderas. Dessa teorier innefattar bland annat Broken Windows Theory (BWT), Social Disorganization theory (SDT) och Busy Street Theory (BST). Dessa teorier har sina brister men de är trots allt fortfarande relevanta som utgångspunkter och som tillvägagångssätt vad gäller för förmågan att kunna lokalisera brottslighet och lista ut vilka faktorer som bidragit till uppkomsten av sådan samt vilka åtgärder bör vidtas för att bekämpa brottsligheten. De kanadensiska geograferna Piscitelli och Doherty (2018 s. 593) skriver i ”Connecting social disorganisation to broken Windows and routine activities” att de gått i spår av tidigare forskning för att binda samman ovannämnda teorier. Forskarna Piscitelli och Doherty (2018) refererar till ett försök att binda samman BWT och SDT av forskaren St. Jean (2007). Piscitelli och Doherty (2018) menar att St. Jean gjort det mest omfattande studien för att hitta ett samband mellan dessa två teorier. (BWT och SDT). Dock, menar de, att han främst fokuserat på att peka ut teoretiska brister hos tillvägagångssätt i bägge teorier. (ibid.,) Nyckelargumenten av Piscitelli och Doherty (2018) för att integrera dessa teorier är, enligt författarna, *för det första* att var och en av dessa teorier är unika på sitt sätt och var och en kan bidra med förklaringar av grannskapsbrott; *för det andra*, menar de, att integration av dessa teorier kan ge ett ramverk för att beskriva orsakerna till brottslighet i stadsdelar. I artikeln beskriver Piscitelli och Doherty (2018) hur en kombination av

ovannämnda teorier kan förklara mer detaljerat uppkomsten av brottslighet inom grannområden. Social Disorganisation Theory, Routine Activity Theory, Broken Windows Theory kartlägger, enligt författarna, rumslig spridning av brottsligheten i grannskapet.

Förutom teorier som kan hjälpa att kartlägga brottsligheten och faktorer som ligger bakom uppkomsten av sådan, kommer även teorier som kan ligga till grund för rumsliga trygghetsåtgärder presenteras. En av dessa teorier är Busy streets theory (BST). Konceptet med Busy streets theory ger förutsättningar för invånarna att känna sig trygga. Tomma gator eller gator där folk inte rör sig i större utsträckning utan hellre undviks har samband med potentiell otrygghet som de skapar. Författarna Aiyer et al. (2015, s. 137) i artikeln *From Broken Windows to Busy Streets*. lägger fokus på positiva metoder inom trygghetsskapande åtgärder i urbana områden. Att skapa livliga gator som ett sätt att förebygga otryggheten, har enligt dem en potential för att skapa social sammanhållning, ett positivt socialt sammanhang, socialt kapital och kollektiv effektivitet såsom formella (informella) sociala interaktioner. I artikeln läggs stor vikt på sådana effekter som blir en produkt av de livliga gatornas mekanism. Nedan beskrivs ovannämnda teorier och tidigare forskning kopplade till dessa. Sedan sammanfattas dessa i slutet av kapitlet.

3.1. Broken Windows Theory BWT

Broken Windows-teorin är en huvudteori i föreliggande undersökning. Teorin skapades av Kelling och Wilson (1982) som skrivit en artikel ”The Police and Neighborhood Safety” i en *Atlantic Journal*. Teorin går ut på att om någon krossat ett fönster i ett område och om fönstret inte lagas i tid ökar sannolikheten för att detta fönster bjuder in fler stenkastare till samma eller närliggande fönster (Kelling & Wilson, 1982).

Broken Windows-teorin har även testats av forskaren Philip Zimbardo, enligt Kelling och Wilson (1982) bekräftade Zimbardo teorin via sin studie av övergivna bilar, vilka lämnades utan registreringsskyltar och med öppnade motorhuvar i Bronx, New York och Palo Alto, Kalifornien och som resultat vandaliserades. I det ena området rådde ordning och reda och det andra området ansågs ha en stökighet gällande den fysiska miljön och även brottsligheten. Enligt iakttagelsen förlorade bilen belägen i det stökiga området de mest värdefulla delarna inom en timme emedan den andra bilen stod orörd i en vecka i ett område där ordningen var under kontroll. Detta menar forskarna tyder på att om områden inte övervakas avseende ordningsstörande beteende kan det leda till att invånarna kommer tolerera brottsligheten i större utsträckning än i områden som övervakas av patrullvakter och kunde på så sätt att hålla ordning och reda i sina områden. Welsh et al. (2015) drar en slutsats att just Zimbardos experiment bekräftade att skadegörelse och allvarigare brott kan förekomma var som helst om känslan av ömsesidig respekt och hederlighet förminskas genom handlingar som verkar signalera att ingen bryr sig. Enligt teorin är sambandet starkt mellan krossade/olagrade fönster och signaler till både invånare och till dem som stökar till att kommunala ledningen inte har kontroll över ordningen inom kommunen.

Vidare beskrevs i Broken Windows Theory av Kelling och Wilson (1982) hur i mitten av 1970-talet staten New Jersey tillkännagav en *Safe and Clean Neighborhoods Program*, utformat för att förbättra kvaliteten på samhällsliv i tjuugoått städer. Fem år efter att programmet startade har Polisstiftelsen, in Washington, D.C., publicerat en utvärdering av fotpatrullprojektet. Resultatet av denna undersökning visade att trots att brottsligheten, enligt det genomförda experimentet med gående ordningsvakter, inte minskat statistiskt upplevdes dessa områden av invånarna som trygga att bo och vistas i. Detta berodde, enligt studien, på patrullerande vakter, samt ökat civillurage hos invånarna.

Broken Windows-teorin är känd inom flera forskningsfält och inte minst i Crime Prevention Through Environmental Design - modellen, som Fennelly och Perry (2020, s. 45) beskriver i boken "Encompassing effective CPTED solutions". Den kännetecknas av punkter som beskriver lokalisering av otrygga miljöer och den potentiella förekomst och stegvisa ökning av brottsligheten där. För det första kan en ökning av fysisk försämring iaktas. För det andra medför den en oro hos invånarna för personlig säkerhet bland boende och ägare. För det tredje leder den till minskat deltagande, med andra ord social kontroll och engagemang, i att upprätthålla ordningen på gatan. För det fjärde ökar brottslighet, stökigt beteende, vandalism och oordnat beteende bland lokalbefolkningen. Det femte steget innebär ytterligare ökning av försämringen och ytterligare tillbakadragande från gatorna av invånare och andra i lokalbefolkningen. *Det sista steget* som kännetecknar "totalt förlust av kontroll över område" är att potentiella lagöverträdare utanför grannskapet, lockade av sårbarhet, flyttar in i området (ibid.)

Sammanfattningsvis kan även slutsatser dras utifrån studien som presenterades av författare Kelling och Wilson (1982). Dessa indikerar på att invånarna i studien uppvisade tendens att undvika att vistas ute om de bodde i stökiga områden. De insåg att varken poliser eller kommunala politiker gjorde sitt arbete tillräckligt bra, vilket i sig visade på avsaknad av förtroende för myndigheter, samtidigt som brottsligheten ökade i dessa områden. Som framgår av experimentet med de två bilarna, var den bil som övergavs i ett stökigt område den som förlorade sina värdefulla delar under en timmes förlopp. Tjuvarna var i detta fall en familj bestående av en man, en kvinna och ett barn. Andra som kom efter dem var personer som ansågs propra och välklädda som fortsatte vandalisera den till synes övergivna bilen. Detta tyder, enligt Kelling och Wilson (1982) på att moralen, integriteten och inställningen till stökighet och brottslighet ledde till ett visst avvikande beteende hos invånarna som bodde i dessa områden. Grannskapets instabilitet och en utflyttning från dessa områden kan förklara en ökad brottslighet och kriminalitet. Enligt Manning (1998, s. 68) påverkar en grannbaserad socialpsykologisk process som i sin tur kan antingen minska eller eskalera ytterligare störningar och brott.

Broken Windows-teorin diskuteras i bland annat i artikeln *Remainng Broken Windows: From Theory to Policy*, där författarna Welsh et al. (2015, s. 448) beskriver ett försök, att via detta perspektiv av Broken Windows teorin, utveckla förståelse för hur man mäter oordning, nya rön om polisiära störningar samt förståelse mekanismer och prioriteringar för framtida forskning

och policyutveckling. Welsh et al. (2015, s. 447) menar att teorins uppvovsmän Wilson och Kelling, är välkända för sina många bidrag till allmän ordning (public policy). Därutöver menar författarna att själva teorin kommer att kvarstå i många decennier tills då enligt författarna "...- *its enduring qualities far exceed a smartly coined phrase*" (Welsh et al. 2015, s. 448). Det finns, enligt författarna, emellertid en sekvens av försämring av situationen när polispatruller, fick i uppdrag att inte bara hålla ordning i närområden utan även tillfångata brottslingar och de personer som utmanar ordning. De pressas således att slutföra uppdrag som detektiver och drog fokus ifrån ordningsskapandet i närområden. När dialogen med invånarna till att få mer ansvar som "detektiver" avslutades, så övergick de småningom från patrullvakter till fots till patrullerande polismän i bil (Kelling & Wilson, 1982). En utebliven kontakt med invånarna i deras patrullområden har lett till att både förtroendet förlorades mellan polismän och invånarna och på så sätt avtog även medborgarnas civilkurage.

Gau et al. (2014, s. 580) i artikeln *Revisiting Broken Windows Theory* tolkar själva budskapet av Broken Windows-teorin som att själva kontexten med teorin inte bara är den synliga skadegörelsen, som ger negativa signaler, utan att den även erbjuder en djupare och mer subjektiv tolkning av grannskapets oordning. Enligt forskarna signalerar oordning försämrat tillstånd för lokala kontroller. Det ger invånare otrygghetsupplevelser och, som konsekvens, tillbakadragande från samhällslivet samtidigt som det sker en överlåtelse av gator till dem som ej kan "sköta sig". Genomförda studier av Gau et al. (2014, s. 581) bidrar till litteraturen om Broken Windows teorin genom att undersöka förhållandet störning-rädsla under medlingsförhållanden. Detta möjliggjordes via Hierarchical Linear Modelling - analysen uppvisar författarna Gau et al. (2014, s. 581) ett resultat på hur social sammanhållning och social kontroll påverkar förhållandet "störning-rädsla". Modellerna ger information om bland annat effekterna av störningar på varje social mekanism, och om de unika och specifika grannskapseffekterna på rädsla på individnivå (ibid.) Ett av resultaten av genomförda studien uppvisade bland annat den totala effekten av oordning på rädslan, alltså att de individer som såg större oordning i sina grannskapsområden uppvisade betydligt mer rädsla.

Ett annat studieresultat av Gau et al. (2014, s. 581) ger för handen att där det framgår att där sammanhållning minskar störningens effekt på rädsla blir det en omvänd effekt, genom att störningen minskar sammanhållningen. Som slutsats kan man uttala att rädslan inte är det enda resultatet av oordning. Resultatet går även att koppla till Broken Windows teorin i den omfattning att minskade social sammanhållning leder till ytterligare tolerans och acceptans av oordning inom grannskapet. Vad gäller social kontroll uppvisas resultat av denna studie liknande dem för social sammanhållning. Social kontroll var dock starkare relaterad till både störning och rädsla, vilket är bevis för teorin där störning signalerar en förlust av (upplevd) kontroll. (se Wilson & Kelling, 1982).

Slutligen menar Gau et al. (2014, s. 585) att det hela resulterar i att själva oordningen inom ett visst område förmedlas till invånare bosatta i respektive område samt att avsaknaden av engagemang för sociala kontrollaktiviteter är tydlig. Gau et al. (2014, s. 585) menar att i jämförelse med tidigare genomförda studier så visar denna studie att en betydligt större del av

den totala effekten av oordning på rädsla påverkar djupt och har inverkan på mekanismer för social sammanhållning och social kontroll. Vidare är ett intressant resultat av den ovan beskrivna studien av Gau et al. (2014, s. 585) det att om störningen som uppstår i samband med att grannar ifrågasätter sina grannars värderingar i närområde, som studien bekräftar, kan detta förstöra och motarbeta den allmänna säkerheten på ett specifikt sätt som är oberoende av dess effekter på rädsla.

3.1.1. Tidigare studier BWT

I detta avsnitt presenteras tidigare studier som innefattar åtgärder för att värna trygghet och förebygga brottslighet utifrån Broken Windows Theorin som ligger till grund för att man ska kunna lokalisera otryggheten och brottsligheten.

Welsh och Farrington (2009, s. 81) har i sin bok "Making Public Places Safer – Surveillance and Crime Prevention" bevisat att en förbättring av gatubelysning är en effektiv metod under vissa omständigheter. Det är dock, enligt forskarna oklart vilka omständigheterna är. Trots detta föreslår författarna i sitt resultat att "förbättrad gatubelysning bör övervägas som en potentiell strategi i alla brottsreducerande program, i samordning med andra interventionsstrategier" (Welsh & Farrington, 2009, s. 81). Slutligen menar författarna att utvärderingar av gatubelysningens effekt inte ger en fullständig bild av hur stor omfattning av sådana åtgärder bör vara för att uppfylla sitt syfte som brottsförebyggande strategi. Ändå drar forskarna slutsatsen att de högkvalitativa bidrar mest till effektiviteten (Welsh & Farrington, 2009, s. 82).

Welsh och Farrington (2009, s. 113) har även bevisat i sina studier att åtgärder som kameraövervakning (CCTV) tillsammans med förbättrad gatubelysning är mer effektiva för att minska egendomsbrott (särskilt fordonsbrott) än för att minska våldsbrott. Däremot är gatuavstängning eller barrikadsystem effektiva för att minska både egendomsbrott och våldsbrott. För det andra kom forskarna fram till att säkerhetsvakter har en viss påverkan och är en lovande faktor för att förebygga brott. Däremot så tyder resultatet från forskning att just vakternas effektivitet verkar vara oklar vad gäller stävande av brottslighet (Welsh & Farrington, 2009, s. 112). Utöver det bemöter Welsh och Farrington (2009, s. 122) kritik mot kameraövervakning med förklaringen att inte alla former av övervakning är lika potentiellt påträngande och väcker frågor om intrång i medborgerliga friheter och andra sociala kostnader. Författarna påpekar vikten av att väga sociala kostnader mot eventuella brottsförebyggande fördelar från de olika typerna av övervakningar (ibid.)

Fennelly (2020, s. 23) skriver att lämplig belysning förknippas med säkerhet då den kan underlätta övervakningen. Dock menar författare att den oftast används för att skapa attraktion till platser. Men en gammal typ av gatubelysning uppfyller inte detta syfte och har liten inverkan på fotgängares säkerhet. Gatubelysning anses i studien som ett verktyg för att belysa vägens position. Fennelly och Perry (2020, s. 45) skriver att om en åtgärd ska vara effektiv som en gemenskapsstrategi måste grundläggande Crime Prevention Through Environmental Design förstås av så många människor som möjligt.

Vidare menar författarna Fennelly och Perry (2020, s. 47) att tack vare Crime Prevention Through Environmental Design och tillhörande teoretisk forskning kan frågorna ställas när vissa områden anses som kriminella eller brottsliga: Varför här? De menar att resultatet genom denna metod visat att brott är specifika till sin natur och är betingade av vissa situationer. Vidare visar resultatet att brottets fördelning är relaterad till markanvändning och transportnätverk. Enligt författarna skapas möjligheter att begå brott utifrån rutiner och aktiviteter. Brotsplatser brukar vara sådana som har avsaknad av observatörer. Det som framgår är att Utifrån Crime Prevention Through Environmental Design kan särdrag i miljön skapa beteendeeffekter. Genom genomförandet av analysen av problemområden kan man fatta beslut vad som ska åtgärdas för att minska förutsättningar för brott. Till exempel kan åtgärder handla om att ändra aspekter i byggnaden, platsen eller utrymmets ändamålsanvändning. Författarna beskriver att:

Den konceptuella drivkraften i ett CPTED-program är att den fysiska miljön kan planeras för att producera beteendeeffekter som kommer att minska förekomsten av och rädslan för brott och därigenom förbättra livskvaliteten. ” (Fennelly & Perry, 2020, s. 52)

Den fysiska miljön kan planeras för att gynna ett önskvärt beteende hos invånarna något som Fennelly och Perry (2020, s. 52) tar upp utifrån ett exempel där de studerar relation mellan miljö och människan inklusive den fysiska och sociala omgivningen. Enligt författarna kan man uppnå detta genom att minska den fysiska miljöns benägenhet att stödja ett kriminellt beteende. Den design som ligger till grund för utformningen av miljön skulle man, enligt forskarna, kunna förankra i beskrivningen av relationen *miljö/människa*. Med själva termen miljö menas alltså människor med deras fysiska och sociala omgivning. Däremot inkluderar termen design fysiska, sociala, förvaltnings- och brottsbekämpande direktiv som kan bidra till önskvärt mänskligt beteende med en högre grad av integration med sin omgivning. På ett och samma sätt har det som förebyggande syfte att både förhindra brott och även minska rädsla för brott inom en specifik miljö (Fennelly & Perry, 2020, s. 52). Slutligen menar författarna att själva CPTED-designen påverkar utformningen av utrymmen som är ansedda för en viss typ av aktiviteter eller som förbjuder aktiviteter. Denna metod ser till att utrymmens utformning motsvarar fysiska, sociala och psykologiska behov för att ha inflytande på beteendet för användningen av utrymmet. Om metoden är korrekt använd blir den brottsförebyggande då den möjliggör identifikation av kriminalitetsproblem. Resultatet blir att brott antingen förebyggs eller inte utvecklas till en större problematik. Själva designen byggs inte bara utifrån den fysiska och urbana utformningen men även på beteende- och samhällsvetenskap, brottsbekämpning och samhällsorganisation (ibid.)

Vidare lyfter Fennelly och Perry (2020, s. 58) fram ett exempel på semiprivata och privata utrymmen som ingår i en del av CPTED där buskagehöjden ej bör överskrida en viss längd. Det ger förutsättningar för naturlig övervakning och säkerhet. På detta sätt, finns möjlighet att upptäcka inkräktare i stället för att ge dem ett gömställe. Vidare kommenterar författaren att om landskapet, utifrån CPTED modellen, är upplagt på rätt sätt kan detta även fungera som avskräckande och i sin tur förhindra uppkomst av brottslighet. Ytterligare en poäng som författaren lyfter fram är kvaliteten på omgivningen i det att den ska vara ”vandalsäker” och att

även om det handlar om till exempel bänkar, ska de vara utformade på sådant sätt att de inte ska kunna användas i syfte att sova på. Ytterligare punkter, som redan är nämnda ovan av andra forskare och som ingår i CPTED-modellen är välplanerad exteriörbelysning, videoövervakning, vegetation, underhåll, barriärer, entréer, utgångar, skyltning och ytstruktur (ibid.).

Bland rekommendationspunkter under Crime Prevention Through Environmental Design-designtillämpning som spelar avgörande roll ingår, enligt Fennelly och Perry (2020, s. 67) bland annat estetik, byggnadsdesign, placering och säkerhet för fönster och dörrar. Vidare ingår övervakningsförmåga, både den som anses som naturlig och mekanisk. Renlighet och landskapsarkitektur har också en betydande roll inom förebyggande åtgärder. Dessa är bland många andra punkter där övervakningsförmåga höjs på alla sätt och vis. Även utvärderingar angående förbättringar av enskilda platser är viktiga, enligt författarna, då varje plats anses som specifikt i sin natur (ibid.,).

Som slutsats kan konstateras att CPTED-modellen, som har sin grund i ”Broken Windows theory”, erbjuder potentiella lösningar för att ge förutsättningar, via den fysiska utformningen, för att värna tryggheten hos invånarna och på så sätt skapa en viss ordning som har direkt koppling till både trygghetsupplevelsen och brottsligheten. Själva BWT lyfter upp negativa effekter av hur oordning och utebliven kontroll kan leda till aspekter och faktorer som kan bidra till ökad otrygghet och brottslighet och även har rötter i en typ av Social Desorganisation Theory (SDT). SDT inkluderar ännu fler faktorer som bidrar till otryggheten och brottsligheten inom ett visst område och denna kommer jag presentera under nästa underrubrik, ”Social disorganization teori SDT”.

Brandén och Sandberg (2021, s. 5) beskriver i sin artikel hur trygghetsvandringar, *safety walks*, implementeras som policy i Sverige och hur kommuner jobbar med den fysiska miljön för att uppnå målet. Forskarna menar att inom svensk planering ses otrygghet bland annat som ett resultat av brister i den fysiska miljön, såsom dålig belysning och mörka tunnlar. De menar att man förut fokuserade på att lokal säkerhet handlar om situationsåtgärder och utformning av den fysiska miljön. Men enligt dem kopplas i dagens samhälle säkerheten oftare till frågor om brott och ordning. Författarna nämner vidare att planering präglas av en politisk förståelse av demokrati och tillgänglighet till offentliga utrymmen, samtidigt som utrymmets utformning ger en känsla av säkerhet, där både situationsanpassning och social förebyggande åtgärder krävs för att uppnå den (Brandén & Sandberg, 2021, s. 6). Detta även betonar det stora behovet av samverkan och samhällsengagemang (Boverket, 2019).

3.2. Social disorganization teori SDT

En annan teori som är ett komplement till Broken Windows Theory är Social Desorganisations Theory, som förkortat kallas SDT. Det står för brottsmönster där man ser sambandet mellan grannskapens strukturella egenskaper och sociala kontroller (Kubrin & Weitzer, 2003). Forskare Aiyer et al. (2014, s. 138) använder sig av teorin och påstår att det finns en länk mellan försämring av fysiska strukturer och sociala störningar, som dessutom är observerbara och

synliga och som i sin tur leder till minskning av den sociala kontrollen. Denna minskning av social kontroll ger förutsättningar för ökad brottslighet. Dessutom lyfter Kubrin och Weitzer (2003) upp att själva termen social desorganisation beskriver gemenskapens oförmåga att uppnå målet att lösa kroniska problem inom utsatta samhällen. Inom det sammanhanget dras andra paralleller där ineffektivitet inom sociala kontrollmekanismer blandat med svaga sociala band, som även är vanligt förekommande i stadsområden med låg socioekonomisk status (Sampson & Groves, 1989). Sampson et al. (1997) menar även att ett flertal teoretiker lägger fokus på många andra riskfaktorer – bland annat fysisk försämring, fattigdom, bostadsmobilitet, etnisk heterogenitet och svaga sociala nätverk – som minskar gemenskapens förmåga att ha kontroll över invånarnas beteende och med tiden ökar sannolikheten för brott. Enligt Sampson et al. (1997) är strukturella riskfaktorer och svag social grannskapsorganisering två avgörande bestämningsfaktorer för brott.

Bazemore och Umbreit (2004) skriver att brottsligheten som uppstår i grannskapet ökar social desorganisering genom att tilliten hos invånarna sjunker och rädslan ökar, liksom den sociala isoleringen. Dessa effekter ger ytterligare möjligheter för brottslighetens blomstring. Enligt *Broken Windows-teorin* förvärras uppfattning av fara av sociala störningar är synliga. Som resultat tolkar invånarna störningar som en indikation på svag social kontroll, vilken i sin tur leder till ytterligare försvagade sociala band (Wilson & Kelling, 1982). De kanadensiska geograferna Piscitelli och Doherty (2018, s 590) beskriver i artikeln ”Connecting Social Desorganisation to Broken Windows and Routine Activities” hur teorier som används inom forskningen för att kartlägga brottsligheten och dess uppkomst i vissa, mer utsatta områden – bland annat BWT (Broken Windows Theory), SDT (Social Disorganization teori) och RAT (Routine Activity Theory) – verkar i en ekologisk tradition. Vidare påstår de att var och en av dessa teorier har vetenskapliga tillvägagångssätt som ökar förståelsen av den rumsliga fördelningen av brott. Enligt författarna kan man uppnå bättre förklaringar avseende rumslig fördelning av brottslighet och kriminalitet, om man integrerar dessa tre teorier med sina egna perspektiv (ibid.).

SDT har fått en hel del kritik. Bland annat gäller det att teorin inte förklarar effekten av formella sociala kontrollmekanismer (Kubrin & Weitzer 2003). Enligt Anders och Malleson (2010) finns det en del forskare som menar att teorin inte är tillräckligt bra för att förklara kriminaliteten på specifika platser inom grannområden. Sampson et al. (1995, s. 51) bekräftar att, trots att det lyftes fram kritik mot SDT-teorin tidigare, att *the Project on Human Development in Chicago Neighbourhoods* undersökningsarbete tillät utforskning av den underutvecklade idén att ”dominerande värderingar blir existentiellt irrelevanta i vissa samhällssammanhang.”. Avslutningsvis kan nämnas ytterligare en studie, *the Project on Human Development in Chicago Neighbourhoods* (PHDCN), i vilken man samlade in data över ungdomsbrottslighet, vuxenbrottslighet samt narkotikamissbruk i Chicago. Samtidigt genomförde de en rad undersökningar, med 8700 invånare, 2822 intervjuer, med longitudinella studier av 6 000 barn samt systematiska sociala observationer av 27 000 kvarter (Earls & Visher, 1997). Enligt Kubrin och Weitzer (2003) har undersökningarna uppvisat effekten av grannskapsinkomster,

nivåer av etnisk heterogenitet och tidslängd av grannskapsboende på stadsdelars förmåga att upprätthålla effektiv social kontroll.

För att utvidga SDT-teorin har forskare, enligt Piscitelli och Doherty (2018, s. 590), givits möjlighet, att även inkludera begreppet ”kollektiv effektivitet” i teorin. Enligt Sampson et al. (1997) betyder detta begrepp en kombination av ömsesidigt förtroende mellan grannar och viljan att jobba mot det gemensamma bästa. Oftast handlar det gemensamma bästa, enligt författarna om att både övervaka barn och ungdomar samt upprätthålla allmän ordning. Författarna Piscitelli och Doherty (2018, s. 590) menar att kollektiv effektivitet spelar stor roll i förklaringen av hur brottsligheten varierar och hur den avviker ifrån vad som förväntas, baserat på socioekonomiska förhållanden. Clark (1993) menar att både SDT och BWT fokuserar främst på grannskapsunderskott; sådana underskott inkluderar försämrade fysiska tillstånd, social disorganisering och brott. Vidare tillägger forskaren att rädslan för brott högre i stadsdelar som kännetecknas av lågt socialt engagemang och svag känsla för gemenskap.

I nästa avsnitt kommer en teori lyftas fram, som till sin natur överlappar och har ett starkt samband med både *Broken Windows Theory* och *Social Disorganization Theory*, men i stället för att kartlägga brottsligheten har som syfte att värna tryggheten och skapa trivsel hos invånarna. Denna teori heter *Busy Streets Theory* (BST). Den har en viss koppling till ”Crime Prevention Through Environmental Design” i sitt framhävande av brottsförebyggande åtgärder via social kontroll. Busy Street Theory skulle man kunna kategorisera som slutprodukten av social hållbarhet där det inte finns plats för dem som har som syfte att stöka och begå brott och i vilken civillikhet och civilsamhälle har ett stort värde. Denna teori kan förklara en hel del av de åtgärder som vidtas i dagens urbaniserade rumsliga miljö.

3.3. Busy Streets theory BST

I en studie som presenteras av författarna Aiyer et al. (2015, s. 137) i artikeln *From Broken Windows to Busy Streets, A Community empowerment Perspective*, introduceras ett nytt sätt att skapa trygghet och välmående hos invånarna genom en mekanism som de kallar *busy streets*. Busy streets eller livliga gator indikerar, enligt författarna, ”safe, urban neighborhoods that exhibit a certain vibrancy, which promotes prosocial behavior” (ibid.). Med detta åsyftas, enligt författarna, livliga gator eller gator som är mer trafikerade samt säkra områden med blomstrande företag och välunderhållna hem, där invånarna uppvisar socialt intresse för varandra. Genom den urbanisering som skapas i dessa områden, påverkas inte bara säkerheten utan även det som författarna kallar den positiva energin, som i sin tur påverkar individuellt beteende. Vidare utvecklar författarna att just närvaroenergin hos invånarna vid livliga gator är avgörande för om områden upplevs som avskräckande eller attraherande. Det sistnämnda har, i sin tur, påverkan på människornas beteende och slutligen på det ekonomiska välståndet och livet i dessa områden. Kedjan som beskrivs ovan ger upphov till antingen att området blir förfallet eller att det kommer att blomstra. Att människor hellre går på aktiva gator än ödelagda antas vara avskräckande för potentiella brott (ibid.).

I "Suburban Urbanities" beskriver Legeby et al. (2015, s. 239–240) att arkitektur och stadsdesign ingår i debatten om segregation och exkludering och spelar en avgörande roll för bekämpning av dessa. Speciellt stadsexpansion under namnet "miljonprogrammet" har varit mycket omfattande och lett till segregation och exkludering, enligt författarna. Den nya stadsdesignen har vuxit fram utifrån den gamla modellen för miljonprogramsprojektet. Den nya designen kan man identifiera i policydokument under namn som förtätning, blandad användning, social blandning, färre gränser, offentlig rum som mötesplats, connectivity (kontaktskapande) och permeabilitet (genomtränglighet). Författarna skriver att dessa principer för stadsdesign inte säkert kan leda till minskad segregation eller bidra till integration. De hävdar att det kommer att visa sig framöver om det finns risk för att denna typ av design ändå inte leder till mer omfattande problematik, något som ej går att upptäcka idag. Deras studie i Göteborg riktar mot att studera om detta kan undvikas genom att öka vår förståelse för hur uppläggen i olika delar av staden stödjer eller hämmar sociala processer som är gynnsamma för social hållbarhet. (ibid.)

Resultatet av studien av Legeby et al. (2015, s. 261) visar att det ur ett arkitektoniskt perspektiv går att identifiera att det offentliga rummet är en nyckelvariabel för att underlätta avgörande sociala processer i städerna och bidrar till en långsiktig social integration. Ett annat resultat visar att det finns förutsättningar för att styra och även fördela rörelse i stadsrummet och bidrar till en mängd av situationer av "mednärvaro". Detta är precis, enligt författarna, en avgörande faktor för utvecklingen och upprätthållandet av social integration och sammanhållning. Denna studie är, enligt författarna, bidragande till tidigare forskning om relationen mellan konfigurationen och intensiteten av mednärvaro. Den lägger emphasis på hur man skapar urbana bekvämligheter och resurser genom att skapa tillgänglighet till dessa. Däremot saknades i många av dessa forskningsområden täta nätverk med utrymmen med centralitet. Med detta menas en gata eller något som fungerar på ett liknande sätt för att skapa fördelning av bekvämligheter och samtidigt för att kunna koppla grannskapet till dessa "hubb"-områden eller till staden som helhet, så att stadsdelar skulle kunna vara kopplade till stadens "förgrunds nätverk" (ibid.). Det som författarna menar vidare i denna studie är att en jämnare fördelning av urbana resurser och bekvämligheter ligger till grund för bättre integration och inkludering (ibid.).

3.4.Sammanfattning

De ovannämnda tre huvudteorierna skapar ett ramverk för djupare förståelse för (o)trygghetsupplevelsen och brottsligheten och för hur sådana problem uppstår inom ett visst område samt vilka åtgärder som kan bli relevanta för kommunen för att förebygga problemen. Då det handlar om mycket komplexa mekanismer som har inflytande på utfallet om ett visst område ska betraktas som mer tryggt eller inte, har man sökt olika metoder för att skapa en trygg närvaro, där tillämpning av en teori är nästan omöjlig för att skapa positiva förutsättningar. Däremot bjuder varje teori på sin unika åtgärd.

"Negativa" teorier:

Broken Windows Theory (BWT) samt Social Disorganisation Theory (SDT) anses som huvudteori och ligger till grund för att förklara relationen mellan den fysiska utformningen och sociala aspekter och hur dessa har inflytande på varandra. Dessa teorier har gett upphov till ett flertal andra teorier men känns relevanta även idag. Teorierna ger möjlighet att kartlägga brottsmönster för ytterligare åtgärder och insatser.

”Positiva” teorier:

Busy streets teori (BST) och Collective Efficacy teori (CET) skapar tillsammans ett ramverk, inom vilket man kan tolka vilka insatser som kan bidra till att skapa förutsättningar för trygghetsupplevelser. Dessa teorier kallas därför ”positiva teorier”. Genom livliga gator och kollektiv kontroll skapar man inte bara trygghet och trivsel inom ett visst område utan även social sammanhållning och engagemang.

4. RESULTAT OCH ANALYS

4.1. Den fysiska utformningen av stadsrummet som brottsförebyggande strategi

Utformningen av bostadsområden, bostadshus och annat som hör till den fysiska utformningen av stadsrummet ingår i trygghetsskapande åtgärder inom Upplands Väsby kommun. Det bekräftades även av informanter att den stora tonvikten som läggs på att planera bostadsområden på ett sådant sätt att utformningen av sådana ska ligga till grund för trygghet och vara ett verktyg ur ett brottsförebyggande perspektiv. Begreppen som nämndes av respondenter i samband med den fysiska planeringen är bland annat *livliga gator* och *ögon mot gatan*, vilka man jobbar med och anpassar hela planeringen av stadsrummet utifrån. Livliga gatornas koncept förekom ofta i intervjuerna. Enligt Aiyer et al. (2015, s. 137) innebär konceptet *livliga gator* från BST (Busy Streets Theory), “*safe, urban neighborhoods that exhibit a certain vibrancy, which promotes prosocial behavior*” (ibid.). Alltså gator som är mer trafikerade samt säkra områden med blomstrande företag och välunderhållna hem, där invånarna uppvisar socialt intresse för varandra. Vidare utvecklar Aiyer et al. (2015, s. 137) att just närvaron av energin hos invånarna vid livliga gator är avgörande för om områden upplevs som avskräckande eller attraherande (ibid.).

Att röra sig ute och känna sig tryggt oavsett tiden på dygnet är en vision som kan gynna trygghet. Trygghet och trivsel är verktyg för att uppnå önskvärda trygghetsupplevelser, och är enligt flertal respondenter, en vision i ett välfungerande samhälle. Konceptet med livliga gator är att bostadsområdenas utformning bör vara till fördel och skapa förutsättningar för invånare att uppleva trygghet och trivsel. Busy Street Theory eller Livliga gator i en svensk kontext kan, enligt teorin, uppnås via trivsel. Därför har man för avsikt att satsa på både aktiviteter och estetik och även att åtgärda förekommande brister inom den fysiska planeringen genom att komplettera områden som upplevs stökiga med andra typer av planering. Legeby et al. (2015, s. 261) menar att det går att skapa förutsättningar för att styra rörelse i stadsrummet och bidra till situationer av ”mednärvaro” genom det så kallade arkitektoniska perspektivet.

Den stora betydelsen av att planera och bygga rätt från första början har framkommit från fler respondenter. Rätt planering och utformning av den fysiska miljön, inklusive bostadsområden har, enligt respondenterna, direkt påverkan på brottslighetens uppkomst ifall om det handlar om misslyckad planering. Eftersom bostadsområden utgör en stor del av den fysiska planeringen, bör därför stor vikt läggas vid att planera noggrant och att göra rätt. Nedan presenteras vilka kriterier man förhåller sig till vid planeringen av bostadshus för att de ska ha förebyggande syfte vad gäller brottsligheten och ge ökad trygghetsupplevelse:

Det första kriteriet som har blivit omnämnt av ett flertal respondenter, vilket har en direkt eller indirekt påverkan på bostadsplaneringen i Upplands Väsby kommun, är dess strävan att inte bygga för höga bostadshus.

Det andra kriteriet som nämndes av respondent 1 är att bygga bostadshus vars lokaler ska placeras på bottenvåningar. Företagare och föreningsliv i dessa lokaler ger förutsättningar för att bli sedda av förbipasserande oavsett klockslag.

Det tredje kriteriet handlar om att skapa stadsmässighet utifrån förtätning och etablering av föreningar och näringslivet, vilket skapar förutsättningar för livliga gator oavsett klockslag. De bidrar till att invånare ska känna sig tillräckligt trygga för att kunna våga ut även under mörka tider på dygnet.

Det fjärde kriteriet är att skapa en naturlig övervakning via metoden *ögon mot gatan*.

Det är ett välkänt fenomen att utformningen av den fysiska miljön påverkar invånarnas välmående och trygghetsupplevelser. Den spelar även en avgörande roll för brottslighetens uppkomst och kriminalitet. Av Broken Windows - teorin framgår att planeringen av den fysiska miljön i en stad är tids- och kunskapskrävande, vilket ett flertal av respondenterna nämnde. ”En del fel som uppstår på vägen kan ge allvarliga konsekvenser framöver”, påpekades av en del där ett av exemplen som togs upp handlade om miljonprogrammets bostäder och tunnlar som de centrala delarna av Väsby är präglade utav. Boendesegregation är en annan faktor som skapar negativa förutsättningar vad gäller trygghet och kan därutöver leda till ökad brottslighet. Upphov av boendesegregation sker ofta i samband med högkoncentration av sociala lägenhetsformer, eller så kallade hyresrätter, dit individer med låg socioekonomisk status ofta hamnar. Genom uteblivna preventiva åtgärder kan boendesegregation, leda till ett negativt resultat på lång sikt.

I föreliggande avsnitt presenteras resultat gällande vilka faktorer som ligger till grund för trygghetsskapandet i det offentliga rummet och i brottsförebyggande arbetet. Då utformningen av stadsrummet ger invånarna intryck och påverkar om vissa platser undviks, kan stadsrummets utformning bidra till otrygghetskänslor, eller tvärtom. Avsnittet är uppdelat i underrubriker som är skiljelinjer i den så kallade trygghetsstrategin via den fysiska planeringen i Upplands Väsby

kommun. Så här besvarar respondent 1 frågan om planeringens betydelse och vilken roll uppfyller den i trygghetsskapande och brottsförebyggande syfte:

När man inte gör ett bra jobb då blir det en nedåtgående spiral, ser man inte till det så att det är mörka ytor och det är mycket buskage och tunnlar och allt det där ja men ändå får man kanske en större otrygghet och brottslingar och å andra sidan gör man åt andra hållet så blir det en uppåtgående spiral. (respondent 1, 2022-03-15)

4.2. Gatubelysningens betydelse

4.2.1. Dålig stadsplanering i kombination med utebliven belysning ger upphov till kriminalitet.

Att ha en fungerande belysning är en av de viktigaste komponenterna för att stävja kriminalitet enligt nästan alla informanter som ställde upp på intervjun. Hänsyn tas inte bara till att ha belysning på alla gator under mörka tider utan tonvikten läggs även på vilken typ av belysning som kommer att användas på en plats. Till exempel ger en respondent ett exempel på vilka signaler mörka platser ger för förbipasserande. Detta berör även dem som vill begå brott och hur brotten kan förebyggas genom åtgärder för dessa platser. Respondent 1 beskriver ett exempel i de centrala delarna av Upplands Väsby, vid Centralstationen, där Messingen (Nya Gymnasiet, Biblioteket, Kulturskolan och många fler aktiviteter) ligger. Bakgården till Messingen anses som en otrygg plats, speciellt under mörka tider. Det finns stora mörka ytor bakom byggnaden, enligt vederbörande. Dessa behöver åtgärdas om kommunen vill bekämpa brottsligheten. Respondenten beskriver att: ”Eftersom den ytan är väldigt mörk på kvällar, kan du hitta på vad som helst där. Så naturligtvis hade vi kunnat eller vi måste ju använda den ytan på ett annat sätt så att man inte ger möjligheter att begå brott” (resp. 1). Dessutom hävdar respondent 1 att det är en pågående observerad oordning i form av brottslighet i garaget bakom Messingen och att detta ställe måste bli föremål för omedelbara åtgärder där en noggrann strategisk stadsplanering är ett måste. Belysning i kombination med stadsplanering är de två viktigaste aspekterna som kan ligga till grund för att värna trygghet. Respondent 1 menar att det första intrycket kan det vara att det kvittar väl hur man bygger. Men egentligen är det inte så, då tryggheten och säkerheten, enligt informanten, beror på vilka insatser man gör på vissa ställen.

Respondent 1 menar vidare att upphov av brottslighet och narkotikahandel har större chans att blomstra ut i en obelyst mörk bakgård utan tillsyn. Förslaget som lyftas upp av informanten i detta avseende är att upptaga platsen med någon slags bebyggelse eller annat som drar tydliga gränsen för kriminella att de inte är välkomna där eller åtminstone att om de utför något olagligt blir det synligt för iakttagande. Welsh och Farrington (2012, s. 81–82) har bevisat att en förbättring av gatubelysning, under vissa omständigheter, blir en effektiv metod. Dock tillägger författarna att belysningen inte bör anses som en primär lösning för att reducera brottsligheten. Därutöver nämner forskare att den högkvalitativa gatubelysningen lägger grunden till effektiviteten (ibid.). För det andra menar Fennelly och Perry (2020, s. 52) att själva *Crime Prevention Through Environmental Design*, som även respondenterna hänvisat till i sina

intervjuer, påverkar utformningen av utrymmen som är avsedda för en viss typ av aktiviteter eller som förbjuder aktiviteter.

Ett förslag på en preventiv lösning mot störning lyfts upp av respondent 1 som menar att upplysta gårdar och/eller gårdar som är mer eller mindre stängda för dem som inte bor där är att föredra som en lösning. Dessa typ av åtgärder stämmer överens med *CPTED-modellen* där belysningen anses som en av många andra faktorer bland brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder. Då, enligt Fennelly och Perry (2020, s. 52) utrymmens utformning bör motsvara fysiska, sociala och psykologiska behov för att ha inflytande på beteendet i och användningen av utrymmet.

Utöver föreslagna förutsättningar som nämns av Fennelly och Perry (2020, s. 52), där utrymmens utformning motsvarar de fysiska, sociala och psykologiska behoven, nämner respondent 6 även andra faktorer som ger förutsättningar för trygghet, däribland folks rörlighet eller så kallade livliga gator:

[...] unga, gamla, att det är verksamheter och bostäder blandat och så vidare. Ja du vet, det är ju det som vi jobbar mest med. (respondent 6, 2022-03-26)

Med detta menar respondent 6 att det går att skapa en blandad befolkning tack vare att det finns bostadsvariation samtidigt som att det finns utbud av verksamheter i områdena. Det stämmer överens med genomförda studier av Aiyer et al. (2015, s. 137) att *Busy Streets theory* eller *livliga gator* indikerar, enligt författarna "safe, urban neighborhoods that exhibit a certain vibrancy, which promotes prosocial behavior" (ibid.) Beskrivningen åsyftar livliga gator eller gator som är mer trafikerade och säkra.

Avslutningsvis finns det omstridda åsikter vad gäller belysning och upplysta gator där respondent 6 påstår att man inte kan ha upplyst precis överallt "Belysning och allt det gör det tryggare men vi kan ju inte ha upplyst överallt utan i så fall är det att man får se till att man kan ta sig fram på de mest använda gatorna, där det är upplyst när det är mörkt..."(resp. 6) Respondenten 6 menar vidare att belysningen bör vara på ställen som anses vara gångstråk: "som sagt, man kan inte gå överallt kanske då och tänka att det ska vara ljust överallt, utan man får ju välja platser där det är speciellt viktigt att ha upplyst..."(resp.6) Detta stycke indikerar att respondent 6 omedvetet hänvisar till att anpassa tanken på att man inte kan ha upplyst överallt till gångstråken. Samtidigt bör en viss belysning finnas för dessa ändamål där folk ska röra sig och just dessa ställen bör därmed vara upplysta. Detta stämmer inte överens med vad respondent 9 framför: att man som invånare själv bör ta ansvar och ändra sina promenadrutiner för att bidra till ytterligare trygghet i form av livliga gator. Dessa två motsatta åsikter bidrar till slutsatser om olikartade värdesättningar där belysningens roll kan undervärderas eller ifrågasättas som brottsförebyggande åtgärd i jämförelse med andra typer av åtgärder. I nästa avsnitt diskuteras gatubelysningens betydelse under mörka tider på dygnet.

4.2.2. Belysta gator ger trygghet under mörka tider

Att ha belysta gator ger under mörka kvällar, i de flesta fall, förutsättningar för trygghet. Denna aspekt nämns av de flesta respondenterna. I intervjuresultatet framgår det att gatubelysning ger förutsättningar för invånare att våga röra på sig ute under mörka tider av dygnet. Så här kommenterade respondent 1 det hela: ”gatubelysning är ju viktig, så du kan ha en gata som ser väldigt trygg ut, men är den inte belyst så kommer ingen ut efter kl.18” (resp. 1) Detta uttal förstärks av respondent 8 som lyfter upp ett exempel där det dras en parallell mellan belysningens funktion och minskning av brottsligheten inom Smedby-området. Detta exempel är sprunget ur en sedan 25 år lyckad åtgärd, men enligt respondenten är den relevant än idag. Respondenten menar att effekten av belysningen är stor och måste tas på yttersta allvar inom kommunen som brottsförebyggande åtgärd. I ett och samma exempel som respondenten tog upp angående Smedby-området i Väsby, framhävs att brottslighetsminskningen i detta område bland annat beror på belysningens kombination med ljusmålade väggar, som ger förutsättningar för att ”brottsligheten syns” via belysningens strålkastning på ljusa väggar, ifall den uppstår, och dessutom att den borde vara rörelsestyrd under kvällstid, vilket ger förstärkning av det hela. Även detta exempel går att relatera till CPTED-modellen där en kombination av åtgärder kan handla om att ändra aspekter i byggnaden, tomten, platsen eller hur utrymmet får användas. (Fennelly & Perry, 2020, s. 47). Fennelly och Perry (2020, s. 52–58) beskriver att konceptet med metoden är att kunna manipulera den fysiska miljön till förmån för att minska förekomsten av och rädslan för brott. Om dessutom landskapet utformas utifrån CPTED-modellen och är upplagt på rätt sätt, kan det även fungera som avskräckande och i sin tur förhindra uppkomst av brottslighet. Dessutom skapas både naturliga och mekaniska övervakningsförmågor som författarna nämner i som konsekvens av åtgärder (ibid.).

Slutligen nämns den rörelsestyrda belysningens betydelse som brottsförebyggande åtgärd även i exemplet med skolgårdar som brukar vara populära bland dem som gillar utmana ordningen. Respondent 1 påstår att rörelsestyrd belysning har en väsentlig betydelse för att skrämma bort dem som vistas på skolgårdar sent på kvällen i och med att den kan väcka uppmärksamhet hos dem som bor i närheten: ”det här med lampor som tänds när det rör sig personer på skolgården på sådana tider var det liksom så: sent ljus på, så att folk runt omkring tänker: jaha nu tändes lampan där på skolgården det ska den inte göra kl. 23 fredag kväll (resp.1). Med detta menas, enligt respondent 1, att det hjälper att förhindra att någonting sker och samtidigt om det sker något, ska det absolut uppmärksammas. Welsh och Farrington (2009, s. 82) betonar att utvärderingar av gatubelysningens effekt inte ger en fullständig bild av hur stor omfattningen av sådana åtgärder bör vara för att uppfylla sitt syfte som brottsförebyggande strategi, nämner forskarna att den högkvalitativa belysningen lägger den bästa grunden för effektiviteten. (ibid.)

4.2.3. Belysningen och trivseln går ihop?

Man sätter inte i alla sammanhangvärden på belysningens funktion, som kan ge anledning till otrygghet, enligt respondent 1. Därför menar respondenten att tryggheten bör gå före alla andra värden, bland dem värdet av grönska:

[...] att man inte tänker på att platser ska belysas, att man inte ger utrymme för det, att man tycker att det är jättemysigt med alla dessa träd och buskar, vad det ser fint ut, ja det är kanske inte så där jättebra ur trygghetssynpunkt, så där är ju två intressen som står mot varandra. (respondent 1, 2022-03-15)

Ibland satsar kommunen på en del lösningar för dålig insyn där både trygghet i form av belysning och trivsel går hand i hand. Det är lösningar som inriktar sig på att vegetationen inte ska medföra skymd sikt då åtgärder med belysning inte blir verksamma på dessa platser. Vegetationshantering i stadsmiljö nämns även i brottsförebyggande modellen som beskrivs av författarna Fennelly och Perry (2020). Respondent 1 kommenterar detta:

[...] vi har ju också gjort belysning på marken i olika former – det är också lite trevligt att man känner att där kan man känna trygghet och att det ska vara trevligt, det hänger väl liksom lite grann ihop, tänker jag, så det är liksom viktiga faktorer för välmående och att kunna känna sig trygg. (respondent 1, 2022-03-15)

I stycket ovan dras en parallell mellan aktörernas åtgärder för att gå ett steg framåt och det att det inte bara satsas tryggheten utan även på trivsel, så att invånarna trivs där man bor och inte ifrågasätter trygghetsupplevelsen i sina områden. Här kan man se en kombination av både ”positiva” och ”negativa” metoder genom vilka Busy Streets Theory och Broken Windows Theory kan tillämpas. Belysningsfunktionen kan, som en brottsförebyggande åtgärd, ligga till grund med en arkitektonisk design som bidrar till trivsel och på sådant sätt under lockar ut folk under mörka tider. Det beror på att trivseln är en avgörande faktor för livliga gator. Aiyer et al. (2015, s. 137) skriver att genom urbanisering, som skapas i områden, påverkas inte bara säkerheten utan även vad som författarna kallar *den positiva energin*, som i sin tur påverkar individuellt beteende.

4.2.4. Kritiken kring gatubelysningsåtgärder i Upplands-Väsby

Kritiken framgår, precis som med annan typ av bristfällig planering inom Upplands Väsby kommun, mot kommunens arbete med gatubelysning då ett flertal respondenter kategoriserar problematiken som allvarlig. Respondent 7 kritik går ut på att lagning av trasiga lampor inte åtgärdas i tid och att Upplands-Väsby kommun bör i övrigt, enligt respondenten, lägga mer fokus på att förbättra gatubelysning. Respondent 8 framför sin kritik om att kommunen inte gör tillräckligt mycket kring det som skulle gynna tryggheten inom Upplands Väsby kommun där trygghetskopplingen till en bristfällig gatubelysning uppmärksammas.

4.3. Tunnlar för eller emot inom stadsplaneringen?

4.3.1. Tunnlar som problematik

Upplands Väsby centrala delar präglas av tunnlar. Dessa inkluderades i stadsplaneringen för decennier sedan som ett säkrare lösningsalternativ för fotgängare och cyklisterna. Att skapa säkerhet inom trafiken var en primär tanke, som visade på en och samma gång vara ett

misslyckande. ”Det var det som gällde då när man byggde” menar respondent 1, som sedan tillägger: ”tunnlar ska man ju undvika” (resp. 1). Anledningen till respondentens kritik är att tunnlar ger en negativ upplevelse vad gäller trygghet, även om det saknas statistik på om någon blivit anfallen just i tunnlar. Fler politiker och tjänstemän inom Upplands Väsby kommun samarbetar för att hitta de mest hållbara lösningarna på hur man ska åtgärda misstag som begicks för flera decennier sedan. Detta stämmer överens med ett uttalande av Brandén och Sandberg (2021) där forskarna menar att i svensk planering så ses otrygghet bland annat som ett resultat av brister i den fysiska miljön, av vilka mörka tunnlar anses som sådana. Skymd sikt och dålig belysning inne i tunnelarna signalerar ökad otrygghet, enligt flera respondenter. Även oförmågan att kunna fly ifall om man blir anfallen nämndes av andra.

Upplands Väsby kommun är en av de kommuner som verkligen tar problematiken med tunnelarna på allvar. Nedan presenteras några lösningar på hur kommunen går till väga för att skapa förutsättningar för att lösa problematiken med tunnlar:

1. Att riva ner tunnlar och på sådant sätt exkludera från den fysiska planeringen är en av lösningarna som föreslås av kommunen. Respondent 7 menar att ”i praktiken går det att ta bort det gör vi det och vi har gjort det på en”. Därtill menar respondenten att detta möjliggörs i praktiken tack vare trafikingenjörer som gör mätningar och bedömer om det finns möjlighet att ta bort en tunnel. Avslutningsvis menar respondenten att det är trafikingenjörer som bestämmer om det är möjligt att genomföra eller inte och utifrån resultatet planeras de åtgärder som bör vidtas. Dock är det inte alltid en möjlig lösning att riva ner en tunnel. Orsakerna till detta är bland annat att stråket är trafikerat av både cyklister och fotgängare i kombination med högt trafikerade bilvägar. I dessa fall är andra lösningar är att föredra och bedömningen görs utifrån fallet, enligt respondent 7 och 9. Respondent 9 kommer till slutsatsen att med vissa typer av planeringar är det mycket svårt att undvika tunnlar, då de ger förutsättningar för gångtrafikanter och cyklister att röra sig fritt. Detta framför allt handlar om tunnlar som ligger under motorvägar eller andra typer av högttrafikerade vägar och uppfyller sin funktion genom att binda samman två delar av Upplands Väsby. Att kunna röra sig fritt tack vare en tunnel gynnar invånarna eftersom bidrar till mobilitet.

Trots att en del tunnlar upprättats behåller man i samband med att de har en viktig funktion inom den fysiska planeringen ändå understryker respondent 9 att säkerheten ska gå före och att en annan typ av planeringen att föredra. Respondenten menar att olika typer av trafikanter bör synas för varandra på en och samma plan. Dit inkluderas både gångtrafikanter, cyklister och bilförare, något som är omöjligt att skapa med tunnlar som, enligt respondenten, levererar otrygghetsupplevelser. Avslutningsvis avrundar respondenten med ett citat:

Om vi pratar om mänsklig psykologi, så fungerar det som så att när vi känner oss instängda, kommer det fram lite rädsla för om vi enbart kan ta vägen dit eller hit och inte kan ta mig vart som helst. Detta gör därmed att vi känner oss begränsade. (respondent 9, 2022-03-24)

En bidragande faktor till otrygghet är att känna sig begränsad och inte kunna få bättre möjlighet att fly ”ifall något inträffar”. Detta tas även upp i andra sammanhang av andra respondenter när de beskriver bristfällig planering av tunnlar. Respondent 9 understryker dock att otrygghetskänslan som tunnlar bidrar till inte har en tydlig koppling till brottslighet utan är av en annan karaktär som snarare handlar om hur trygg vederbörande känner sig i syfte att kunna våga använda dessa. Detta kan även förstärkas om tunnelarna ligger på kanterna av de urbana områdena där folkmängd och folkrörelser inte är utvecklade till den nivå som behövs för att känna sig tillräckligt trygg under mörkare tider som fallet är i till exempel i Sigmaområdet. Dessutom menar respondent 9 att för att uppnå önskvärd trygghet och trivsel i området som redan innehar andra sociala problem och störningar, krävs en noggrann planering. Detta görs med syftet att uppnå sammanhållning och integration vilka i sin tur kan ta decennier att uppnå. De övergivna, missköta och mindre populära tunnlar kan då fortsatt vara mötesplats för lokala brottslingar.

Bilden på en tunnel (se på sidan 32) presenterar ett exempel på en tunnel som i kombination med bristfällig planering och misskötsel bidrar till otrygghetssupplevelser samtidigt som det ger en signal för invånarna att undvika platsen under mörkare tider på dygnet. Slitage som graffiti på vägar, trasiga stängsel längs ingången till en tunnel och ett tätt buskage ovanför, blek belysning inne samt insynsskydd (osynlig för ”ögon mot gatan”) är bara några exempel på faktorer till varför dessa typer av platser kan locka till sig gäng under mörka tider på kvällen. Dessa typer av tunnlar är typiska exempel som stöds utav författarna bakom Broken Windows-teorin, både vad gäller destination och det uteblivna stråket på dagarna står i motsats till den studie som presenteras av författarna Aiyer et al. (2015, s. 137) i *“From Broken Windows to Busy Streets, A Community empowerment Perspective”*. Artikeln beskriver den betydelse som *Busy streets-teorin* har för livliga gator som anses vara mer trafikerade och som ligger i säkra, välsköta områden med positiv energi och har en sammanhållning som resulterar att invånarna uppvisar socialt intresse med varandra. Denna typ av fysisk planering uppfyller inte sitt syfte och bidrar snarare till förutsättningar för att kriminalitet och otrygghet ökar.

Bilden representerar de brister som finns med tunnlar samt estetiska missar i Sigma området, Väsbyvägen, 26, Upplands Väsby. Källan: Fotot taget av Elena Ernman 2022-05-01

2. Den andra typen av lösning som erbjöds av kommunen, via en omröstning av Väsbybor, handlar om en anpassning av en tunnel och där brister kompletteras med kombination av andra lösningar. Om rivningen av tunneln inte anses relevant av flertal anledningar finner kommunen andra lösningar. Vissa kreativa lösningar designas med tematisk design i en tunne som utformats för ökad trivsel. Enligt respondent 7 övervägs inte alla tunnlar att tas bort då även andra typer av åtgärder föredras i form av till exempel *designmålning*. Designmålning i kombination med en förbättrad belysning bör enligt respondent 7, ge positiva resultat i form av trygghetsupplevelser. Det som framgår är att kombination av fler faktorer kan leda till positiva resultat och en övervägning för och emot görs noggrann där en del åtgärder kan testas, bland annat förbättring av belysningen för att minimera skymda sikt och skuggor som bidrar till otryggheten. Förbättringar av åtgärder ingår i ett program och är en del av Crime Prevention Through Environmental Design där författaren Fennelly och Perry (2020) menar att det är en kontinuerlig process där varje aspekt vägas

för eller emot innan beslutet fattas vilka åtgärder som bör vidtas eller förbättras vid eventuella ändringar inom stadsmiljön.

I detta avsnitt har jag tagit upp hur man resonerar och upplever tunnlar i stort och hur kommunen hanterar tunnelnarnas brister. Jag har bland annat tagit upp varför vissa tunnlar inte rivs ner och hur man skapar förutsättningar för att tunnlar inte ska kännas för skrämmande i vissa sammanhang, till exempel under mörka tider på dygnet. I kommande avsnitt ska jag titta närmare på ovannämnda lösningar och deras bidragande faktorer med mer fördjupning i sådana. En del åtgärder som ska presenteras nedan där rivning av befintliga tunnlar anses inte som relevant alternativ och där både belysningen och andra åtgärder kommer ge ett annat perspektiv och syn på tunnlar i stort. Nedan kommer även ett exempel på en lösning att presenteras på hur man kan ersätta tunneln ifall om den ska rivas ner och ersättas med en annan typ av planering. De viktiga faktorer som listas ut i detta avseende är att höja trivselen inom och vid tunnlar som bidrar med trygghetsupplevelsen samt förbättring av belysning.

4.3.2. Tunnelnarnas anpassning för större trivsel

Det diskuteras kring vad Upplands Väsby kommun ska göra med tunnlar, då de inte alltid går att exkludera från planritningar, och vilka andra alternativ som ska inkluderas inom stadsplaneringen för att bevara trafiksäkerheten på ställen där tunnlar ska rivas ner. Vissa tunnlar ska ersättas med en annan fysisk planering i Upplands Väsby, till exempel med en bro över en trafikerad väg enligt respondenten 1. Respondenten fortsätter:

Man ska absolut undvika tunnlar inom den nya stadsplaneringen – men om man inte har möjlighet att riva ner en befintlig tunnel eller undvika den av olika skäl, ska man åtgärda på ett sätt som kan leverera både trivsel och skapa positiva vibbar inom tunneln”. (respondent 1, 2022-03-15)

En bra planering har en väsentlig betydelse för upplevelsen. Har man bristfällig planering som kan leverera fel signaler eller ge förutsättningar till otrygghetsupplevelser ska man överväga vilka lösningar som är mest relevanta för att förebygga negativ samhällsproblematik. Att leverera trivsel och trygghet i form av musikteman och idrottsteman i tunnlar som sedan tidigare till sitt yttre medför ett undvikande är en av lösningar till bättre närvaro och ger ”positiva vibbar”. Dessa lösningar skapades i samråd med Upplands Väsby ungdomar, som genom omröstningar och samarbete med kommunen, deltog i tävlingen som gick ut på att välja den bästa lösningen för befintliga tunnlar. Dessa exempel visar på kreativitet och samverkan från invånarna där social sammanhållning och engagemang spelar in för att kunna hitta lämpliga lösningar för trygghetsupplevelsen och trivselen. Flertal teorier uppfyller förklaringar bakom åtgärder som vidtas på tunnlar i Upplands Väsby. Den förhöjda trivselen genom temadesign kan enligt *Busy Streets theory* påverka positivt på trygghetsupplevelse då välunderhållna tunnlar och välplanerade områden kan uppfattas som trygga och ge signaler om att dessa områden är under kontroll, eller det motsatta då de, enligt Broken Windows-teorin, kan rubba sociala processer.

Sociala processer, tryggheten och rörelser i stadsrummet är beroende av olika processer, bland annat av olika faktorer som enligt Legeby et. al. (2015, s. 261), kan justeras utifrån arkitektonisk modell. Författarens studieresultat bekräftar den viktiga rollen av arkitektoniskt perspektiv i offentliga rummet som en nyckelvariabel. Detta är fallet, inte bara för att bidra till förbättrade sociala processer och ger förutsättningar för att styra och fördela rörelse i stadsrummet, utan även för att bidra till en mängd situationer av mednärvaro. Detta innebär således att förhöjd trivsel kan leda till att man vill använda detta stråk oftare än man brukar gör. Det innefattar inte bara vid behov utan även för promenader. Att förbättra den fysiska miljön via design av tunnlar leder till att fler vill vistas ute oavsett klockslag. Vanor med att vistas ute och känna tryggheten är den primära resultaten som man vill uppnå inom teorins förklaring. Att inkludera ungdomar till planeringen bidrar till med att skapa historik bakom detta i vilken invånarnas sammanhållning höjs ytterligare.

Social sammanhållning som uppstår via ansvarstagandet och samarbete mellan kommunala planerare och lokala ungdomar som deltar i projektet, skapar en produkt av ett lyckat långsiktigt samarbete och för en frisk generation. En brist på social sammanhållning brukar vara en produkt av ett uteblivet samarbete i områden som redan klassificeras som problemområden. Detta kan förklaras utifrån *Social Disorganization Teori*. Det som kännetecknar *social disorganization* är att varje individ ansvarar den egna tryggheten och välmående oavsett i vilket område vederbörande är bosatt. Social sammanhållning är en huvudvariabel till lyckade samhällen och dessa små inkluderingar av lokala ungdomar till planeringen kan ge en positiv effekt, inte bara i det egna medvetandet (för att man ska värna för sin omgivning) utan även i brottsförebyggande syfte. Dessa ungdomar kommer se efter "sin tunnel" och på sådant sätt vara "naturliga övervakare" vilket nämns även i *Crime Prevention theory* (CPTED) där naturliga övervakare spelar en avgörande roll för att värna trygghet och välmående inom samhället. Dessa typ av övervakning uppnås i kombination med förhöjd trivsel och ökad social sammanhållning.

Slutligen finns även åsikter om att tunnelnarnas planering inte är det viktigaste faktorn utan där tunnelnarnas trafiksäkert väger tyngst i jämförelse med (o)trygghetsupplevelser. Detta är även något som nämns av en respondent 1 som bara ser fördelar med att tunnelarna kan bidra till ökad trafiksäkerhet. Om man känner osäkerhet i dessa situationer, kan man, enligt respondent 1 "välja andra alternativ att ta sig fram på" (resp.1). Sådana uttalanden påvisar att det inom den fysiska planeringen inte alltid tas hänsyn till trygghetsupplevelsen. Detta är något som kan leda till negativa konsekvenser på lång sikt. Stråket är en viktig faktor för trygghetsupplevelsen och att "ta andra alternativa vägar" motarbetar resultat som man vill uppnå utifrån både *Crime Prevention Theory* och *Busy Streets Theory* inom stadsplaneringen. Även *Broken Windows-teorin* går att applicera på denna typ av åtgärder. Något som är välskött och underhållet kommer vara avskräckande för brottslingar att samlas vid. Estetiken i detta avseende ger förutsättningar och värnar tryggheten på platsen, i detta fall inom och vid tunneln. Välskötta och underhållna platser ger signaler för att invånarnas sammanhållning och naturliga övervakning fungerar bra i grannskapet, vilket är något som inte passar bra för kriminella eller brottslingar för att bli sedda då de brukar vilja bli osedda. Designen av tunnlar är en av metoderna till hur man värnar trygghet och även förebygger brottslighet i meningen att ge

signaler till brottslingar att undvika välvårdade platser. Nästa metod som beskrivs nedan i nästa avsnitt är betydelsen av en förbättrad och väl genomtänkt belysning.

Tunnel som befinner sig under E4 och förbinder 2 sidor av Upplands Väsby. Den är nödvändig och avskräckande på en och samma gång. Källa: (Bilden tagen av Elena Ernman 2022-05-07)

4.3.3. Tunnelnarnas trygghetsupplevelse via förbättrade belysning

Belysning spelar en avgörande roll inom stadsplaneringen som brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärd och betydelsen av sådan lyftas upp av flertal respondenter i olika brottsförebyggande syften, inte minst för att skapa trygghet och bidra till trygghetsupplevelse inom och vid tunnlar. I kontexten av den fysiska planeringens kommer belysningen i tunnelarna att spela en avgörande roll. Trots att tunnlar i Upplands Väsby generellt är bristfälligt planerade, kan rätt placering av belysningen mildra de negativa effekterna och ge positiva trygghetsupplevelser. Detta understryker även respondent 7 som kommenterar åtgärderna med belysningen kring tunnlar: "Man har till exempel tunnlar under vägar, då ska ju de vara väldigt belysta och då är det viktigt att ha en belysning innan tunneln, i tunneln och efter tunneln" (resp.7) Detta, menar respondenten, är en viktig faktor att ha i åtanke när man jobbar med trygghetsfrågor, då man kan bländas av belysningen inne i tunneln om man kommer ut ur tunneln under mörka kvällar, vilket kan ge en motsatseffekt som man vill helst vill undvika.

Därtill kommenterar respondenten att denna problematik med bristfällig belysning kring tunnlar är rätt vanlig i just Upplands Väsby.

[...] det är ju ett av problemen med sådana tunnlar och är det fortfarande så här att det är bara liksom belysning inne i tunneln och sen svart på utsidan. (respondent 7, 2022-03-22)

Detta stämmer överens med Fennellys (2020, s. 23) syn på saken som handlar om att gatubelysningens syfte är att attrahera besökare till platser samtidigt som en gammal gatubelysning inte uppfyller detta syfte. Därutöver skriver Fennelly att en omodern gatubelysning har liten inverkan på fotgängarens säkerhet och det enda som en äldre gatubelysning uppfyller är att fungera som ett verktyg att markera positionen av vägen framför en (ibid.).

Avslutningsvis anses icke-välskötta, dåligt belysta tunnlar, med avsaknad av gångstråk avskräckande. Då tunnlar inte går att exkludera i den fysiska planeringen av staden bör fokus vara på att belysta tunnelarna på rätt. Rätt typer av belysning och rätt placering av belysningen ger en förutsättning för tryggare passager. Det bör ej förekomma skuggor och mörker om man förutser att tunneln används under mörka tider på dagen. Belysningen i sig utesluter inte andra negativa faktorer som klotter och icke-underhållna tunnlar men de spelar en viktig roll just för att komplettera och milda de negativa effekter som uppstår av sådant. Om tunnelarna ger upphov till begränsade flyktvägar kan det spå på otrygghet precis som vid smala och avlånga kvarter.

4.4. Estetikens roll inom brottsförebyggande strategi

Estetik är en annan aspekt som enligt flera informanter ger tydliga signaler om trygghetsupplevelsen och om ett område upplevs välskött eller inte. Den påverkar välmående hos dem som är bosatta i området och ger även signaler till dem som vill begå brott, om det är ett lämpligt ställe för detta eller inte. Författaren av *"Suburban Urbanities"* Legeby et al. (2015, s. 239–240) beskriver att arkitektur och stadsdesign ingår i debatten om segregation och exkludering och spelar en avgörande roll för bekämpandet av dessa. Estetiken nämns som är en av de avgörande faktorer även inom Broken Windows-teorin. Vilken roll estetiken spelar i just brottsförebyggande syfte, hur estetiken påverkar på välmående och trivselsamt på trygghetsupplevelser inom sådana och även hur kommunen jobbar med att inkludera denna komponent inom stadsplaneringen kommer diskuteras i detta avsnitt.

4.4.1. Estetikens roll som brottsförebyggande åtgärd

Estetikens roll inom den fysiska planeringen av den urbana miljön har mycket mer betydande roll i brottsförebyggande syfte än man förut kunde ha anat. Något som är vackert som till exempel rena gator, snygga byggnader, blomstrande växter och en finklippt häck lockar blicken och bjuder åskådare att iaktta. Välskötta platser lockar invånare till kvällspromenader och skapar ett flöde av människor på platsen. Om dessa platser i närområdet dessutom är välplanerade och om resurserna är jämnt fördelade med välutvecklade hubbar för mötesplatser,

skapas även då attraktiva platser för människor. Legeby et al. (2015, s. 239–240) skriver i sin studie *Suburban urbanities* att arkitektur och stadsdesign kan bekämpa segregation och exkludering något som, enligt författarna, inte ger säkerhet att det blir så i fallet då även andra faktorer kan vara inblandade i dessa processer men åtminstone blir motsatsen till stadsexpansionen ”miljöprogrammet” som gav upphov till segregationen och exkludering.

Vidare menar författarna Legeby et al. (2015, s.239–240) att välplanerade grannskapet i urban area väcker ”positiva vibbar” hos invånarna, enligt författarna, höjer dennes värde och påverkar den sociala sammanhållning och att engagemang skapas via den nya designen förtätning som inbegriper en blandad användning, social mix, färre gränser, offentlig rum som mötesplats, *connectivity* (kontaktskapande) och *permeabilitet* (genomtränglighet) (Legeby et al., 2015). Detta stämmer överens med var respondent 5 lyfter upp hur kommunen kan lägga till en estetisk komponent som syftar till att förbättra det arkitektoniska utseendet inom stadsmiljön. Lärdomen av *Busy Streets*-teorin är enligt respondenten tagits fram från andra erfarenheter i bland annat Malmö, Göteborg och Stockholm och tillämpas på bland annat Sigma området, som ingår i ett av problemområdena i Upplands-Väsby. Enligt respondenten jobbar kommunen med mer än med bara den fysiska miljön, det vill säga stadsplaneringen.

Att satsa på statsarkitektur och estetiskt utseende av den fysiska planeringen samt underhållning markerar enligt respondent 5 för att brottslingar inte ska söka sig till området, speciellt på platser där det är upprustat. Syftet med detta är enligt respondenten att platser som är estetiska avskräcker folk som vill begå brott. Annars finns risken att brottslingar gör anspråk på ytorna. Detta stämmer med Broken Windows-teorin som belyser vikten av att närområdena bör vara välskötta då just detta ger signaler till kriminella eller brottslingar att undvika dessa områden. Detta fenomen har sin psykologiska förklaring då social sammanhållning brukar vara starkare i dessa grannskapsområden. Där man sällan ser något vandaliserat, nedklottrat, förstört, även om det blir något trasigt inte längre period då inom dessa typer av områdena åtgärdas snabbt något som är trasigt eller något som hamnat på fel ställe kommer förflyttas eller tas bort.

Avslutningsvis dras en parallell mellan åtgärder och långsiktiga resultat där respondent 5 menar att välskötsel samt estetik fungerar på ett sätt som gör att brottsligheten inte bara förflyttas utan minskar totalt sett. Respondentens åsikt är att det är en bra metod att bidra med en estetisk komponent som brottsförebyggande åtgärd. Givetvis förutsätter det, enligt denne, att förvaltningen är bra, så att det blir ett snabbt agerande vid uppkomst av klotter. Trädgårdsskötsel, bland annat buskageklippning, fungerar fint, när det resulterar i att det är välstädat och rensat. Det minst lika viktiga, enligt respondenten, är uppföljningen på möten för vidare utvärdering och förbättring av arbetet:

[...] det gäller att inte bara göra det som en Quick fix och tror att det kommer vara bra för alltid, utan man jobbar mer systematisk. (respondent 5, 2022-03-09)

Respondentens poäng i ovanstående citat är att man bör lägga den största vikten vid utvärderingar av vidtagna åtgärder för vidare uppföljning på undersökningar för att se om det

blir väsentliga resultat eller inte. Att utvärdera med täta möten samt planera på lång sikt för att skapa förutsättningar att brottsförebyggande effekter ger långsiktiga och hållbara resultat.

Nästa avsnitt kommer handla om hur estetikens roll spelar in vid trygghetsupplevelser och trivseln i en statsmiljö.

4.4.2. Estetikens betydelse för trivseln och trygghetsupplevelsen

Att invånarna ska känna sig trygga och uppleva trivsel i sina respektive områden är ett långsiktigt mål för kommunen, något som framkommer från ett flertal intervjuer. Så här kommenterar respondent 6, i vilken den menar att invånare som varken känner trivsel eller trygghet i sitt område har mindre benägenhet att lägga sig i och satsa på eller bry sig om sin miljö:

Miljöer som man inte känner kärlek till, så att säga, och som känns så där icke trivsamma och som man ser att man inte satsar på, då är det lättare att inte bry sig om dem, då blir sådana miljöer lättare utsatta och till slut upplevs de som mindre trygga. (respondent 6, 2022-03-26)

Estetikens roll påverkar både trivsel och uppfyller en roll i ett brottsförebyggande syfte. Respondent 9 lyfter upp ett exempel med farthinder där respondenten menar att en del kommuner börjar ta avstånd från oestetiska eller fula inslag i stadsmiljön. Det kan i sammanhanget handla om stora stenar eller betongklumpar, till fördel mot mer trivsamma dalahästar och andra typer av betongdjur och/eller blomkrukor. Dessa fysiska komponenter ger positiva signaler till Väsbybor, oavsett ålder. Så här kommenterar respondenten påfundet: ”vi har krukor med stora planteringar med fina blommor, det fyller sin funktion genom att man inte kan köra bilar, men det är också trevligt.” Slutligen menar respondent 9 att:

Grunden för trygghetsupplevelsen är att det ska vara rent och snyggt. Planteringar är vackra och bidrar till trivseln inom stadsmiljön, då vill man inte förstöra det fina. (respondent 9, 2022-03-24).

Estetikens och arkitektonisk utformning av bebyggelser, grönområden och kommunikationen bör vara i balans för högre trivseln, något som även beskrivs av Legeby et al (2015) vars studie visar att det ur ett arkitektoniskt perspektiv går att identifiera att det offentliga rummet är en nyckelvariabel för att underlätta avgörande sociala processer i städerna. Det bidrar i sin tur till en långsiktig social integration. Även författarna Aiyer et al. (2015, s. 137) i artikeln “From Broken Windows to Busy Streets indikerar *Busy streets* eller *livliga gator*, enligt författarna,” safe, urban neighborhoods that exhibit a certain vibrancy, which promotes prosocial behavior”. Dessutom är Social Disorganization-teorin en av de teorier som beskriver hur förfallenheten skapas i samband med utebliven social sammanhållning. Det kan dock bli en tvärtomeffekt, enligt respondent (6):

Om människor upplever någon slags kärlek till platser, då bryr de sig om vad som pågår på dessa platser, antar jag, och då skapas någon slags engagemang att försöka förbättra eller rösta för hur man skapar bättre miljö. (respondent 6, 2022-03-26)

Att vara engagerad i sina respektive områden kan leda till positiva resultat. Detta stämmer även överens med *CPTED-teorin* där den naturliga övervakningen ökas i samband med att invånarna som trivs i sina närområden i högsta grad automatiskt kommer att känna trygghet och skapa livliga gator-fenomenet och på sådant sätt uppfylla även *Busy streets-teorin* och naturliga övervakningen som är en komponent inom brottsförebyggande åtgärder och ingår i *CPTED-teorin*.

Slutsatsen blir att invånarnas engagemang styr hela processen huruvida området eller inte ska stämplas som förfallet med förlorad kontroll. Om människor stannar eller flyttar ut från dessa områden eller isolerar sig från gator är avhängigt vilken relation invånare har till platserna. För att förebygga effekten som uppstår när man slutar bry sig om sitt grannskap och att det går så pass långt att ingen social kontroll existerar på platsen blir ofta den enda lösningen att rusta upp platsen så att den blir trivsamt att bo i. Säkert räcker inte en enda åtgärd i brottsförebyggande syfte men i kombination med ett flertal andra åtgärder kan man förebygga social desorganisation. Detta menar även respondent 6 att invånarnas engagemang och kärlek till platser leder till att det blir, enligt respondenten, mycket folk som rör sig ute och inte isolerar sig från gatorna. Det gör att det verkligen kan återskapas social kontroll (naturlig övervakning) via livliga gator, där inga kriminella eller sådana som utmanar ordningen får tillfällen att etablera sig.

4.4.3. Kommunens metoder för att jobba med estetik

Kommunen jobbar med att estetiken ska inkluderas inom stadsplanering då det som framgår är att kommunen förhåller sig till Boverkets föreskrifter vid planeringen av en ny bebyggelse. Detta är bland annat hur en estetiskt tilltalande utformning ska genomsynliggöra bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder där man tar hänsyn till landskapets och bebyggelser karaktär och även ta ställning till hur nya bebyggelser ska förhålla sig till dessa (boverket.se). Kravet som Upplands Väsby kommun står för är att en estetiskt tilltalande utformning bör formuleras inom översiktsplaneringen där man bland annat formulerar övergripande mål där kommunen förklarar hur en estetiskt tilltalande bebyggelsemiljö ska genomsyras vid genomförandet av planen. På tal om underhåll av befintliga platser skapas nya metoder. Detta har även Upplands-Väsby kommun bidragit med för att kommuninvånarna har möjlighet att anmäla till exempel vandalisering genom Väsby anmälnings-app. Detta är bland annat platser som ser trasiga ut och är övergivna, nedslagna, vandaliserade, smutsiga, nedklottrade. Det kan även handla om att belysningen är ur funktion och mycket annat som anses som vanvård.

Att använda en Väsby anmälnings-app upplevs som ett steg framåt enligt Respondent 7 som tycker att detta alternativ är fantastiskt då medborgarna kan inkluderas och ha kontroll över hur deras grannskap ska se ut och vad som ska åtgärdas. Enligt respondenten agerar kommunen så fort som inom 24 timmar för åtgärder och dessa förutsättningar som skapades har en stor potential:

De som jobbar i kommunen med klotter kan ju inte åka runt i hela kommunen och titta om det har blivit klotter någonstans, så därför kan ju du och jag och alla andra hjälpa till att säga att nu har jag sett klotter här – var snäll och ta bort det! Jag har allmänt fått ganska mycket uppgifter om klotter via denna app och trasiga lampor och saker som känns farliga och otrygga” (respondent 7, 2022-03-22).

Att ta ett visst ansvar på sig och anmäla klotter och annat som skapar oordning är inte alltid så enkelt, enligt respondent 7. Trots att kommunen uppmanar invånare att ta initiativ för att anmäla oordning orsakat av trasiga lampor, övergivna saker eller nedklottrade väggar, tas inte alltid detta på det allvar av invånarna som man skulle vilja. Trots att metoden är bra, så måste alla hjälpas åt, menar respondenten 7. Här spelar invånarnas engagemang och sammanhållning en avgörande roll för att bibehålla ordning och bevara estetiken inom den fysiska planeringen och på så sätt värna om trygghet. Social sammanhållning och *Broken Windows* - teorin har blivit praxis och denna respondent använder sig av teorin i sina resonemang om hur man bekämpar stök och otrygghet, vilka rubbar balansen i samhället och ger fel signaler.

Ytterligare en metod i förebyggande syfte som erbjuds av kommunen för att värna den estetiska balansen inom stadsmiljön är, enligt samma respondent 7, att erbjuda sommarjobb till ungdomar. Sommarjobb utgörs bland annat av att registrera klotter och graffiti. Ett förslag framfördes att sommarjobbade skulle kunna cykla runt i Upplands Väsby kommun och övervaka vilka platser som skulle behöva uppmärksammas och vilka åtgärder som skulle krävas via en och samma anmälnings-app. Respondent 7 menar att ”för det är inte alla Väsbybor som orkar använda appen”. En annan respondent 9 menar att det erbjuds cirka 80 sommarjobb till ungdomar och praktikanter inom klottersanering, städning och så vidare. Även ungdomstjänst som påföljd av att man har blivit dömd för skadegörelse används för att förändra unga vuxnas beteende i förebyggande syfte. Slutligen erbjuds även pågående föreläsningar om hur man tänker kring miljön man bor och vistas i.

Denna metod med att anställa sommarjobbade ungdomar, praktikanter och de som avtjänar straff efter skadegörelse är till för att både skapa engagemang på lång sikt hos dessa unga vuxna och för att fostra dem till naturliga övervakare. Dessa ungdomar kommer, via hårt arbete, att både samla skräp och radera graffiti, i fortsättningen ha koll på sina vänner som potentiella skadegörare. Ett ytterligare ganska vanligt exempel, enligt respondenten, är slängda cyklar i diken. Detta, tillsammans med andra typer av oordning, ger signaler till allmänheten att den sociala sammanhållningen är svag hos invånarna, något som kan ge utrymme för dem som vill stöka till, att fortsätta med detta. Broken Windows Teorin nämns av respondent 7 som grundteorin i resonemanget, något som stämmer överens med själva teorin och som bekräftar att kommunen även handlar utifrån detta synsätt:

Broken Windows-teorin är väldigt känd och om det är liksom trasiga rutor så ser det ut som att den här är en övergiven plats och ingen bryr sig om den och då blir det bara värre och värre. Med appen så kan vi ju hjälpas åt att gå åt rätt håll. Sen finns det ju massor att göra – det finns otroligt mycket att göra. (respondent 7, 2022-03-22).

Estetikens roll förstärks under mörka tider på dygnet, något som Respondent 7 tar upp med ett exempel gällande Centralvägen, som sträcker sig från Upplands-Väsby centralstation och norrut. Respondenten beskriver gatan som befolkad under ljusa tider, men så fort kvällen kommer, och medföljande mörker, ”dör” gatan.

Hela otrygghetsupplevelsen kommer även från butiker som drar ner sina inbrottsskyddsgaller. Detta i sin tur signalerar otrygghet och ser oestetiskt ut med sin graffiti på. Det skapas ju en slags känsla av att den här platsen är farlig, här skulle jag inte vara. (respondent 7, 2022-03-22)

Detta är ett exempel som har sina förklaringar utifrån flertalet teorier, bland annat *Broken Windows-teorin*. Neddragna galler på butikerna ser otrevligt ut. Vissa ytor är dessutom fyllda av graffiti, vilket ger signaler om faran, speciellt under den mörka tiden på dagen. Det signalerar vidare att dessa inbrottsskyddsgaller är där för en anledning, alltså att det förekommer eller har förekommit inbrott och att gatorna kan betraktas som farliga i grunden, även om det förmodligen inte är så i fallet. Galler finns ibland där som är en gammal vana trots att de inte uppfyller sin funktion som skydd längre. Detta påstående stöds av Gau et al. (2014, s. 585) vars studie visar att en betydligt större del av den totala effekten av oordning på rädslan påverkar så pass djupt och har inverkan på mekanismer för social sammanhållning och social kontroll. Enligt Respondenten undviker vissa individer tomma gator. Det kan bero på bland annat okontrollerad rädsla. Respondenten menar vidare att tack vare engagemang av de Väsbybor som anmälde denna otrygghetsupplevelse till kommunen togs gallerna bort på flera butiker.

Estetikens betydelse visas i ett exempel med galler och hur man tagit bort sådana för att milda effekten av både mörkret och tomma gator, även om den inte helt tar bort otrygghetskänslor. Även om dessa centrala delar av Väsby förblir obefolkade under sena kvällar, så är det ändå en viktig komponent som bidrar till en viss grad av trivsel och trygghet under sena kvällar. Denna åtgärd har en tydlig koppling till livliga gator via att skapa trivseln via estetisk komponent där allts som betraktas som fullt kan raderas från planeringen.

Sammanfattningsvis samarbetet mellan kommunen och civilsamhälle är en viktig faktor för att jobba framåt för att underhålla och värna trivseln i sina grannområden mot långsiktiga mål och förbättringar inom stadsmiljö. Estetiken är inget undantag i detta sammanhang. Kommunen gör sitt yttersta för att skapa förutsättningar för Väsbybor att kunna anmäla störningar, som oestetiska platser bidrar till. Dock menar ett flertal respondenter att det är mycket som återstår att åtgärda och att alla bör hjälpas åt:

[...] det är framför allt invånare som anmäler, liksom när de känner sig otrygga, via appen. (respondent 7, 2022-03-22).

Avslutningsvis tillägger respondent 9 att det alltid kommer vara utrymme till att bli bättre både hos kommunen med att åtgärda störningar och ansvaret på en individuell nivå hos invånarna i Upplands-Väsby. Här får man stöd av den *sociala disorganisationsteorin*, då just social sammanhållning är en viktig faktor som kan bidra till med att invånare vill hjälpas åt i stället

för att passera förbi en viss störning i form av nedsopade platser, trasiga gatubelysningar och sönderslagna rutor.

4.5. Utformningen och placeringen av bostadshus

För att skapa förutsättningar för en trygg närvaro spelar inte minst utformningen av bostadshus en viktig roll. Boverket betonar betydelsen att trygghet och säkerhet bör ses som ett krav inom den fysiska planeringen, något som även bostädernas utformning har en viss roll i. De grundläggande faktorerna som bör uppfyllas beskrivs i detaljplanen till i princip till varje byggnation. Med detta menas att innan man påbörjar bygget analyserar man noga hur bygget och platsen där man bygger påverkar trygghetsupplevelsen och säkerheten och vilka andra faktorer bör inkluderas för att kunna förutse framtidsutvecklingen av bostadsområden i Upplands Väsby kommun. Utformningen av ett bostadshus som hör till den fysiska utformningen har en stor betydelse för trygghetsupplevelser och även för säkerheten på individuell nivå. Något som även Brandén och Sandberg (2021, s. 5) håller med om i deras resonemang att otrygghet kopplas till brister i den fysiska miljön. Ett exempel som respondent 7 tar upp där hen beskriver en väldigt lång byggnad och även järnväg på ena sidan och en lång byggnad på andra sidan.

[...] om jag blir jagad av en person då, så kommer jag känna mig att jag inte har någonstans att fly.
(respondent 7, 2022-03-22)

Ett exempel som respondent 7 lyfte upp kan man även relatera till tunnlarnas egenskaper där vissa tunnlar kan bidra till otrygghetsupplevelser genom att man känner sig instängd och inga valmöjligheter för att fly ifall om man blir anfallen. Brandén och Sandberg (2021, s. 5) bekräftar detta påstående att brister i den fysiska planeringen, såsom dålig belysning och mörka tunnlar påverkar på trygghetsupplevelsen och deras kritik går ut på att i dagens samhälle så kopplas den personliga säkerheten mer till frågor om lag och ordning. Det är inte som det var förr, enligt författarna, då säkerheten handlade om situationsåtgärder och utformning av den fysiska miljön. Ur författarnas perspektiv kan man tolka att den fysiska miljön påverkar på trygghetsupplevelser som bör inkluderas i den urbana planeringen. Även om trygghetsupplevelser inte alltid har koppling till den verkliga faran, är dessa är viktiga att räkna med i vilket fall så att man känner sig trygg där man bor, tar promenader eller jobbar. Respondent 7 härleder lösningen på denna problematik till att bygga husen på så vis att det mellan husen bör finnas utrymmen så att man kan gå åt sidan. Vidare lägger han tonvikten på att ha rätt placeringar på balkonger så att *ögon mot gatan* finnas där och bland annat att ha skyltfönster och lokaler.

Utifrån berättelsen av respondent 9 framställs punkter som beskriver faktorer vilka tas i åtanke vid placeringen och utformningen av bostadshus. En del av dessa punkter som nämns nedan uppfyller även en del av kraven på *Crime Prevention Through Environmental Design-modellen (CPTED)*:

1. Potentiella dolda utrymmen som bland annat fasader, gavlarna på husen utan fönster – vill sätta fönster på gavlarna så att det alltid finns fönster ut mot gatan,
2. Skymmande av sikten: Buskageplantering och höjden på buskaget och vilken typ av trä och buskage som används för att man inte kan lyckas gömma något i. Med detta menas till exempel vapen eller narkotika.
3. Placering av fönster. Fönster föredras att vara mot gården.
4. Balkonger föredras att finnas åt båda hållen med hänsyn till trygghet och trivsel.

Ovannämnda punkter Enligt Fennelly och Perry (2020, s. 67) bekräftas av *Crime Prevention Theory of CPTED-modellen*.

4.5.1. Ögon mot gatan

Ögon mot gatan som nämnts av de flesta respondenterna, ligger till grund för att förbättra den naturliga övervakningen och även ingår i en del av CPTED-modellen och för att förbättra den sociala kontrollen och med denna metod inneha ett direkt eller indirekt inflytande på hur bostadsutformningen ska se ut. Detta förutser dock att den sociala sammanhållningen och sociala kontrollen, samt engagemang, finns för att i förlängningen bidra till tryggare samhälle och för att uppfylla den naturliga övervakningen som nämns i *CPTED-modellen*. *Collective Efficacy Theory* och även *Social Disorganisations-teorin*, är en av de teorier som är verkligen är tillämpbara på denna typ av åtgärd. Om det inte finns social sammanhållning och om problematiken har blivit så pass långdragen att det skapat permanent rädsla som påverkat på invånarnas vardag och även större tolerans mot brott och stökighet, blir det inte lätt att använda denna typ av metod som primär utan fler andra metoder föredras. Ändå ligger denna metod till grunden för bostadshusutformningen, speciellt av nya bostäder, och som man vid upprepade tillfällen åsyftar till.

Dock spelar *ögon mot gatan* en avgörande roll inom åtgärder för förebyggande av brottsligheten och inom trygghetsskapande åtgärder då denna typ av metoden ger förutsättningar för invånarna på gatan att känna sig iakttaga och på så sätt leverera trygghetsupplevelse. Denna typ av förutsättning som ögon mot gatan skapar även tillämpas av *Busy Streets Theory (BST)* där konceptet går ut på att man vågar gå ut och gå om man känner sig iakttagen från fönstret som bidrar till extra trygghetsupplevelsen ifall om man blir anfallen eller hotad. Att våga gå ut och röra på sig oavsett tiden på dygnet är ett mål inom *Busy streets-teorin*, på svenska benämnd *livliga gator*. Att skapa extra stråk och motarbete en inbäddad rädsla är ett långsiktigt projekt enligt upphovsmakarna till *Busy Streets teorin*. Konceptet ”ögon mot gatan” går ut på att bostäder ska byggas på sådant sätt att fönster i dessa hus kommer ut på gatan. Respondent 2 kommenterar:

Jag tror att det är positivt med liksom ögon mot gatan och att liksom kunna skapa på något sätt välgenomtänkta platser som liksom kan befolkas och så där men jag tror att man ska vara försiktig med att tro att det är som en sådan universallösning att man kan bygga så här exakt som typ är 5 våningar

liksom ja utbyggda kvarter och gator överallt för det blir liksom inte bra tror jag utan man måste ändå hitta ett sätt. (respondent 2, 2022-03-13)

Avslutningsvis innebär det att *ögon mot gatan* fenomenet kan appliceras på de tillfällen när invånarna har koll på sina respektive områden och där social kontroll och sammanhållning är på en tillfredställande nivå för att uppfylla sitt syfte. Men med begrepp som kollektiv effektivitet, social kontroll, sammanhållning, engagemang och många fler teorier är något som man jobbar med parallellt för att utvidga och förbättra och är inte statiskt. De förutsättningar som skapas inom den fysiska planeringen kan vara fungerande och bli en hållbar lösning på lång sikt och kan därigenom vara brottsförebyggande åtgärd i kombination med andra åtgärder och metoder. Invånarna kan då ta ansvaret och blir övervakare och brottsförebyggare. Kommunens uppgift i detta är att ge dessa övervakare förutsättningar via den fysiska planeringen och utifrån detta ovannämnda perspektiv. Denna term ligger till grund för planering av nya bostadsområden och även vid anpassning av gamla bostadsområden. *Ögon mot gatan*-perspektivet har en tydlig koppling till social kontroll genom den naturliga övervakningen i vilket invånarna själva medvetet eller omedvetet bidrar till ett säkrare och tryggare samhälle.

4.5.2. Balkongernas placering

Nästa aspekt, som lyfts upp i diskussioner hos tre av nio respondenter, är placeringen av balkonger och vilken roll denna placering spelar in för att inte förhindra eller för att värna förutsättningar för *ögon mot gatan* som en del av den *naturliga övervakningen* som nämns i *Crime Prevention Through Environmental Design - modellen (CPTED)*. Här uppstår en del oenighet. Samtidigt som vissa respondenter betraktar balkonger som värdefulla för att höja trivsel ser andra respondenter det som en extra resurs till trygghetsåtgärder då de som vistas på balkonger blir närmare gatan och på så sätt bidrar till en ökad social kontroll och övervakning av invånare. Att bli iakttagen kan i viss mån och under en viss säsongperiod, kopplas till utvidgad social kontroll via den naturliga övervakningen. Det hela kan dock även bero på om invånare som bor i bostadshuset där balkonger placerades utåt mot gatan verkligen vill uppfylla syftet att bli övervakare då den upplevda tryggheten på individnivå står på spel. Vidare ger även känslan för en högre trivsel och önskan av att skydda sitt privata utrymme ett mervärde när balkongen placerade mot innergården. Detta kan även ske när social sammanhållning är så pass svaga att individerna psykologiskt sett, är mer benägna att isolera sig från iakttagare utifrån. Att välja balkongernas placering utifrån kriterier för ”tryggare zon” är viktigt enligt respondent 6. Dock tillägger vederbörande att detta också kan bero på innergårdarnas utformning.

De respondenter som anser att balkonger ger extra resurs till utökad social kontroll och därför bör placeras mot gatan har hos andra respondenter fått negativ kritik då de menar att balkonger inte bör räknas till att ingå som brottslighetsförebyggande eller trygghetsskapande åtgärder utan existera för att höja trivsel hos bostadsinnehavare. Motargumentet, att ha balkongen mot gatan, anges av de som föredrar det framför allt eftersom balkonger brukar gläddas in och skapar en ”extravägg” för ögonen mot gatan och ser dessutom oestetiska ut. Även denna typ av resonemang kan kopplas till fler teorier där även utifrån CPTED-modellen kan tyda på att det

psykologiska behovet hos bostadsinnehavare inte är uppfyllt på ett tillfredställande sätt. Detta kan i förlängningen leda till att inglasning av balkongen för högre trivsel och eller säkerhet. Ur CPTED-modellens analys kan det, enligt Fennelly och Perry (2020, s. 52) tyda på att den fysiska miljön kan manipuleras för att producera beteendeeffekter som kommer att minska förekomsten av och rädslan för brott och därigenom förbättra livskvaliteten (ibid.,)

Det som framgår med inglasning av balkonger är dock att de löser ett problem men skapar andra problem genom att utvidga förutsättningar för den naturliga övervakningen då det vid inglasning, kommer att förhöja den sociala kontrollen i form av att den naturlig övervakningen delvis eller helt kommer att raderas. Därutöver kan det även tyda på att placeringen av den balkong som individerna önskar att glasa in kan orsaka osäkerhet och otrygghet. I detta sammanhang var då förmodligen byggnationen fel planerad vilket ledde till dessa radikala åtgärder. Vidare påpekar Welsh och Fattington (2009, s. 122) vikten av att väga sociala kostnader mot eventuella brottsförebyggande fördelar från de olika typerna av övervakningar (ibid.) Då inglasade balkonger skapar en dubbel ”vägg” och är säsongsanvända uppfyller de inte sitt syfte året runt.

Fenomen med inglasning av balkonger går även förklara utifrån flertal andra teorier däribland den sociala desorganisationsteorin där en störning inom grannområdet kan bidra till att man ytterligare vill skydda sitt privata utrymme mot brott och om det handlar om långdragen kriminalitet eller brottslighet, ger denna typ av åtgärd extra trygghet mot potentiellt inbrott. Bazemore och Umbreit (2004) bekräftar detta i sin studie att brottsligheten som uppstår i grannskapet ökar social disorganisering genom att tilliten hos invånarna sjunker och rädslan ökar, liksom den sociala isoleringen. Dessa effekter ger ytterligare möjligheter för blomstringen av brottslighetens. Denna slutsats kan man även applicera på fenomenet med inglasning av balkonger. En av de förklaringarna kan vara att social sammanhållning är på låga nivå och social kontroll är inte relevant av rädsla. Även utifrån *Broken Windows-teorin* som förklarar samma typ av fenomen i vilket man tolererar en viss typ av störning och tillbringar den mesta av tiden hemma. Detta gör att individer i sin tur försöker skydda så gott det går.

Utformningen och placeringen av balkongen beror enligt respondent 9 helt på utformningen av bostadsområdet och om detta bostadshus har innegård eller inte. Enligt respondentens bedömning föreligger det individuella skillnader vad gäller balkongplacering utifrån hur helheten ser ut.

[...] att det ska lyckas på vissa ställen passar absolut mycket bättre om balkonger gå ut på gatan och på vissa ställen områden är det mycket bättre att ha den på innegården. (respondent 9, 2022-03-24).

Nedan presenteras punkter med anknytning till Fennellys och Perrys (2020, s. 52) resonemang, att själva *CPTED-designen* påverkar den fysiska utformningen. Respondent 9 beskriver här vilka kriterier som bör tas i anspråk för att bestämma balkongernas placering. Dessa faktorer bör planeraren ha i åtanke vid en helhetsbedömning av bostadsbyggandet:

1. Hur ser det ut i det här området?
2. Vad finns det för historik och hur ser det ut?
3. Hur ser det stråken ut?
4. Vad är det som pågår någonstans och vad behöver vi ha mer uppsida över?

Avslutningsvis kan man dra en slutsats att balkongernas placering beror på flertal faktorer som även Upplands Väsby kommun tar i åtanke vid bostadsbyggen. Huvudpoängen med placeringen är inte minst att uppfylla psykologiska behov och som det framstår, så är det inte lätt att uppfylla alla punkter som *CPTED-modellens* brottsförebyggande åtgärder föreslår. Då en tillämpning av CPTED spelar avgörande roll ingår det även, enligt Fennelly och Perry (2020, s. 67), bland annat estetik, byggnadsdesign, placering och säkerhet för fönster och dörrar. Även den naturliga övervakningen är en del utav modellen. Och dessa är, enligt författarna en bland många andra punkter där övervakningsförmåga höjs på alla sätt och vis. Dock som är slutsats, enligt författarna, finns det en del rekommendationer för förbättring anses viktiga, då varje plats anses som specifik till sin natur. (ibid.,). Balkonger som placeras mot innergården har därmed förmodligen som syfte att uppfylla psykologiska behov hos invånarna då det finns andra typer av åtgärder som uppfyller den naturliga övervakningens krav, bland annat lokaler på bottenvåningen, något som kommer tas upp nedan i avsnitt. Trots att balkongernas funktion för att utvidga brottsförebyggande åtgärder varit omstridda av ett flertal respondenter betraktas ändå placering av balkonger som ytterligare en resurs och viktig för trygghetsskapande/trivselskapande upplevelser.

4.5.3. Lokaler på bottenvåning

Det har blivit normaliserat att i högre grad än det gjordes tidigare integrera lokaler på bottenvåningen i bostadshus. Branden och Sandberg (2021, s. 6) menar att planering ofta präglas av en politisk förståelse av demokrati och tillgänglighet till offentliga utrymmen. Detta bör i sammanhanget, menar författarna, sträva efter att utrymmets utformning ger en känsla av säkerhet, där både situationsanpassning och social förebyggande åtgärder krävs för att uppnå säkerhet (ibid.,). Lokaler på bottenvåningar kan anses som sådana då de bidrar till *ögon mot gatan effekt* och på sådant sätt till naturlig övervakning utifrån *Crime Prevention Theory*.

Vidare framhäver Legeby et al. (2015, s. 261) att det ur ett arkitektoniskt perspektiv går att identifiera att det offentliga rummet är en nyckelvariabel för att underlätta avgörande sociala processer i städerna som i sin tur bidrar till en långsiktig social integration. Författarnas studie visar att det finns förutsättningar för att styra rörelse i stadsrummet och bidra till en mängd av situationer av "mednärvaro" (ibid.,) Mednärvaro kan skapas i situationer där lokaler som kan uppfylla förutsättningar för livliga gator genom den grad av naturlig övervakning som lokalutrymmen erbjuder. Mednärvaro bidrar i sin tur till trygghetsupplevelse för förbipasserande under sena kvällar. Detta är, enligt Legeby et al. (2015, s. 261), en avgörande faktor för utvecklingen och upprätthållandet av social integration och sammanhållning för intensiteten av mednärvaro.

Konceptet inom stadsplaneringen där fördelarna med att placera lokaler på bottenvåning i bostadshus bedöms förklaras av Legeby et al. (2015, s.261) med ett resonemang att bekvämligheter och resurser helt beror på förutsättningar med att skapa tillgänglighet till dessa. Denna typ av planering nämns även av respondent 1 där hen nämner att en kombination av bredare gator samt lokaler på bottenvåningarna med kvällsaktiviteter ofta ger känsla av att någon levererar trygghet till förbipasserande. Av detta skäl menar respondenten att det är sådana faktorer som påverkar om man vågar komma ut på promenad. Slutligen lyfter respondenten upp ett exempel med ett omvänt utfall där otrygghetsupplevelsen i de områdena där förutsättningar är motsatta kan skapa dåligt rykte som i sig sprids markant och inte är till fördel för vederbörandes område.

Att kunna vara observerad under kvällstider ger förutsättningar för samhället, enligt respondent 1, att skapa tryggheten och mänsklig närvaro via rätt sorts planering av utrymmen och tillgänglighet till sådana som bland annat med lokaler på bottenvåning. Det är även viktigt i strävan att utöka social kontroll av naturligt slag. *"att bygga så att man känner sig sedd"* (resp. 1). Att kunna *"bli sedd"* konceptet är en huvudfaktor i trygghetsförebyggande åtgärder utifrån flertal teorier bland annat där förbipasserande bjuds på trygghetsupplevelsen samtidigt som iakttagare inom lokaler utökar sin sociala kontroll. Detta stämmer överens med den konceptuella drivkraften i ett *CPTED-program* där den fysiska miljön kan skapas för att producera beteendeeffekter som kommer att minska förekomsten av och rädslan för brott och därigenom förbättra livskvaliteten. (Fennelly & Perry, 2020, s. 52) Fördelar med att etablera lokaler på bottenvåningar ser även respondent 9 där hen menar att dessa bör till och med ha fönster utåt för att behålla förmågan till en naturlig övervakning, i synnerhet under kvällstid. För att uppfylla kriterier för *Crime Prevention Theory* där naturliga övervakningen är en del av punkter inom brottsförebyggande syfte förutses det att man har en del aktiviteter kvällstid i dessa lokaler som levererar en extra trygghet. Så här kommenterar respondent 7 åtgärder:

Om man blir utsatt för någonting därför har vi också stora skyltfönster längst ner på nästan hela Väsby även caféer och restauranger och så att man ska mötas av glada ögon och leenden i stället för en betongvägg så man kan känna så. (respondent 7, 2022-03-22)

Vidare menar respondenten att fördelen med aktiviteter i stället för butiker inom bostadsområden inte bara ger förutsättningar för stadsmässighet och livliga gator utan även till att fler föreningar kan nyttja lokalen under vissa tider fram till sent på kvällen. Detta är fördelaktigt sett ur trygghetsaspekt och uppfyller målet med *"ögon mot gatan"*.

Slutsatsen är att lokaler på bottenvåningen uppfyller trygghetsupplevelse för förbipasserande och innebär även en utökning av stråket. Dock läggs den i synnerhet vikten på etableringen av verksamheter i form av aktiviteter då butiker i form av exempelvis klädkedjor som sätts i gång och stängs mellan fem och sju på kvällen när trygghetsupplevelse behövs som mest. Detta passar inte lika bra i områdena som har mindre stråk och som ligger mer i utkanten av än i centrala delarna av staden. Variation av aktiviteter och en diversitet av lokaler samt deras ändamål ligger i sin tur till grund för att utvidgad social kontroll utvecklingen av social

sammanhållning och integration. Att förhöja trivselnivån hos invånarna genom trygghetsupplevelser genom etablering av stråk under mörka tider på kvällar är ett huvudsyfte hos planerarna.

4.5.4. Lägre hus mer socialt hållbart

Krav på låga hus är en annan aspekt som av ett flertal av respondenterna lyfts upp som en positiv åtgärd. Låga hus möjliggör att det är enklare att lära känna sina grannar och skapa någon slags av social sammanhållning och även uppnå högre trivselnivå. I frågan att uppnå sammanhållning vill man, enligt respondent 9, skapa social hållbarhet. Med det menas trivsel och sammanhållning, vilka båda ger förutsättningar för invånarna att känna trygghet. Även andra respondenter menar att faktorer som underlättar kännedom vilka grannar man har är en grund till för att uppleva tryggheten. Detta bekräftas även av Sampson et al. (1997) som menar att många forskare lägger fokus på många andra riskfaktorer som bland annat fattigdom, bostadsmobilitet, etnisk heterogenitet och svaga sociala nätverk – faktorer som minskar gemenskapens förmåga att ha kontroll över invånarnas beteende och även med tiden ökar sannolikheten för brott. Enligt Sampson et.al. (1997) är strukturella riskfaktorer och en svag socialgranskansorganisering två avgörande bestämningsfaktorer för brott.

Låga hus passar utmärkt i de resonemang som pläderar för kollektiv effektivitet. Byggs för höga hus då man bor i ett hus med fler än 4–5 våningar och grannarna inte känner varandra väl blir det relativt svårt att uppnå kollektiv effektivitet, något som inkluderas i teorin om *social disorganisation* av Pescitelli och Doherty (2018, s. 590). *Den kollektiva effektivitets-teorin* förklarar vad det innebär; förutom att förebygga social desorganisation som i sin tur har sin förklaring i störningar och låg grad av social kontroll, uppfyller, enligt respondent 6, låga hus med högst fem våningar, effekten med ”ögon mot gatan” och utvidgar därigenom social kontroll. Detta gäller inte bara på grannskapet inom samma bostadshus, utan även utanför sitt bostadshus:

[...] man faktiskt ska ha en kontakt ner mot gatan så står du i ditt fönster så ska du se ner på gatan och kunna se vad som händer och är du är det alltför höga hus då kommer man alltför långt ifrån och då blir man liksom inte en del i gatumiljö. (respondent 6, 2022-03-26)

Ögon mot gatan som nämndes tidigare i andra avsnitt har en viktig roll även i konceptet ”låga bostadshus”. Att skapa bättre förutsättningar för den naturliga övervakningen genom att inte bygga alldeles för höga hus har det gett bättre förutsättningar till att förebygga brott. Förutsättningar som skapas förutsedd höjer de sociala mekanismernas kontroller och bidrar till tryggheten på gatan. I rollen som förbipasserande kan individerna, genom att känna sig iakttaga, känna sig tryggare under kvällstid. Dessa typer av åtgärder kan vara en extra bidragande åtgärd, i synnerhet i kroniskt utsatta områden där social desorganisation har en bestående effekt. Kubrin och Weitzer (2003) menar att en oförmåga att uppnå målet att lösa kroniska problem inom utsatta samhällen är ett tydligt exempel på social desorganisation. Denna typ av resonemang kommer även från respondent 1 att de husen som byggs nu i

Upplands Väsby inte byggs med så många våningar, vilket är något som anses mycket positivt utifrån bland annat trygghetsupplevelse. Samtidigt som förståelsen finns för, enligt respondenten, att de som bor längst uppe inte alltid kan ha *ögonen mot gatan* och har överblick på vad som pågår på gatan där nere men ändå ger känslan för förbipasserande på gatan att där någon bor och eventuellt ser en och övervakar uppifrån och det är det som räknas och ger tryggheten:

[...] så det är ögonen, alltså det är viktigt att folk tittar så, man känner att någon finns där. (respondent 1, 2022-03-15)

Det finns dock de som ej tror på att låga hus eller ögon mot gatan - metoden kan ge en tillfredställande effekt som kan värna trygghet:

[...] personligen så tror jag inte att det är så här att det finns en ett sätt att bygga på som kommer liksom att lösa...” (respondent 2, 2022-03-13)

Men vederbörande menar att det är mycket individuellt och analysen bör i sig genomföras av platsen där man ska bygga samt över husets tilltänkta design, men respondenten är osäker och är tveksam att problemet med brottsligheten kan åtgärdas av bara denna typ av metod. Slutsatsen som man kan dra är att om social desorganisation har pågått under så pass lång tid att det inte alltid går att lagra enbart med att korrigera den fysiska planeringen av bostäder utan att det krävs mer insatser som inte bara är i förebyggande syfte utan för att bekämpa problematiken med en del störningar i grannområden. En länge pågående problematik inom ett visst område som är präglad av en del ordningsstörande går ej enbart att åtgärda med preventiva medel som att bygga låga hus, utan bör, för bästa resultat, kombineras med andra metoder för att skapa social kontroll. Åtgärder med att bygga låga hus kan upplevas otillräckliga, vilket Sampson och Groves (1989) förklarar med att ineffektivitet sker inom den sociala kontrollmekanismen där det finns en produkt av en blandning av svaga sociala band, och en låg socioekonomisk status. En faktor till som är värd att nämna är den högre toleransen för existerande störningar, som beskrivs i *Broken Windows-teorin*, normaliseras vid länge pågående kriminalitet inom granskapsområden.

Slutligen jobbar Upplands Väsby kommun med att skapa förutsättningar till trygghet inom områden som anses otrygga genom olika insatser. Kommunen vill samtidigt bygga nya bostadsområden som inkluderar ”fräscha visioner” och metoder där trygghetsfrågor är inkluderade, vilket är positivt i just förebyggande syfte men kan inte fungera som den enda metoden på lång sikt. I stället ska den användas som metod i kombination med andra typer av åtgärder, i synnerhet i problemområden där social kontrollmekanism ligger på en låg nivå i samband med länge pågående otrygghetsupplevelser i dessa områden. Att skapa förutsättningar till social sammanhållning, kollektiv effektivitet och social kontroll som motpoler till social desorganisation bidrar till att främja trygghet på tomma gator där varje individ vill ansvara bara för sig själv och anpassa sig till de nya förutsättningar som väl beskrivs i *Broken Windows Teorin*.

4.5.5. Högre insatser till allmännyttiga bostadsområden.

I Upplands Väsby centrala delar finns områdena som är präglade av en hög koncentration av hyresrätter. Två av dessa områden är Sigma som ligger på utkanten av centrala Väsby och Dragonvägen vars hyresrätter informellt kallas ”de blå husen” – vilka är viktiga symboler för Väsby och som hör till centrala Väsby. De pågående insatserna som kommunen har gjort i dessa områden kräver stora investeringar både på lång och kort sikt. Detta eftersom områdenas bostäder är höga, med fler än 4–5 våningar och då majoriteten av de mest socioekonomiskt sårbara. Ett bidragande faktor till en utebliven eller försvagad social sammanhållning i dessa områden kan, enligt respondent 9 vara en kombination av multikulturell bakgrund med låg socioekonomisk status hos invånarna. I respektive område finns det dock även lösningar som tillämpas i bekämpande och förebyggande syfte.

Ett tätt samarbete mellan Upplands Väsby kommun och *allmännyttiga bolag* är en av de åtgärderna som vidtas för att uppnå målet. Väsbyhem är en av de allmännyttiga bolag och är en viktig samarbetsaktör som tänker ”utanför boxen” där integration och med att hjälpa personer att komma in på arbetsmarknaden och ur utanförskap är två huvudsyften, enligt respondent 9. Vidare menar respondenten att i bolagets intresse att skapa förutsättningar för tryggheten och trivseln hos invånarna så att de inte sker förflyttningar från ett till ett annat hus eller område som är kostsam för båda parter. Även kan de förflyttningarna leda till onda cirklar då om en person som icke trivs i bostadshuset flyttar ut och andra okända flyttar in som orsakar ytterligare otrygghetsupplevelsen hos övriga i grannskapet. Dessa effekter bekräftas även av Kelling och Wilson (1982) på att moralen, integriteten och inställningen till stökighet och brottslighet kan leda till en flyttning från dessa områden kan förklara en ökad brottslighet och kriminalitet. På tal om social kontroll som ej möjliggörs i samband med uteblivet intresse hos invånarna eller en rädsla, speciellt om det handlar om problematiken med brottsligheten som är en långdragen och djupgående process i dessa områden påstås att rädslan för brott högre i stadsdelar som kännetecknas av lågt socialt engagemang och svag känsla för gemenskap. Denna typ av problematik nämns även av Legeby et al. (2015, s. 239–240) att arkitektur och stadsdesign ingår i debatten om segregation och exkludering och spelar en avgörande roll för bekämpning av dessa. Speciellt statsexpansion under namnet ”miljonprogrammet” har varit mycket omfattande och lett till segregation och exkludering.

Att känna till sina grannar väl och trivas med dem ligger till grund för trygghet. Detta är även något som bekräftas av respondent 9, som menar att de invånare som bor längst i sina hyresrätter bidrar med till trygghetsupplevelsen samt förebygger social hållbarhet (resp. 9). Detta påstående stärks av vad Gau et al. (2014, s. 585) kommit fram till slutsatsen i sina nya studier som visar att en betydligt större del av den totala effekten av oordning på rädslan påverkar så pass djupt och har inverkan på mekanismer för social sammanhållning och social kontroll. Även menar Gau et al. (2014, s. 585) att om störningen som uppstår i samband med att grannar ifrågasätter sina grannars värderingar i närområde, som själva studien har fått bevis på att det händer, kan detta förstöra och motarbeta den allmänna säkerheten på ett specifikt sätt som är oberoende av dess effekter på rädsla. Sammanfattningsvis sker här social hållbarhet genom

kännedom om vilka grannar man har, vilket i sig tar sin tid. Därför är frekvent in och utflyttning icke önskvärt utifrån en trygghets- och hållbarhetsvinkel.

Som ett förebyggande och långsiktig åtgärd som Upplands Väsby kommun använder sig utav är att driva olika integrationsprogram, bland annat via aktiviteter som leder till social hållbarhet på lång sikt. Dessa typ av åtgärder som skapas både i samarbetet med kommunen och det allmännyttiga bolaget som Väsbyhem är i bland annat Sigma-området är ett exempel på ett försök att täcka alla nivåer av problematiken där integration, trygghetsupplevelsen, brottsförebyggande åtgärder för att förebygga utanförskap via en etablering av sådana på arbetsmarknaden ses som enorma insatser och inte bara via den fysiska planeringen. Dessa typ av insatser inom problemområden kan ha en tydlig anknytning till flertal teorier bland annat *Social Desorganisation-teori*, *Broken Windows-teorin* *Collective Efficacy-teorin* och även *Busy Streets-teorin*. Därifrån anmärker Clark (1993) att både *Social Desorganisation-teorin* och *Broken Windows-teorin* främst fokuserar på grannskapsunderskott; sådana underskott inkluderar försämrade fysiska tillstånd, social disorganisering och brott. Samtidigt som Författarna Piscitelli och Doherty (2018, s. 590) framhäver att *kollektiv effektivitet* spelar stor roll i förklaringen av hur brottsligheten varierar och hur den avviker ifrån vad som förväntas, baserat på socioekonomiska förhållanden.

Sammanfattningsvis kan sägas att för att uppnå det bästa effekten med hjälp av förebyggande åtgärder så är det viktigt att agera i tid och skapa åtgärder och verktyg för att bekämpa olika typer av störningar i initialt. Samarbetet är ett viktigt verktyg, enligt Respondent 9, då att jobba tillsammans för att hitta aktuella lösningar ger olika perspektiv och syn på situationer. Detta eftersom frågan om att värna tryggheten är inte enkelt i sig och behöver uppmärksammas tillsammans med övriga.

[...] hade det varit enkelt då hade jag skrivit en checklista som sagt så här bygger man tryggt och så här skapar man trygghet, ingen begår brott, alla har jobb och så vidare. (respondent 9, 2022-03-24)

Avslutningsvis tillägger respondent 9 att även om själva åtgärder känns som luddiga jobbar man ganska bredd och stort med alla möjliga metoder och verktyg för att kunna uppnå uppsatta målen nämligen målen som finns i visionen och som handlar om Social Hållbarhet.

Att uppnå önskvärd social hållbarhet är, enligt flertalet forskare, inte enkel. De erkänner att det inte går att lösa problematiken med otryggheten och brottsligheten i grannområden med enbart en metod utan behöver kombinationer av metoder i vilka flera teorier integreras och för att se vilket resultat en viss studie uppvisar. Åtgärder inom problemområden i Upplands Väsby stämmer överens med flertal teorier, bland annat Sampson et al. (1997), vilken betonar att fokus inom analysen bör ligga på riskfaktorer som. fattigdom, bostadsmobilitet, etnisk heterogenitet och svaga sociala nätverk. Nämda faktorer kan minska gemenskapens förmåga att ha kontroll över invånarnas beteende och över tid även öka sannolikheten för brott. Enligt Sampson et.al. (1997) är dessa strukturella riskfaktorer och den svaga socialgranskapsorganisering två avgörande huvudkomponenter för brott. Sampson et al. (1997) nämner i sammanhanget även

försämringen av den fysiska miljö, vilket ger en bekräftelse för hur allt kan potentiellt starta enligt *Broken Windows Theory (BWT)* och *Social Desorganisation Theory (SDT)*. Clark (1993) menar avslutningsvis att både SDT och BWT fokuserar främst på grannskapsunderskott; sådana underskott inkluderar försämrade fysiska tillstånd, social disorganisering och brott.

4.6. Variation av bebyggelse som trygghetsåtgärder

4.6.1. Variation av bostadsformer

Upplands Väsby kommun har i jämförelse med andra kommuner länge satsat på att skapa ett bostadsvarierat samhälle. Detta är även något som respondent 7 kommenterar:

[...]om man jämför med olika kommuner, så är vi väldigt bra på att blanda hyresrätter, bostadsrätter, villor och radhus. (respondent 7, 2022-03-22)

Bostadsintegrationen har åstadkommit genom förebyggande åtgärder som inkluderar variation av upplåtelseformer på bostäder. Dessa har i sin tur en direkt påverkan på trygghetsupplevelse. Dessa typer av åtgärder spelar i förlängningen en avgörande roll för att värna bostadsintegration och på så sätt bidra till huvudmålet - *social hållbarhet*. Legeby et al. (2015, s. 239–240) lyfter upp i deras studie *Suburban Urbanities* där författarna beskriver hur expansion av förstäder i form av ”miljonprogrammet” lett till segregation och exkludering. Dock menar författarna att den nya designen av sådan expansion som förekommer i policydokument kallas *förtätning*, blandad användning, social mix, färre gränser, offentlig rum som mötesplats, *connectivity* (kontaktskapande) och *permeabilitet* (genomtränglighet). Dessa principer går ut på att blanda hyresrätter, bostadsrätter och äganderätter i ett och samma bostadsområde. Som nämndes i föregående avsnitt, kan en koncentration av hyresrätter i ett område leda till att vissa socioekonomiska grupper blir isolerade ifrån dem som är resursstarka, något som även iakttas inom Sigmaområdet. Dock finns osäkerhet kvar, enligt Legeby et al. (2015, s. 239–240), om dessa principer för stadsdesign verkligen kan minska bostadssegregation och/eller bidra till integration, något som, enligt författarna, bara tiden kan utvisa.

I Upplands Väsby kommun förekommer även de så kallade miljonprogramsbostäderna, vilka etablerades på 1960–1970 talen. Ett exempel på miljonprogramsbostädernas misslyckande i Upplands Väsby kommun lyfts av respondent 5. Dessa miljonbostäder kallas Blå husen på Dragonvägen och har ett symboliskt värde. Dock har sådana präglats av en del störningar och oordning som behövde skapa en del åtgärder för att ta bort den negativa effekten. Kommunen har här med hjälp av olika metoder försökt förebygga brottslighet genom att riva befintliga bostäder. Dessa uppfattades dock som irrelevanta åtgärder för att råda bot på störningsproblem. Som resultat försökte man i stället att, på bästa sätt, komplettera dessa områden genom lyckad planering. Till exempel jobbar respondent 6 med planering av nya bostadsområden och även med anpassning av de gamla. Vederbörande menar att vid pågående planeringar och anpassningar läggs stor vikt med att tillse att skapa trygghet.

Förutsättningar för ökad trygghet skapas bland annat med hjälp av *förtätning* av nybyggnationer är en av de trygghetsåtgärder som bidragit till en växande befolkning i dessa bostadsområden. En växande befolkning och *livliga gator* som konsekvens av *förtätning* innebär, enligt respondent 6, att:

[...] det ska finnas så många människor som möjligt som under dygnets alla timmar rör sig mellan blandade boenden och verksamheter. (respondent 6, 2022-03-26)

Denna typ av resonemang kan man spåra till Aiyer et al. (2015, s. 137) som i *From Broken Windows to Busy Streets. A Community empowerment Perspective* skriver "safe, urban neighborhoods that exhibit a certain vibrancy, which promotes prosocial behavior" (ibid.). Den positiva energin som framträder, enligt författarna, genom den urbanisering som skapas i dessa områden, påverkar inte bara säkerheten, men via energin, även individuellt beteende. Ytterligare resonemang som stödjer resultaten presenteras av Legeby et al. (2015, s. 261). De hävdar att det offentliga rummet är en nyckelvariabel för att underlätta avgörande sociala processer i städerna, vilka kan bidra till en långsiktig social integration. Vidare så menar författarna att det finns förutsättningar för att styra/fördela stråket i stadsrummet och därigenom skapa en mängd situationer av "mednärvaro". Det är något som verksamheter och växande befolkning kan bidra till.

Som slutsats kan konstateras att en variation av formerna för bostadsupplåtelse i kombination med förtätning av urbana miljö bidrar till trygghetsskapandet. De förutsättningar som skapas i form av livliga gator bör, utifrån visionen, bidra till en minskning av potentiella brott. Visionen tillämpas av denna tjänsteman vid planeringen av varje bostadsområde.

4.6.2. Utseendemässig variation av bostadshus

Ytterligare en aspekt som framkommer som en målsättning för Upplands Väsby kommun är att skapa en utseendemässig variation av bebyggelsen, där gammalt står vid nytt, där modernt står vid omodernt. Detta görs i syfte att skapa trivsel och samtidigt bidra till hög grad av integration. Tidigare har diskuterats hur man försöker blanda hyresrätter med bostadsrätter och äganderätter, hur man skapar förutsättningar för att ha *ögon mot gatan* för ökad social kontroll samt vilken roll det spelar att ha verksamheter som bidrar till stråk under alla tider på dygnet. Här diskuteras hur byggnadernas utseende kan bidra till trivsel och trygghetsupplevelser via den arkitektoniska fysiska planeringen. För att uppnå detta utvärderar kommunen vilka bostadsrättsföreningar som ska ha tillstånd att bygga bostadshus så att det inte skapas bostadshus som är likadana till utseendet, utan att dessa uppförs med sina unika planeringar, arkitektoniska utseenden och innegårdar. Utifrån Boverkets beskrivning, som planerare tar del av, framgår det att arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön (boverket.se). Respondent 6 menar att för att få den bästa utvecklingen är utseendemässigt blandade bostadshus att föredra och, enligt respondenten, det bästa sättet att jobba med tryggheten och att kunna förebygga brottslighetsrelaterade störningar inom grannskapet.

Vissa områden, speciellt områden som har mest störningar och oordning, behöver ingrepp i form av *rivning och etablering* av nya byggnationer detta i syfte för att lösa den gäng-/brottslighetsrelaterade problematiken. Då i vissa fall räcker det inte alltid med *förtätning* utan det behövs en ny planering och eller rivning av befintliga byggnationer som i fallet med "blå hus"-området. Själva husen har inte rivits utan en gammal gymnasieskola revs, där etablering av en "Blåparken" ägde rum för att bidra till inflödet av besökare via den förhöjda trivseln. Även denna typ av åtgärder i ett problemområde har stöd av *Busy Streets-teorin* där författarna Aiyer et al. (2015, s. 137) i sin studie "*From Broken Windows to Busy Street.*" menar att

konceptet livliga gator bidrar till trygghetsupplevelsen. Även resultatet av studien av Legeby et al. (2015, s. 261) visar att det ur ett arkitektoniskt perspektiv går att identifiera att det offentliga rummet är en nyckelvariabel för att underlätta avgörande sociala processer i städerna som bidrar till en långsiktig social integration. Blå parken har inte bara blivit en lite trevligare lekpark för barnfamiljer men också ett ställe som höjde värdet på ett förre detta problemområde från att ha haft dåligt allmänt rykte till att bli en attraktiv plats för barn och vuxna med sitt unika landskap, planering och arkitektur. Aiyer et al. (2015, s. 137) betonar att just närvaron hos invånarna vid livliga gator är avgörande för om områden upplevs som avskräckande eller attraherande.

En *kombination av olika bostadsrättsföreningar* i ett och samma område är en ytterligare åtgärd som vidtas, speciellt i områden där gamla bostadshus inte går att riva. Variationen av BRF bidrar till en utseendemässig variation, vilket är något som anses som en primär trygghetsåtgärd vid bostadsbyggen inom Väsby centrala delar. Till exempel "Blå husen" på Dragonvägen, som hör till miljonbostadsprojekten, har ansetts som det mest problematiska och ger en del störning i form av stökighet och brottslighet. Detta är även något som påpekades av ett flertal respondenter. Kommunens åtgärder genom uppförandet av nya bostadshus av olika BRF har ansetts vara den mest effektiva lösningen för att förebygga brottslighet och skapa trygghet och trivsel inom detta område. Respondent 7 kommenterar:

[...] det har blivit ett väldigt fint område - det är variation i husen, det är många olika typer av hus, allt ser inte likadant ut, inte statiskt som förut. Då var det ju flera som tyckte att de blå husen tillsammans med gymnasieskolan som låg där förut gjorde att det saknades variation i området och nu förstår du att det är bättre än det har varit förut. (respondent 7, 2022-03-22)

Ett avslutningsvis konstaterande gällande de Blå husen är att etableringen av Blå parken är en ytterligare trygghets- och trivselskapande åtgärd inom kommunen som ledde till inflöde av barnfamiljer från olika håll. Den har förbättrat förutsättningarna för social kontroll och sammanhållning inom området. Som en lösning av denna typ av problematik, där det förekommer en koncentration av hyresrätter, som dessvärre hör till miljonprogrammet, jobbar kommunen utifrån två olika perspektiv. Den första är etableringen av Blå parken, som bidrar till inflödet av folk dit, då det på detta ställe skapas trivsel genom olika aktiviteter. Den andra metoden i detta problemområde vid "Blå husen" är att skapa trygghet genom att bygga bostadshus tillhörande olika BRF. Detta görs för att bidra med utseendemässiga kombinationer och för att uppfylla integrationssyftet som handlar om att olika socioekonomiska grupper blandas.

Slutligen anses Upplands Väsby kommun ha en bra potential då det är en växande kommun, något som inte gått förbi respondent 3 som menar att blandade bostäder från olika epoker ger en specifik känsla. Vidare påpekar respondenten att bostadsplaneringen inom Upplands Väsby kommun generellt sett är bra trots att den fortfarande är en tillväxtkommun bestående av blandade byggnationer från olika tider som ibland kan väcka en känsla att dessa inte alltid hänger ihop.

4.6.3. Prisvariation på bostäder

En ytterligare aspekt som kan leda till integration är förekomsten av varierande prisklasser bland bostäder inom ett och samma område. Detta beror på att prisvariation på bostäder kan föra samman folk från olika etniska och socioekonomiska grupper. Arr grupper med mindre ekonomiskt kapital eller sådana som precis startat sin bostadskarriär och köper sin allra första bostad bor bland de mer resursstarka leder till en blandning av befolkning. Denna typ av åtgärd

lyftes fram av fler respondenter som påstår att Upplands Väsby kommun jobbar med att skapa förutsättningar för *prisklassvariation* av bostäder. Detta görs i syfte att förebygga bostadssegregation. Respondent 6 lägger stor vikt vid att bostäder ska vara av olika prisklasser och anpassade för olika plånböcker:

[...] att vi har en blandning av bostäder - att det är billiga bostäder och dyrare bostäder, att det är små bostäder och stora bostäder, att det är småhus och lägenheter, så att vi kan få en blandning av befolkning. (respondent 6, 2022-03-26)

För att förebygga Social Desorganisation och även för att värna tryggheten och att öka social kontroll är prisklassvariation att föredra. Undersökningar utförda av Kubrin och Weitzer (2003) uppvisade effekten av olika nivåer av grannskapsinkomster, etnisk heterogenitet och tidslängd av grannskapsboende på stadsdelars förmåga att upprätthålla effektiv social kontroll. Detta görs i syfte för att på lång sikt uppnå ”*kollektiv effektivitet*”, som beskrivs av Sampson et al. (1997) som ett begrepp för en kombination av ömsesidigt förtroende mellan grannar och vilja att jobba för det gemensamma bästa. Oftast handlar det gemensamma bästa, enligt författarna, om att både övervaka barn och ungdomar och att upprätthålla allmän ordning.

Författarna Piscitelli och Doherty (2018, s. 590) menar att kollektiv effektivitet spelar en stor roll i förklaringen av hur brottsligheten varierar och hur den avviker ifrån vad som förväntas, baserat på socioekonomiska förhållanden. Kollektiv effektivitet kan, utifrån analysen ovan, ha potential att skapas i samband med att befolkningen blandas i ett och samma bostadsområde med varierande priser på bostäder. Att värna integration som håller invånarna samman oavsett härkomst är något som respondent 6 understryker. Denne lägger vikt vid att man inte ska skapa områden där man säger att:

[...] här bor vi och där borta bor de andra - det är inget bra utan vi ska ha en blandad befolkning, det blir allra bäst att alla kan mötas. (respondent 6, 2022-03-26)

Att detta kan ge upphov till möten på offentliga, gemensamma ytor bekräftas av Legeby et al. (2015, s. 239–240) som menar att blandad befolkning kan leda till integration, något som kan bevisas med tiden. Ytterligare resultat som kan stödja denna typ av åtgärder med varierande prissättning är att det blir som en styrapparat för att kunna fördela rörelse i stadsrummet och bidra till en mängd av situationer av ”mednärvaro”. Detta är precis, enligt Legeby et al. (2015, s. 261), en avgörande faktor för utvecklingen och upprätthållandet av social integration och inkludering.

Variation av prisklasser i kombination med förekomsten av olika bostadsrättsföreningar inom ett och samma område kan alltså leda till tolerans, blandade kulturer och att man vågar göra en bostadskarriär utifrån egna förutsättningar. Denna kombination kan även ge tillgång till samma typ av kvalitet på bostadsområden som de som är resursstarka. Detta stämmer överens med Legebys et al. (2015, s. 261) uttalande som lägger stor vikt vid offentliga rum då de menar att det offentliga rummet är en nyckelvariabel för att underlätta avgörande sociala processer i städerna och bidrar till en långsiktig social integration. Det som författarna vidare menar i sin studie är att en jämnare fördelning av urbana resurser och bekvämligheter ligger till grund för bättre integration och inkludering (ibid.). Att ha fördelade resurser oavsett invånarnas härkomst samt tillgång till samma kvalitet på utbud inom området betraktas som ett positivt utfall av integrationsmekanismen.

Dock finns det ”dolda stenar” med om man använder bara en av åtgärderna, nämligen att bygga helt nya områden från grunden utan att kombinera med befintliga. Respondent 2, som arbetar

mycket med nybyggnation, är kritisk till snabbväxande nyetablerade områden som uppstår när väldigt stora områden byggs och etableras på en gång. Problemet som uppstår handlar om, enligt respondent 2, när prisklassvariation påverkas på lång sikt av att det flyttar in personer som har bättre socioekonomiska förutsättningar. Respondentens åsikt handlar bland annat om att det blir svårt att uppnå bästa tänkbara trygghet och integration via bebyggelsens tidsblandade karaktär. Därutöver försvåras för invånare med olika socioekonomiska förutsättningar att flytta in i dessa områden. Avslutningsvis avrundar respondenten sin tanke med ett uttryck:

[...] om det ska byggas tretusen bostäder där, så måste man ju tänka på det mer konkret. (respondent 2, 2022-03-13).

De lärdomar som man kan dra utifrån resonemanget kring snabbt växande områden, enligt respondent 2, är att analysera noggrant och planera noga innan man etablerar omfattande områden. Detta görs i syfte att bevara variationen av bostadstyp samt bostadspriser och sist men inte minst att människostråken som ligger till grund för tryggheten är rätt planerade. Att bygga för snabbt och för stort kan, enligt respondenten, ge upphov till kriminalitet eller bostadssegregation med dess konsekvenser. Att undvika bostadssegregation inom bostadsområden är ett mål inom Upplands Väsby kommun. Det är något som går att motarbeta genom att bygga nytt på de ställen där det redan finns äldre och etablerade bostadsområden. Det kan ske via expanderings och förtätning, som kommer att diskuteras i föreliggande avsnitt. Varierande bostadspriser för samma olika socioekonomiska grupper, som nämns av respondent 2, och kan på så sätt bidra till inkludering. Handlar det om bostadsrätter, kan även effekten vara något positivt för gamla bostadsrättsföreningar som fått grannskap till nyare bostadshus i närheten. Värdet på gamla bostadshus kan även höjas något i samband med att modernare nyetablerade bostadshus med dess arkitektur och design byggs intill. Dock kan det förmodligen ge negativ påverkan på priset för hyresrätter, vars hyror kan stiga något i samband med expanderings och höjd attraktivitetsnivå för dessa förnyade områden.

Snabbväxande områden kan upplevas som experimentella ur kollektiveffektivitetens perspektiv, som enligt Sampson et al. (1997) handlar om en kombination av ömsesidigt förtroende mellan grannar och vilja att jobba för det gemensamma bästa. Risken är betydande att snabbväxande områden får en lång rad växande problem, när man bygger ”öar” av bostadsområden på marker, som innan varit helt tomma. Det är svårt att förutse hur stråken ska fungera och vilken planering som bör göras för att bidra till trygghet i helt nya bostadsområden/kvarter. Därtill kan existerande brottslighet inom grannområden, samt att det råder granskapsunderskott, leda till rädsla och växande störningar även i de nyetablerade områdena, där den sociala sammanhållningen inte är lika stark som om det vore en blandning av gamla och nya bostadshus inom områdena. Även om man planerat noga teoretiskt och tänkt ut alla möjliga scenarion innan man ”stoppade spaden in i marken” och byggde hela bostadsområden från grunden, kan man inte förutse varenda detalj och vilka faktorer som kan gynna brottslighet eller skapa kriminalitet. Detta menar även Fenelly och Perry (2020, s. 67) i ”Crime Prevention Through Environmental Design”, som säger att rekommendationer för förbättring är viktiga, då varje plats anses som specifik till sin natur.

Ytterligare poäng som motarbetar ett positivt utfall för snabbväxande områden är uteblivna eller icke etablerade verksamheter och föreningsliv som kan påverka trygghetsupplevelser och utvidgad social kontroll. Därför ska expanderings ske långsamt och inte hastigt och inte i stor skala, vilket respondent 2 understryker. Denna trend med snabbt växande områden har enligt författarna Legeby et al. (2015, s. 239–240) vuxit fram utifrån den gamla modellen för

miljonbostadsprojektet. Det som diskuterats mest är att stadsexpansion under namnet ”miljonprogrammet” har varit mycket omfattande och lett till segregation och exkludering. Trots att man planerar enligt den nya designen, som man kan identifiera i policydokument under namn som *förtätning*, blandad användning, social mix, färre gränser, offentliga rum som mötesplatser, connectivity (kontaktskapande) och permeabilitet (genomtränglighet), ger det inte, enligt författarna, någon garanti för att det inte kommer leda till samma resultat som hittills.

4.7. Förtätning av stadsrummet eller stadsmässighet

4.7.1. Fördelar med stadsmässighet

Stadsmässighet är en annan aspekt som inkluderas i trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder. Att förtäta centrala stadsdelar med nya bostadshus är en målsättning för Upplands Väsby kommun. Trots att kommunen anses som en som har de mest blandade formerna av bebyggelse och bostadstyper, ses ändå skapandet av stadsmässighet inom urbana miljön som en positiv och hållbar åtgärd. Denna typ av planering har en direkt koppling till Crime Prevention Through Environmental-design tillämpning. Bland annat författarna Fennelly och Perry (2020, s. 67) menar att inom denna design tillämpning finns rekommendationspunkter som spelar en avgörande roll i brottsförebyggande syfte via den fysiska planeringen, var estetik, byggnadsdesign, placering och säkerhet för fönster och dörrar ingår. Ytterligare en inte minst viktig poäng med den brottsförebyggande modellen är, enligt Fennelly och Perry (2020, s. 52), att den konceptuella drivkraften i CPTED ger verktyg för hur man kan styra och planera den fysiska miljön i syfte att producera beteendeeffekter som kan minska förekomsten av och rädslan för brott och därigenom förbättra livskvaliteten. Detta möjliggörs via rätt stadsplanering, som ger förutsättningar för livliga gator och utökad social kontroll. Som konsekvens kan det hela leda till förhöjd trivsel och trygghet tack vare stadsmässighet och en väl genomförd planering av den urbana miljön.

Förtätningen av urban miljö som ligger till grund för *livliga gator* är målsättning i Upplands Väsby kommun. Förtätning nämns i en positiv kontext av respondenter där bland annat respondent 1 drar en parallell mellan trygghetsupplevelser och förtätningen av den urbana miljön med nya stadsmässiga byggnationer, som ett strategiskt sätt att skapa livlighet i områdena. Som ett exempel lyfts Mälarvägen i Upplands Väsby (i utkanten av staden), då detta enligt respondenten leder till:

[...] en helt annan typ av trygghet, för att nu är det ju bara parkeringsplats utmed hela på den norra sidan... det här kommer att bli ett lyft för trygghetsfrågorna. (respondent 1, 2022-03-15)

Detta synsätt bekräftas av respondent 6, som menar att förutsättningarna som man skapar för att känna sig trygg är framför allt genom att befolka platser så mycket som möjligt. Respondenten menar vidare att människor rör sig överallt under dygnets alla timmar på olika platser, något som möjliggörs av rätt planering av den urbana miljön. Människostråken som skapas utifrån sådana förutsättningar utvidgar ytterligare den sociala kontrollen. Detta nämns även av författarna Aiyer et al. (2015, s. 137), som introducerar ett nytt sätt att skapa trygghet och välmående hos invånarna genom en mekanism som de kallar ”Busy streets”.

”Busy streets” eller livliga gator i en svensk kontext uppstår som konsekvens av förtätning av urban area. Så kallad stadsmässighet nämns som en önskvärd vision även av respondent 6. Respondenten ser fördelar med förtätning av bebyggelse i de mest centrala delarna av kommunen, som bidrar till folkliv och även till etablering av verksamheter och bebyggelse i form av boenden och som även kan leda till ekonomiska möjligheter:

[...] att det ska finnas folk som rör sig och att det ska finnas möjligheter, bland annat ekonomisk möjlighet, att driva olika typer av mindre verksamheter. (respondent 6, 2022-03-26).

Synsättet kan man förknippa med CPTED-modellen, som ingår som en del i Broken Windows Theory. Forskarna Fennelly och Perry (2020, s. 52) betonar att denna design som ligger till grund för utformningen av miljön skulle man kunna förankra i beskrivningen av relationen *miljö/människa*. Det som man vill åstadkomma via CPTED-modellen är att påverka utformningen av utrymmen som är avsedda för en viss typ av aktiviteter eller där alla (andra) aktiviteter är förbjudna, alltså *ändamålsenligheten*.

Relationen *människa/miljön* i sig kännetecknar hur utrymmens utformning motsvarar fysiska, sociala och psykologiska behov för att ha inflytande på beteendet i utrymmet. Fennelly och Perry (2020, s. 52) menar att om metoden är korrekt använd blir den brottsförebyggande då den möjliggör identifikation av kriminalitetsproblem. Respondent 6 menar att det ena stödjer det andra - alltså att verksamheter och folkliv anses komplettera varandra. En omvänd tanke, som respondent 6 uttalar är att om det inte finns tillräckligt med befolkning inom område:

[...] då kommer det inte heller bli nya caféer och nya frisersalonger, butiker och så vidare, för att då finns det inte tillräckligt med underlag (respondent 6, 2022-03-26)

Relationen *människan/miljön* spelar alltså stor roll och bör vara beroende av varandra på ett hållbart sätt och bör därför planeras noga.

Det påpekas vikten av en noggrann analys av de nya bebyggelser som direkt har inflytande på trygghetsaspekter, trivseln och på brottsligheten. Att planera noggrant och använda förtätning som en metod för att på sådant sätt bidra till stadsmässighet med dess bekvämligheter ser respondenterna 2 och 8 positivt på. Dock menar respondenterna att man bör tänka igenom mycket och att ha ambitioner är ett måste där varje detalj kan påverka och bidra till uppkomst av oordning. Påståendet bekräftas av Gau et al. (2014, s. 580) som i sin studie kom fram till att oordning signalerar ett försämrat tillstånd när det gäller lokal kontroll. Det ger invånare, enligt författarna, otrygghetsupplevelser och, som konsekvens, tillbakadragande från samhällslivet samtidigt som det sker en överlåtelse av gator till dem som ej kan ”sköta sig”. Detta menar även Bazemore och Umbreit (2004), som påpekar att uppkomst av brottslighet i grannskapet ökar social desorganisering genom att tilliten hos invånarna sjunker och rädslan ökar. Det hela kan leda till den sociala isolering som har stöd i Social Desorganisation Theory. För att förebygga social desorganisation, som handlar om grannskapsunderskott och brottslighet, har Piscitelli och Doherty (2018, s. 590) alltså myntat begreppet ”kollektiv effektivitet” som enligt Sampson et al. (1997) betyder en kombination av ömsesidigt förtroende mellan grannar och vilja att jobba för det gemensamma bästa.

Förtätning av bebyggelse och stadsmässighet anses som en positiv åtgärd. Detta bekräftas även av flera respondenter, 1, 2 och 8 då den bidrar både till trygghet och trivsel utifrån flera synsätt. Påståendet får stöd av regeringens beskrivning av ett samhälle med den gemensamma målsättningen för hur samhällsmiljöer ska se ut, där arkitektur, form och design bidrar till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där

alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. (regering.se) Respondenterna är ense om att det är något positivt med att förtäta bebyggelse och till exempel respondent 8 hänvisar till gamla tider då det var städer och det var landskap i form av grönska och byar och det funkade tills man kom på att integrera det ena i det andra. Respondent 2 menar att förtätning ses som något positivt då det ”bidrar till mera befolkade gaturum och leder till att fler platser är öppna under större del av dygnet så att det inte blir liksom en sovstad”.

Att skapa förutsättningar för *livliga gator* som en del av trygghetsåtgärder, överväger negativa effekter som uppstår vid etableringen och förtätningen av nybyggnationer. Detta menar även respondent 2, trots sin positiva syn på förtätning av en bostadsmiljö menar att det ändå upplevs stökigt. Vikten ska alltså läggas på noggrann analys av platser, som nämndes tidigare. Om man saknar ambitioner eller tid, som när det gäller Stockholm med dess stora tryck på nya bostäder i samband med bostadsbrist, så blir det svårt att planera noga och inkludera varje aspekt som uppfyller trygghetskraven. Utifrån detta framgår att när kommunen planerar bebyggelse bör tonvikten läggas vid utformningen av gator och inte bara fokuseras på att bygga fler bostadshus. Påståendet bekräftas av Fennelly och Perry (2020, s. 47) att den fysiska fördelningen av brott är relaterad till markanvändning och transportnätverk. Väl genomtänkt utformning av gator i bostadsområden ger alltså förutsättningar för inte bara ”*ögon mot gatan*” men även ”*livliga gator*”, där folk rör sig oavsett klockslag och kan känna sig trygga.

Att planera och analysera noggrant innan bebyggelsens etablering är något som man måste ha ambition för, då inkludering och tillgång till resurser spelar en viktig roll i trygghetsskapande processer. Detta menas även av Legeby et al. (2015, s. 261) som understryker att tillgänglighet till resurser lägger emfas på hur man skapar urbana bekvämligheter. Rekommendation om en noggrann analys av fysisk miljö kommer även ifrån författarna Fennelly och Perry (2020, s. 47) som menar att det tack vare teoretisk forskning som bygger på Crime Prevention Through Environmental Designs går att analysera varför vissa områden kan anses som kriminella eller brottsliga. De menar att resultatet som uppnåtts genom denna metod visat att brott är specifika till sin natur och är betingade av vissa situationer. Samtidigt menar Legeby et al. (2015, s. 261) att en jämnare fördelning av urbana resurser och bekvämligheter ligger till grund för bättre integration och inkludering, där Busy Streets Theory, eller den positiva teorin, bör prövas och konfronteras mot ”negativa” teorier som BWT och SDT för att ge bättre förståelse för hur platsen kan förbättras i brottsförebyggande syfte via de rekommendationer som CPTED-modellen föreslår.

Ett fattigt utbud av verksamheter, särskilt inom den offentliga sektorn, i ett bostadsområde kan skapa en rad svårigheter att utvidga social kontroll och sammanhållning. Enligt Legeby et al. (2015, s. 261), går det att skapa förutsättningar för att styra/fördela rörelse i stadsrummet och bidra till en mängd situationer av ”mednärvaro”. Dock blir det problematiskt just i homogena typer av områden där det offentliga rummet och bostadsområdet ligger separat, något som även förekommer i Upplands Väsby. Respondent 9 lyfter fram ett exempel där villa/radhus-områden jämförs med centrala delar av Upplands Väsby. Respondenten menar att nackdelen med denna uppdelning är att det är ”helt dött” i villa/radhus-områden efter en viss tid. Vidare lyfter respondenten fram betydelsen av att ha närhet till allting och att det finns liv och rörelse i till exempel centrala Upplands Väsby. Detta anses, enligt Legeby et al. (2015, s. 261) vara en avgörande faktor för utvecklingen och upprätthållandet av social integration och sammanhållning.

Att kunna skapa ett fungerande vägnätverk som skulle kunna leda till ett ”hubb-område”, som kännetecknas av ökat utbud och tillgänglighet samt centralitet, visade sig inte vara någon ny problematik. Även forskarna Legeby et al. (2015, s. 261) visade att det i många av forskningsområdena saknades täta nätverk och utrymmen med centralitet. Det som forskarna menar är en gata eller något som fungerar på ett liknande sätt har betydelse för att skapa fördelning av bekvämligheter och samtidigt för att kunna koppla grannskapet till dessa ”hubb”-områden eller till staden som helhet, så att stadsdelar skulle kunna vara kopplade till stadens förgrunds nätverk.

Avslutningsvis finns det två typer av åtgärder som bidrar till trygghetsupplevelsen och den naturliga övervakningen. Den första typen är välplanerade gator som leder till åtkomst till offentlig sektor och den andra är kombinationen av bostadsområden och näringsliv. En åtgärd i form av välplanerade stråk som via bostadsområden knyter samman gator med verksamheter inom offentlig sektor ger förutsättningar inte bara för utbudet men även för trygghetsupplevelser via *livliga gator*, enligt respondent 6. Enligt respondenten ska det finnas människor som rör sig över dygnets alla timmar på olika platser och det gör man tack vare etablerade verksamheter. Detta orsakas i samband med att folk rör sig där på dagtid och genom att det är folk som bor där på kvällar. Närvaron av näringsliv och föreningsliv i bostadsområden väger tyngst för trygghetsupplevelsen. Denna närvaro är totalt beroende av bland annat stadsmässighet och förtätning, då verksamheter bör ha tillgång till lokaler samt tillräckligt med besökare.

Den andra trygghetsåtgärden som skapas via så kallade ”ögon mot gatan” genom rätt planering av den urbana miljön har stor betydelse för stadsmässighet och förtätning. Blandningen av folkliv och verksamheter inom den offentliga sektorn i bostadsområden bevisar återigen vikten av relationen människa/miljö. Den spelar en avgörande roll i utökningen av den naturliga och mekaniska övervakningen som beskrivs i Crime prevention theory-modellen samt är en avgörande faktor för integration och inkludering. Denna typ av naturlig övervakning nämns i Crime Prevention Through Environmental Design av författarna Fenelly och Perry (2020, s. 67). Den övervakning som sker i sådana fall anses som naturlig och mekanisk. Fenelly och Perry (2020, s. 67) menar vidare att renlighet och landskapsarkitektur också har en betydande roll som förebyggande åtgärder. Dessa är ett par bland många andra punkter där övervakningsförmåga höjs på alla sätt och vis. Vidare menar författarna att vidare rekommendationer för förbättring är viktiga, då varje plats anses som specifik till sin natur.

4.7.2. Nackdelar med förtätning

Konceptet med förtätning och stadsmässighet anses inte alltid vara en positiv åtgärd i vissa sammanhang, något som skapar oenigheter mellan en del respondenter. Det ifrågasätts även om denna typ av planering kan bidra till att värna tryggheten. Huvudpoängen är att stadsmässighet inte passar överallt, precis vad respondent 1 försöker förmedla genom att lyfta fram som ett exempel Kairo-området (ligger utanför de centrala delarna av Upplands Väsby), vilket räknas som Upplands Väsby tätort med sitt unika landskap. Även respondent 9 betonar att stadsmässighet inte är önskvärd precis överallt utan på bara vissa platser, där det finns förutsättningar för det. Detta menar även respondent 6, som betonar vikten av att balansera gröna ytor med stadsmiljön, då det, enligt respondenten:

[...] är ju viktigt att man inte glömmer bort att vi behöver ha gröna ytor så att det finns möjlighet för barn till exempel att uppleva träden och gräset och så där, så det är ju också viktigt. (respondent 6, 2022-03-26)

Vidare menar även respondent 2 att förtätning kan leda till nya utmaningar:

[...] men bara så väldigt konkret, här bebygger vi en plats och det känns ju inte som att det bidrar till så där jättetrygg miljö. (respondent 2, 2022-03-13)

Dessutom kommenterar respondent 6 att allt beror på preferenser och att man inte ska lägga för mycket resurser på att bara bidra med stadsmässighet överallt utan att skapa förutsättningar för alla typer av boenden då konceptet med förtätning för att skapa folkliv inte passar precis överallt.

Det finns alltså oenighet kring effekten av förtätning samt skapandet av stadsmässighet och ”folkmassa”. En del kritik riktades just mot att man eventuellt lägger för mycket fokus på just denna typ av koncept utan att inkludera andra potentiella lösningar som kan spela avgörande roll för trygghetsskapande åtgärder. Kritiken från respondent 3 går till exempel ut på att det inte är förtätningen eller höjden på husen som är avgörande för trygghetsupplevelsen utan vikten ska läggas vid planeringen i stort, inklusive aspekter som att ett utseendemässigt bra hus och varierad bebyggelse kan bidra med trygghetsupplevelser:

Jag tror att vi idag kan bygga många hus så att de ser olika ut men uppfyller samma syfte - att man känner sig trygg på platsen. (respondent 3, 2022-03-17)

Enligt Crime prevention theory-modellen bör man se över kombination av olika åtgärder i stället för att fokusera på en åtgärd för att bostadsområden ska bidra till trygghetsupplevelsen. Om man använder Crime prevention Theory-modellen på rätt sätt kan man med hjälp av den anpassa den fysiska miljön på ett sätt som producerar önskade beteendeeffekter, bland annat minskad rädsla för brott och därigenom förbättrad livskvalitet (Fennelly & Perry, 2020, s. 52). De fel som kan uppstå, enligt respondent 2, är att man fokuserar på att förtäta området för att bidra till *folkmassa* utan att undersöka noga orsaken bakom brottslighet samt att man bortser från andra metoder eller kombination av sådana. Det kan tyda på okunskap där respondent 2 ser fördelen med att bygga flerbostadshus på båda sidor av gatan. Denna typ av åtgärder kan i praktiken leda till negativa konsekvenser, bland annat att man kan underprioritera eller bortse ifrån bland annat en nödvändig grönska, trots att tillgång till grönområden är lika viktigt som allt annat inom stadsplaneringen. Här presenteras ett tydligt exempel på hur två intressen inom planeringen kan stå emot varandra.

Därtill tas av respondent 2 upp ett kritiskt exempel som handlar om Stockholms-krisen med dess konsekvenser, d.v.s. snabbväxande nybyggda områden, som anses inte tillhöra de tryggaste utifrån ordning och stökighet. Detta beror, enligt respondent 2, på brist på ambitioner hos dem som planerar bostadsområden. Dessa punkter, som togs upp, sammanfattas nedan och har ett visst stöd i bland annat Crime prevention Theory-modellen:

- För det första menar respondent 2 att analysen bör göras noggrant för att se hur de befintliga stråken i området ser ut för att kontrollera rörelsemönstret;
- För det andra bör stråken vara tydliga och väl omhändertagna.
- Ytterligare en poäng som författaren lyfter fram är kvaliteten på omgivningen i det att den ska vara ”vandalsäker” och att även om det handlar om till exempel bänkar, ska de vara utformade på sådant sätt att de inte ska kunna användas i syfte att sova på.

- d. Ytterligare punkter, som redan är nämnda ovan av andra forskare och som ingår i CPTED-modellen, är välplanerad exteriörbelysning, videoövervakning, vegetation, underhåll, barriärer, entréer, utgångar, skyltning och ytstruktur.

Återigen stämmer dessa punkter överens med Crime prevention Through Environmental design, där rekommendationer för noggrann planering ges utifrån kriterier och även för fortsättning på utvärdering av platser för ytterligare förbättring. Bland rekommendationspunkter under CPTED-designtillämpning som spelar en avgörande roll ingår, enligt Fennelly och Perry (2020, s. 67) bland annat estetik, byggnadsdesign, placering och säkerhet för fönster och dörrar.

Avslutningsvis är det inte förtätning i sig som är enda metod, som kan avgöra om området upplevs som tryggt eller inte, utan en kombination av olika aspekter, vari ingår estetik, välvårdade bostadsområden där den offentliga sektorn är tillgänglig samt fungerade stråk tillsammans är rätt planerade. Detta håller även respondent 3 med om. Denne lägger större vikt vid betydelsen av välskötta platser som "gläder ögonen" och ger en känsla av trygghet och trivsel än någon åtgärd i form av förtätning. Detta bekräftas även av författarna Kelling och Wilson (1982) som påstår att det är hur väl områdena vårdas som signalerar om deras miljö är under kontroll.

En motsatt effekt diskuteras av författarna Gau et al. (2014, s. 585) som hävdar att själva oordningen, om den existerar inom ett visst område, förmedlas till invånare bosatta i respektive område samt att avsaknaden av engagemang för sociala kontrollaktiviteter är tydlig i dessa områden. Det som framgår från resonemanget är att något som är vandaliserat, förstört och ej åtgärdat i tid ger negativa signaler och kan, om det har pågått länge tid, resultera i allvarliga sociala problem på lång sikt. Denna observation bekräftas även av forskaren Aiyer et al. (2014, s. 138) som använder sig av Social Desorganisation teori. De påstår att det finns en länk mellan försämring av fysiska strukturer och sociala störningar, som är dessutom observerbara och synliga och som i sin tur leder till minskning av den sociala kontrollen.

4.8. Kommunens samarbete och ambitioner i Upplands Väsby kommun

4.8.1. Betydelsen av samverkan

För att utföra ett bra jobb inom stadsplaneringen där trygghetsupplevelsen står i fokus i Väsby behöver flera samarbetsaktörer vara inblandade i processen. Det är flera samarbetsaktörer som har inflytande över om platser ska kännas trygga eller otrygga. Poliser, politiker, översiktsplanerare/arkitekter, brottsförebyggare, samhällsplanerare, skolor, föreningsliv, Väsbyhem, olika bostadsrättsföreningar och ännu fler. Detta görs i syfte att skapa bästa möjliga förutsättningar för att invånarna ska känna trygghet och säkerhet. Att samarbeta för att uppnå gemensamma mål anses som en viktig aspekt inom trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder. Det som handlar om den fysiska utformningen av den urbana miljön har arkitekter, detalj planerare och även bostadsbolagen resurser att påverka. Därutöver finns det fler synvinklar på problematiken ur vilka man kan undersöka vad som ligger till grund för uppkomsten av en sådan. Därför ska en dialog och potentiella lösningar implementeras.

En *dialog* har en rutinmässig och avgörande roll inom samarbetet och på jakt efter potentiella lösningar, enligt respondent 9. Tillsammans med andra aktörer diskuterar man vilka åtgärder som går att tillämpa och hur man ska utvärdera ett område där det antingen förekommer

brottslighet eller det ska etableras en ny byggnation och trygghetsåtgärder bör inkluderas i planeringen. Respondent 2 som samarbetar med byggaktörer, tycker att det är viktigt att få bra lösningar för att antingen förebygga brottslighet eller för att värna tryggheten, trots att trygghetsaspekten, enligt respondenten, inte är specifikt utpekad inom lagstiftningen men snarare är av allmänt intresse. Denna respondent jobbar med översiktsplaner, som utarbetas med syfte att skapa tryggare och säkrare bebyggelse. Det görs även detaljplaner där företagare är delaktiga, enligt respondenten. Oavsett om det är fastighetsägaren eller kommunen som äger marken måste samarbetet pågå mot samma mål, nämligen en trygg och säker bebyggelse och miljö, och i allt arbete förhåller man sig till lagstiftningen:

[...] så där försöker man hitta sätt att hjälpas åt att stärka tryggheten, det blir ju i deras intresse. (respondent 2, 2022-03-13)

[...] så vi behöver liksom tänka i stort och få till alltihopa och det är ju det som är samhällsplanering - att vi ska hitta bästa möjliga utveckling för Upplands Väsby! (respondent 6, 2022-03-26)

Att ha ett fungerande samarbete och kontinuerlig dialog mellan samskapsaktörer är önskvärt för att uppnå den bästa lösningen. Däri ingår kommunikation mellan specialister med olika synvinklar och kompetenser. Så här kommenterar respondent 5:

[...] så vet jag att man jobbar ganska mycket med samverkan mellan olika aktörer i kommunen, då de flesta kommuner ju har på sitt bord att jobba med trygghetsfrågor på olika sätt, och nog beror det ju lite på hur det ser ut i kommunen varför det finns problem. (respondent 5, 2022-03-09).

Ibland ser man områden där det inte finns några fysiska avvikande problem och allt är välskött och välplanerat utifrån det fysiska utseendet men det ändå förekommer brottslighet och olika typer av oordning. Man bör då undersöka närmare andra mekanismer som kan driva uppkomst av problematiken, bland annat *granskapsunderskott*, som nämns inom Social Desorganisation Theorin.

Att dra lärdom från olika studier samt byta kunskaper med andra kommuner kan utvidga förståelsen för olika mekanismer som bidrar till eller skyddar mot brottsligheten. Till exempel har en omfattande studie i Chicago, "the Project on Human Development in Chicago Neighbourhoods", av Kubrin och Weitzer (2003) uppvisat effekten av grannskapsinkomster, nivåer av etnisk heterogenitet och tidslängd av grannskapsboende på stadsdelars förmåga att upprätthålla effektiv social kontroll. Sammanfattningsvis så räcker det inte att titta på problematiken från bara en synvinkel för att förstå kriminalitetens uppkomst, utan att det är många händelser som ibland inte går att förstå med en och samma teori, till exempel Social Desorganisation teori.

Slutsatsen är att det inte går att analysera samt att se helhetsbilden på ett område med blomstrande kriminalitet utifrån en synvinkel och eller en teori. Detta menas även av författarna Kubrin och Weitzer (2003) som understryker att även Social Desorganisation teori har fått en hel del kritik på flera grunder. Bland annat gäller det att teorin inte förklarar effekten av formella sociala kontrollmekanismer (Kubrin & Weitzer 2003). Trots att man lägger stor vikt vid den fysiska utformningen, estetiken, förtätning och skapandet av stadsmässighet, tillgänglighet och ändamålsenliga utrymmen, som beskrivs i bland annat Crime Prevention Through Environmental Design, anses de ändå som endast några få pusselbitar i hela mekanismen som kallas trygghet och säkerhet. Respondent 9 kommenterar trygghetsåtgärder via den fysiska planeringen med att man bör tänka "utanför boxen" och se vilken pusselbit som saknas och vad som behöver åtgärdas. Enligt respondenten räcker det ibland bara att jobba med integrations-

frågor och etableringen på arbetsmarknaden som en del av trygghetsåtgärderna. Ibland krävs det omfattande ingrepp i form av etablering av nya bostadsområden och andra gånger även att anställa vakter för att höja tryggheten. Detta stämmer överens med bland annat rekommendationspunkter i CPTED-modellen där, enligt Fennelly och Perry (2020, s. 67), bland annat estetik, byggnadsdesign, placering och säkerhet för fönster och dörrar ingår, liksom övervakningsförmåga, både den som anses som naturlig och mekanisk. Renlighet och landskapsarkitektur har också betydande roller som förebyggande åtgärder (ibid.).

4.8.2. Kartläggning av problemet

I detta avsnitt beskrivs vilka verktyg som används i samarbetet för att utöka och utvidga förutsättningar för dialogsamtal mellan alla inblandade aktörer. I samarbetet ingår även att skapa förutsättningar för invånarna och myndigheterna att ha en länk med varandra som heter Trygghetscenter, etablerat i centrala delar av Upplands Väsby. Detta center ligger i Mässingen (vid centralstationen) och har stor betydelse för trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder via djupare samarbete. Det andra verktyget som har skapats är Väsby App, med vilken invånare får en möjlighet att anmäla trasig belysning, klotter, vandalisering med mera.

Föreningen Tryggare Väsby av BID modellen är ett exempel på samverkan i Upplands Väsby kommun. Denna typ av samarbete har som ändamål att bidra med trygghet och säkerhet i grannområdet. Enligt respondent 4 skapades detta samarbete för bland annat att ha en konstant övervakning av potentiella störningar i form av brott och våld via mekaniska inspelningar. I samarbete med kommunen via Tryggare Väsby fastighetsägarförening arbetar alla inblandade aktörer mot samma mål, nämligen att skapa trygghet och värna säkerhet inom Upplands Väsby kommun. Utöver det bidrar verksamheten till livliga gator och längre öppettider, som anses som väldigt positivt för att invånare ska känna sig trygga och bli övervakade. Respondent 5 lägger stor vikt vid samverkan då respondenten menar att alla inblandade aktörer jobbar med trygghetsfrågor på olika sätt och eftersom det handlar om ett komplext område, där alla bidrar med sina unika kunskaper till trygghetsupplevelsen och kompletterar varandra. Samarbetet, enligt flertal respondenter, har utmärkt sig utifrån fler aspekter som nämns vidare:

1. Den första aspekten handlar om att föreningen står för *samverkan och nära relation med bostadsbolag*, som gör att den har mer koll på detaljer än även vad kommunen har, enligt respondent 5, och anses som en viktig samarbetsaktör. Flera respondenter pekar ut fastighetsägarföreningen Tryggare Väsby just för att den spelar en avgörande roll för trygghetsskapande åtgärder.
2. En andra aspekt är att Tryggare Väsby inte är inblandad i politik, något som anses positivt, då det inte påverkar processen med trygghetsåtgärder:

Det är oftast de som kan genomföra sådana här typer av trygga insatser lättare, för att det är mindre politik inblandad, och när man jobbar tillsammans så får man mer gjort liksom! (respondent 5, 2022-03-09)

3. Den tredje aspekten handlar om att föreningen Tryggare Väsby's huvudsakliga uppgift är att skapa förutsättningar för den grundläggande säkerheten, för att husen ska vara säkra och att det ska vara omöjligt att göra inbrott och även:

[...] att stoppa personer som kanske inte ska vara inne i ett hus, så om man har ett säkert system och trygghet, det handlar mer om man upplever att det är tryggt, det är mer min känsla. (respondent 7, 2022-03-22)

4. Den fjärde aspekten som framgick är att lägga resurser på att identifiera problemområden för att se, enligt respondent 7, vilka utmaningar som finns i ett område och vilka åtgärder som krävs för att skapa en förbättring.
5. Den sista och inte minst viktiga enligt respondent 5 är att det primära arbetet i samverkan består av utbyte av kunskaper.

Avslutningsvis så kallas Tryggare Väsby ofta för BID (Business Improvement District) då den drivs på BID modell och medlemmar i denna ideella förening består av fastighetsägare. Så här beskrivs på föreningens hemsida:

Vi vill prioritera trygghetsskapande och trivselhöjande åtgärder, både på kort och lång sikt, och föreningen har en gemensam budget för detta. (tryggarevasby.se)

Syftet med samarbetet mellan olika föreningar är att det kan leda till ett positivt resultat på långt sikt, enligt respondent 5, då enligt respondenten varje förening jobbar med olika frågor. Medan Tryggare Väsby fastighetsägarförening jobbar mest med upprustning och skötsel samt kartläggning av brottsligheten eller andra typer av sociala störningar, jobbar andra föreningar i Väsby mer med antingen arbetsmarknadsfrågor eller annat. Dessa föreningar tillsammans med kommunen och allmännyttiga bolag skapar förutsättningar för en samhällsmotståndskraft under sårbara perioder.

Kommunen har en roll som stöttepelare i kartläggningen av och även i åtgärder mot störningar inom utsatta områden. Det fattas beslut både om långsiktiga och kortsiktiga åtgärder enligt ett flertal respondenter. Respondent 1 och 7 framhäver kommunens insatser i form av kartläggning av otrygga områden. Det lyftes fram ett exempel där det i samverkan med poliser genomfördes en rad åtgärder för att säkra och skapa trygghet i stationsområdet, där man inte vågat vistas under mörka tider. Genomförda åtgärder inkluderade både mekanisk och naturlig övervakning, där polispatruller och vakter har en viss roll och även övervakningskameror för vidare dokumentation.

Ytterligare områden inom Upplands Väsby kommun som har haft vissa störningar har pekats ut av ett flertal respondenter, däribland respondent 3 nämner områdena Dragonvägen och Sigma-området som ligger i utkanten av centrala Upplands Väsby, som de mest oroliga. Dessa områden, utöver stationsområdet, har varit centrala för det brottsförebyggande arbetet och de har behövt både kortsiktiga och långsiktiga lösningar. Det unika är att lösningar som skulle passa i det ena området förmodligen inte skulle passa i det andra. Författarna Fennelly och Perry (2020, s. 47) understryker betydelsen av Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) med tillhörande teoretisk forskning vilken möjliggör en analys av varför ett visst område drabbas av kriminalitet men inte andra. Författarna menar att denna metod visat ett resultat som bevisar att brott är specifika till sin natur och är betingande av vissa situationer.

Störningarna i utsatta områdena nämnda ovan har undersökts närmare för att tillämpa anpassningsprogram. Eftersom dessa områden hade olika förutsättningar och bakgrund, påverkade detta omfattning och typ av åtgärder. Respondent 3 menar att man gör allt man kan för att vända utvecklingen i de här områdena. Trots att Centrala Väsby är tätbefolkat och även

har en del arbetsplatser, menar respondent 3 att kommunen ändå av naturliga skäl stöter på en del utmaningar och att det förekommer en hel del störningar. Därför menar respondent 2 att vikten bör läggas vid hur man arbetar med detaljplan och översiktsplan vid etablering av nya områden eller förtätning eller planering av gamla, där prioriteringen ska läggas på stegen och vilka frågor som bör tas hänsyn till utifrån lagstiftningen. Kommunen bör, enligt respondenten 2, jobba med byggnationer och etablering av den urbana miljön men även om trygghetsfrågor inte specifikt utpekats, så är ändå hela grunden till lagstiftningen de allmänna intressen i vilka tryggheten räknas in informellt. Det som framgår är att man försöker lära sig av gamla misstag och via utvärdering av utsatta områden tillämpa anpassningsprogram som ger lösningar både på kort sikt och även på långt sikt.

Avslutningsvis ingår i samverkan med kamp för att bekämpa och även förebygga brottsligheten olika verktyg. Kommunen spelar i detta avseende en avgörande roll då i dess uppdrag per automatik ingår ett brottsförebyggande program att sköta miljön, enligt respondent 3. I samverkan med kommunen ingår bland annat olika slag av verksamheter, allmänna ytor, offentliga platser såsom parker, för att nämna några. Ytterligare jobb som kommuner lägger mycket resurser på är långsiktiga program för att förebygga brottslighet, där socialtjänst, skolor och andra enheter skapar bra förutsättningar för människor och bidrar till tryggheten, enligt samma respondent.

4.8.3. Brf och bostadsbolag som trygghetsskapande aktörer

Bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bolag som till exempel Väsbyhem i kommunen bär ett väsentligare ansvar för trygghetsförebyggandet och bekämpningar av störningar inom sina respektive områden än man kunde ana förut. Ett allmännyttigt bolag räknas som en av de primära aktörerna i samarbetet med andra, då bolaget ansvarar för trivsel, trygghet och säkerhet inom bostadsområden, där koncentrationen av hyresrätter är stor. För det första så menar respondent 9 att det är tryggheten och säkerheten som de jobbar med att öka.

Vidare dras det en gräns mellan två begrepp: *den faktiska tryggheten* i form av lås och larm, som ingår i säkerheten inom byggnader, och *den upplevda tryggheten*, som kan variera från individ till individ och som är svårämbar, enligt respondent 9. *Den upplevda tryggheten* förekommer i ett flertal teorier, bland annat Broken Windows Theory (BWT) och Busy Streets Theory (BST). Båda teorierna passar in i konceptet om trygghet och den upplevda tryggheten kan överlappa med den faktiska tryggheten då Broken Windows Theory (BWT), till sin natur, kartlägger brottsligheten. Social Disorganisation Theory (SDT) förklarar även den de sociala processer som uppkommer vid rädsla för brott. Däremot satsar Busy Streets Theory (BST) på att förklara betydelsen för den upplevda tryggheten som möjliggör sociala processer såsom integration och sammanhållningen i stadsrummet. I teorin åsyftar den till att skapa förutsättningar för sammanhållning genom ”positiva vibbar” och även situationer där man känner ”mednärvaro” som går att härleda ur den upplevda tryggheten (Brå.se).

Det allmännyttiga bolaget jobbar på uppdrag av politiker som är huvudaktörer och som kan påverka utvecklingen inom stadsplaneringen i stort, inte minst genom att bidra till ökad trygghet och trivsel. Detta menar även respondent 9 som beskriver att de tolkar uppdraget från kommunen och politiker i stort utifrån det som forskning pekar på att man skulle behöva jobba med:

Ett stort mål som vi har hos oss det är ju att bidra till ökad trygghet och trivsel. (respondent 9, 2022-03-24).

Politikernas inflytande på lösningsorienterade åtgärder nämns även av författarna Brandén och Sandberg (2021, s. 6) som beskriver att planering präglas av en politisk förståelse av demokrati och tillgänglighet till offentliga utrymmen, samtidigt som utrymmets utformning ger en känsla av säkerhet, där både situationsanpassning och social förebyggande åtgärder krävs för att uppnå den.

Det täta samarbetet mellan kommunen och Väsbyhem har inte gått förbi osett trots att ett allmännyttigt bolag är bara en aktör bland fler andra. Respondent 1 hyllar Väsbyhems insats vad gäller trygghetsskapande åtgärder: *"Kommunen är ju också Väsbyhem..."* (resp.1). Enligt respondenten 1 ingår i ett allmännyttigt bolags uppgifter allt från buskageklippning till en fungerande belysning. En inte minst viktig roll är att Väsbyhem ser efter den estetiska biten, alltså att det ska vara rent och snyggt och att lekplatserna inte är trasiga, att klotter är borttaget med mera, enligt respondenten. Detta för att Väsbyhem agerar utifrån ambitionen att skapa ett tryggt och trivsamt boende.

Förutom Väsbyhem, menar respondent 1 att stor vikt även bör läggas på andra fastighetsägare. De sistnämnda bör ta sitt ansvar och se efter sina områden som ska vara väl underhållna, rena, fräscha, se snygga och trevliga ut så att folk ska trivas där de bor. Här passar Busy Street-teorin väl in, som innebär att underhållet av den urbana miljön och en förhöjd trivsel hos invånarna skapar trygghetsupplevelse. Ofta påträffas inte samma typer av utmaningar som i bostadsområden ägda av allmännyttiga bolag. Aiyer et al. (2015, s. 137) beskriver livliga gator eller gator som är mer trafikerade samt säkra områden med blomstrande företag och välunderhållna hem, där invånarna uppvisar socialt intresse för varandra.

BRF och ett allmännyttigt bolag står även för att uppfylla ambitioner för att skapa *social hållbarhet* inom sina områden. Sigma-området nämns särskilt som dessutom har etnisk heterogenitet, enligt respondent 9. Denna menar vidare att kulturell och socioekonomisk mix är utmanande och kräver en del insatser för att bekämpa social desorganisation och uppkomst av brottslighet. Dessutom så krävs det en noggrann analys och blandning av åtgärder. Sampson et.al. (1997) betonar att strukturella riskfaktorer och svag social granskapsorganisering är två avgörande bestämningsfaktorer för brott. Dessutom Welsh et al. (2015) slutsats om Zimbardos experiment, som bekräftade Broken Windows-teorin, är att skadegörelse och allvarigare brott kan förekomma var som helst om känslan av ömsesidig respekt och hederlighet förminskas genom handlingar som verkar signalera att ingen bryr sig. Slutsatsen som man kan dra är att Väsbyhem jobbar utifrån ett flertal metoder, både i förebyggande syfte via den fysiska och arkitektoniska utformningen och även det estetiska utseendet. Att värna tryggheten via förebyggande av social desorganisation kan leda till social hållbarhet men det kräver stora insatser.

Sammanfattningsvis är samarbetet mellan olika aktörer en avgörande faktor för att ha kapacitet att uppnå det gemensamma målet. Samarbetet kan leda till att man utväxlar erfarenheter, ser på problematiken från olika synvinklar och strävar mot samma mål, nämligen att förbättra miljö och livskvalitet hos invånarna inom de områden som anses stökiga. Enligt Fennelly och Perry (2020, s. 67) ska förutsättningar skapas för att höja den mekaniska och naturliga övervakningen inom ett område. Författarna betonar dock att även andra rekommendationer till förbättring är viktiga, då varje plats bör ses som specifik till sin natur.

En effekt av utebliven samverkan är att det blir svårare att uppnå det gemensamma målet. Respondent 9 nämner ett exempel som bevisar vilken betydande roll som samarbetet spelar, åtminstone avseende de fysiska åtgärderna:

Klipper jag ner buskarna runt min tomt för att de är för höga eller byter ut dålig belysning precis runt hörnet, då är det fortfarande en åtgärd som är begränsad till 4 meter. Men gör vi det här tillsammans kan vi absolut flytta bort problemet från vårt bestånd. Så alla måste ha ett väldigt bra samarbete. (respondent 9, 2022-03-24)

Detta betonar även det stora behovet av samverkan och samhällsengagemang (Boverket, 2019).

Det sistnämnda, alltså det samhällsengagemang som man vill uppnå, är en produkt av den sociala hållbarheten som nämndes av respondent 9. Respondent 3 lägger vikten vid att invånare i respektive område bör ta initiativ och påverka hur deras eget område ser ut och om det är tryggt eller inte. Fastighetsbolagets samarbete med invånarna kan, enligt respondenten, leda till långsiktiga lösningar.

De som bor i fastigheterna, de får ju både den här sociala kontakten och förmånen att kunna påverka hur deras område upplevs genom att de tar hand om sina fastigheter. (respondent 3, 2022-03-17)

Avslutningsvis kan man även dra slutsatser att uteblivna samarbeten eller icke tagna åtgärder på lång och kort sikt kan motarbeta *social hållbarhet*. Detta har stöd i Crime Prevention Through Environmental Design-modellen (CPTED-modellen) där de fem stegen som leder till ökning av kriminalitet och förebyggandet av sådan presenteras av Fennelly och Perry (2020, s. 45). De går att använda för att åtgärda problematiken inom respektive område. Det första steget som författarna nämner är försämring av den fysiska miljön; det andra är en oro hos invånarna för personlig säkerhet bland boende och ägare. För det tredje leder den till minskat deltagande, med andra ord social kontroll och engagemang, i att upprätthålla ordningen på gatan. Det fjärde kriteriet är uppkomst och ökning av brottslighet, vandalism och oordnat/stökigt beteende bland lokalbefolkningen. Det femte steget innebär ytterligare försämring och tillbakadragande från gatorna av invånare och andra i lokalbefolkningen. Det sista kriteriet som nämns av författarna i CPTED-modellen kännetecknas av en ”total förlust av kontroll över området” och att potentiella lagöverträdare utanför grannskapet, lockade av sårbarheten, flyttar in i området (ibid.). Problemen enligt dessa kriterier kan man åtgärda men vissa tar längre tid att lösa och andra kortare tid.

4.8.4. Verksamheternas betydelse för brottsförebyggande åtgärder

Verksamhet i form av näringsliv och föreningar spelar en viktig roll för skapande av trygghet, något som nämndes av majoriteten av respondenterna. Det som framgår av planeringen av den urbana miljön är att hela den fysiska utformningen bör anpassas för att ge förutsättningar för både *stadsmässighet* och ”*folkmassa*”, så kallade *livliga gator*, med ytterligare ökning av social kontroll och övervakning. Det finns en utopisk vision inom Upplands Väsby kommun med social sammanhållning och hållbarhet som slutresultat och en strävan mot nolltolerans mot brottslighet. Därför lägger Upplands Väsby kommun stor vikt vid att stödja verksamheter och föreningar med deras aktiviteter som brottsförebyggande faktorer på lång sikt. Enligt respondent 3 och 4 kan till exempel fotboll/ kulturskolaktiviteter aktivera en växande generation och fostra individer att bli en del av ett civilsamhälle.

Det som nämndes ovan beror verksamheter på stadsmässighet och förtätning med tillgängliga utrymmen och rätt planering samtidigt som invånare är beroende utav närheten till sådana. Etablering av verksamheter och integrering inom bostadsområden, där det pågår förtätning och stadsmässig byggnation, är en önskvärd åtgärd som välkomnas inom kommunen. Legeby et al. (2015, s. 239–240) betonar att nuvarande eller moderna stadsplaneringar går att identifiera i policydokument genom innehåll som innehåller förtätning, blandad användning, social mix, färre gränser, offentlig rum som mötesplats, connectivity (kontaktskapande) och permeabilitet (genomtränglighet).

Utöver verksamhetsetablering inom områdena har även en *variation* av en sådan sin betydelse där respondent 3 kommenterar:

Jag tror på att se till att det blir en blandning av verksamheter, till exempel så att det inte är så att alla affärer stänger kl.18 och sen så dör platsen och det är ingen där utan att det är liksom liv större delen av dygnet. (respondent 3, 2022-03-17)

Alltså verksamhetsvariation har stöd bland annat av Legeby et al. (2015, s. 261) forskning. Författarna menar att det offentliga rummet är en nyckelvariabel som avgör sociala processer i vilket även utökade möjligheter skapas via arkitektoniska perspektiv. Med det menar författarna perspektiv att styra och fördela rörelser i stadsrummet i vilken *mednärvaro*-upplevelsen har en viktig roll. Som slutsats är att verksamheter i form av näringsliv och föreningar i sin variation bidrar inte bara till längre öppettider och mednärvaro, som i sig räknas som trygghetsskapande faktorer, men även till livliga gator under mörka kvällar.

Sammanfattningsvis bidrar verksamheter i form av föreningar och näringsliv till ett inflöde av folk på platser eller områden som en hållbar lösning. Så här jobbar man för att vända på utvecklingen enligt respondent 9:

[...] eftersom det finns vissa områden där man inte är lika aktiv i föreningar, så flyttar vi föreningarna dit, så att de får en miljard för att testa med. (respondent 9, 2022-03-24)

Med detta bidrar verksamheter inte bara till ett inflöde av människor utan även till den naturliga övervakning som nämns av författare Fennelly och Perry (2020, s. 67) i Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED). En vision som framkommer från resultatet inom stadsplaneringen i Upplands Väsby är att man genom verksamheter och aktiviteter kan skapa en levande stad, i vilken både ögon mot gatan, den naturliga och mekaniska övervakningen och även livliga gator ger förutsättningar för en tryggare närvaro.

4.8.5. Invånarnas roll för trygghetsskapande åtgärder.

Invånarnas roll för trygghetsskapande åtgärder nämns i ett flertal teorier som huvudargument för att arbeta med den fysiska planeringen. Broken Windows - teorin är en av de grundläggande teorierna som är aktuella även idag, just för att visa hur sambandet mellan den fysiska miljön och människan påverkar välmående och styr beteendet. Även Social Desorganisation - teorin (SDT) är aktuell för att förstå hur mekanismen människa/miljö gått ur kontroll under en längre tid, vilket förvärrar en kedjereaktion i form av brottslighet och kriminalitet och som följd av det upplevd oro och rädsla samt tillbakadragande ur det sociala livet och från gatorna. Gemenskapens, i detta fall invånarnas, oförmåga att uppnå målet med att lösa de kroniska problemen inom utsatta områden, enligt Kubrin och Weitzer (2003) beskriver vad social desorganisation är. Det som framgår är att invånarna själva har stor betydelse för att skapa

förutsättningar för att höja tryggheten genom social kontroll och sammanhållning och kan på så sätt bidra till ett tryggt och hållbart samhälle. Detta även kan förstärkas ytterligare av den fysiska utformningen av stadsrummet. Social Desorganisations-teorin är bra för analysen av samhället och dess hållbarhet men i samband med en del brister bjuder den inte på lösningar. Därför är andra sätt att föredra, bland annat via kollektiv effektivitets-begreppet som inkluderades av Piscitelli och Doherty (2018, s. 590) inom teorin om social desorganisation. Kombinationen av ömsesidigt förtroende mellan grannar och viljan att jobba mot det gemensamma bästa är en beskrivning på en kollektiv effektivitet, enligt Sampson et al. (1997) där övervakning av barn och ungdomar samt upprätthållande av allmän ordning ses som primär åtgärd.

Utifrån *Social Desorganisation Theory* (SDT) och *Broken Windows Theory* (BWT) går det, enligt Clark (1993) att analysera och bedöma granskapsunderskott där sådana underskott inkluderar försämrade fysiska tillstånd, social desorganisering och brott. För att uppnå social hållbarhet ska man enligt respondent 9 tänka ”utanför boxen” och söka metoder att påverka socialt beteende hos invånarna, eftersom engagemanget från dessa påverkar utfallet. Med hjälp av civillurage och invånarnas engagemang som en extra åtgärd går det att upprätthålla ordning och på sådant sätt balansera hela sociala processen där invånarnas engagemang ses som en respons och en produkt av social sammanhållning. Slutresultatet av den sociala kontrollen kan bli delade värden och åsikter och agerandet utifrån dessa som en reaktion på en störning eller oordning inom stadsrummet. Återigen värd att nämna är att även utifrån den kollektiva effektiviteten, som beskrivs av Sampson et al. (1997) som ett begrepp för en kombination av ömsesidigt förtroende mellan grannar och vilja att jobba för det gemensamma bästa, går det, enligt författarna Piscitelli och Doherty (2018, s. 590), att förstå hur brottsligheten varierar och avviker ifrån vad som förväntas.

Att invånarna själva bör ta ansvar för sitt bidrag till trygghetsupplevelsen via samspel med den fysiska planeringen stärks även av forskarna Legeby et al. (2015, s. 261). I sin studie visar de på resultat att det offentliga rummet är nyckelvariabel som kan bidra med tryggheten och skapa fler situationer av ”mednärvaro”. Den fråga, menar även respondent 9, som varje invånare ska ställa sig själv för att medverka i trygghetsskapande åtgärder är:

[...] vad kan jag bidra med? Kan jag bidra med att jag får uppleva trygghet genom att ändra min rutt?
(respondent 9, 2022-03-24)

Respondenten tar upp exempel om hundpromenad och att vilka rutter man väljer, när man går med sin hund, kan vara avgörande för någons säkerhet och trygghetsupplevelse på individnivå. Ett annat exempel som respondenten tar upp är en promenad från busshållplatsen och vilka rutter man tar för att det ska bli mer rörelse på platser som annars känns otrygga. Detta gör man i syfte att skapa förutsättningar för att fördela rörelse i stadsrummet via invånarnas medvetna engagemang.

Inom Upplands Väsby kommun har Invånarnas engagemang inom trygghetsskapande åtgärder visat sig som en produktiv åtgärd som gav upphov till systematiska åtgärder i form av *trygghetsvandring*. Det är en åtgärd som tillämpas på platser där det finns störningar och det inte går att förbättra via den fysiska planeringen för att styra och fördela stråket, som kan ersättas på kort sikt. *Trygghetsvandring* har även stöd av forskarna Brandén och Sandberg (2021, s. 5). Utökat engagemang av invånarna leder till att det etableras frivilligorganisationer bestående av individer som verkligen känner för att kunna bidra med det minsta lilla, slår sig

ihop med andra och skapar nattvandringar, ”nattfältare” med flera. Även detta sker utifrån eget engagemang och önskan om ”att bidra med det lilla under till exempel pågående störningar som orsakat en hel del oro”, enligt respondent 9.

Vidare anses *dialoger mellan kommunen* och invånarna inom kommunen, när man utväxlar kunskaper och upplevelser, som det viktigaste sättet att öka förståelsen för vad som behöver åtgärdas och förbättras. Social sammanhållning och engagemang hör till den positiva utvecklingen och leder till välbefinnande, framkallar rätt beteende och höjer motståndskraft, speciellt om förebyggande åtgärder vidtas inom de mest utsatta områdena där sammanhållningen är svag och där brottsligheten är blomstrande, nämligen i segregerade områden med högt utanförskap. Kubrin och Weitzer (2003) såg i sin studie av ett problematiskt område effekten av grannskapsinkomster, nivåer av etnisk heterogenitet och tidslängden av grannskapsboende på stadsdelars förmåga att upprätthålla effektiv social kontroll. Även andra forskare iakttog att ineffektivitet inom sociala kontrollmekanismer, blandat med svaga sociala band ofta präglade i områdena av etnisk heterogenitet. Dessa var vanligt förekommande i stadsområden med låga socioekonomiska faktorer (Sampson & Groves, 1989).

Vidare leder ett *socialt engagemang* till social hållbarhet som i sin tur ger förutsättningar för ökad naturlig övervakning, något som hör till invånarnas ansvar, medan kommunen i samarbete med bostadsbolagen bidrar med både resurser och skapar förutsättningar för att öka tryggheten. Att skapa ansvarskänsla hos invånarna är en pusselbit, som inte är mindre viktig för att kommunen och alla inblandade samarbetsaktörer ska lyckas med att förebygga brottsligheten och värna tryggheten och trivselen. Så här kommenterar respondent 9 insatser:

[...] vi jobbar väldigt mycket för att stärka den sociala hållbarheten genom att öka förståelsen mellan hyresgäster. (respondent 9, 2022-03-24)

Enligt Sampson et al. (1997) för att uppnå kollektiv effektivitet ska man se till att skapa en kombination av en ömsesidigt förtroende och med huvdmålet att jobba mot det gemensamma bästa.

Avslutningsvis framkommer det en del brister på engagemang i Upplands Väsby kommun då den varierar från område till område trots omfattande engagemang hos invånarna i stort. Då det, enligt ett flertal respondenter, finns allmänna platser där ingen lägger märke till om det är en trasig belysning under flera veckor. Det kan egentligen bero på att det existerar brist på social sammanhållning, enligt respondent 9:

Det är inte precis utanför mig som den där lampan är trasig. Om den är utanför min port, då anmäler jag den, för jag tycker det påverkar mig men är den avsides och jag råkar passera den en gång, ja den var trasig - så går man vidare. (respondent 9, 2022-03-24)

En iakttagelse av bristfälligt ansvarstagande hos invånarna beskrivs i form av att när man vill anklaga kommuner och allmännyttiga bolag för att inte göra sitt jobb men inte anmäler skadegörelse, trots att anmälan måste komma ifrån invånarna.:

Tycker att det är det bristfälligt att man håller ganska hög standard ibland men ibland så pajar det och det har lite med engagemanget att göra också från kommuninvånarna. (respondent 9, 2022-03-24)

Det visar ett tydligt exempel på social disorganisation, vilket även nämns av Clark (1993) som lyfter upp aspekten om att rädslan för brott som är mer frekventa i stadsdelar som kännetecknas av lågt socialt engagemang och svag känsla för gemenskap.

Brister i invånarnas engagemang tyder på granskappsunderskott som nämns i Social desorganisation teori och att man lever i sin vardag och inte har förståelse för att man själv spelar en avgörande roll i medverkan för tryggheten kan tyda på det. Detta är trots att kommunen skapar förutsättningar för att arbeta med social hållbarhet är inte det alltid fruktbart, enligt respondent 9 som jobbar med dessa frågor. När man tar upp vikten av engagemang från medborgarna, finns ändå förståelsen med att alla har sin vardag och helst lägga ansvaret på någon annan.

Sammanfattningsvis är - trots negativa iakttagelser av brister på invånarnas engagemang och sammanhållning - omtanke och omvårdnad om ens omgivning och miljö de avgörande faktorer som bidrar till sociala hållbarhet menar respondent 9, och att huvudmålet ändå är att man ska trivas i sina respektive områden i Upplands Väsby. Det är det som är det långsiktiga målet och samtidigt en stor utmaning att uppnå. Respondenten betonar att Upplands Väsby för sex år sedan inte går jämföra med hur det är idag.

Vi har haft en resa i Väsby från om man tittar sex år tillbaka i tiden, då vi låg ganska dåligt till. (respondent 9, 2022-03-24)

Vidare utvecklar respondenten sitt resonemang med konstaterandet att när man satsar på ett område som har dåligt rykte och planerar noga, så kan själva förändringen av beteendet hos invånarna ta upp till 20 år. Det respondenten menar är att dialogen med invånarna bör ske regelbundet och det är det som är avgörande för en förbättring på lång sikt.

4.9. Ambitioner och utmaningar för Upplands Väsby kommun

4.9.1. Utmaningar på kort och lång sikt

Upplands Väsby har visionen att bekämpa brottsligheten och att det ska bli trevligt och trivsamt att bo inom kommunen. Kommunen möter en rad utmaningar på vägen till ett tryggare Väsby. En del utmaningar bör lösas med omedelbar verkan och andra utmaningar tar längre tid tills man ser resultatet. Att bekämpa brottslighet och bidra till positiva trygghetsupplevelser och säkerhet inom kommunen är huvudmål för alla inblandade enheter inom kommunen. Det finns både positiva och negativa aspekter inom samhällsplanering avseende tiden. Utifrån resultatet visas att alla samarbetsaktörer som arbetar direkt eller indirekt med tryggheten har långsiktiga såväl som kortsiktiga lösningar på problemen som uppstår inom kommunen. Dessutom har tidsperspektivet olika inverkan på trygghetsåtgärderna.

Vad gäller *kortsiktiga åtgärder*, använder Upplands Väsby kommun metoder som rör sig om övervakning på plats, för vilken man anlitar ”fältare”, vaktare och, om detta inte räcker till, även organisationer som gör nattvandringar. Det här inbegriper även andra typer av organisationer som kan ställa upp under de svåraste tiderna. I värsta fall vänder man sig till polisen för att tillsammans bedöma situationer som rör olika typer av störningar.

Därutöver jobbar man även med *långsiktiga åtgärder* och det är bland annat via den fysiska utformningen av stadsrummet i de centrala delarna av Upplands Väsby. Genom rätt planering av bebyggelse och gator skapas förutsättningar för invånare att bli naturliga övervakare, beskrivet i tidigare avsnitt. De långsiktiga åtgärderna kan ta upp till 20–30 år för att ha inverkan, enligt ett flertal respondenter. Därför är en kombination av både kortsiktiga åtgärder genom

övervakning, utförd av anställda, organisationer och fältare, samt genom långsiktiga åtgärder, som till exempel av den fysiska planeringen, att föredra. Enligt flera respondenter är processen mycket komplex och varje fall är unikt, när det gäller vilken typ av åtgärder ska man vidta vid specifika platser. Långsiktiga åtgärder kräver mycket tid. Men om man inte planerar noga och väger samman alla aspekter för och emot under planeringen av den fysiska utformningen till fördel för trygghet och säkerhet, kan det, enligt respondent 3 bli allvarliga konsekvenser på långt sikt:

[...] men det är klart att du kan bygga fel och då ökar brottsligheten eller så bygger du rätt och då minskar brottsligheten, så, ja, det finns samband. (respondent 3, 2022-03-17)

Den fysiska utformningen av miljön är en pelare och är ett verktyg i kamp mot brott och kriminalitet. Respondent 3 menar att medvetande om risker hos dem som planerar alltid bör finnas i bakgrunden:

Om man tänker till innan, så kan man förebygga och till och med på vissa platser omvända trenderna liksom, man gör platsen bättre om man tänker till och bygger rätt. (respondent.3, 2022-03-17)

Respondent 3 tar upp exempel på misslyckande vad gäller belysningens betydelse och menar att även om man har gjort en otrolig resa just nu och att man blivit bättre och bättre gällande planeringen, vet man inte vilka misstag man gör nästa gång. Precis som man förut inte hade någon aning om belysningens betydelse, kan det vara något annat i dagens planering som kan ge allvarliga negativa konsekvenser på lång sikt där långsiktigt och hållbart perspektiv är att föredra:

Dålig planering är att man inte tänker på hur det ser ut om 5 år kring belysningsfrågor samt cykelvägar och bilvägar och det har ju att göra med vilken höjd på lampan man valde, vilken typ av lampa man valde och sådant – men det går ju trender i det. Men annars så tycker jag generellt att vi försöker nog göra så bra vi kan. (respondent 3, 2022-03-17)

Att tänka långsiktigt och planera noga med flerårsperspektiv där trygghet och integration står i fokus skapar en viss frustration hos vissa respondenter när det i stället behövs snabba förändringar. Respondent 4 menar att samhällsplanering kan ta upp till 8–10 år från idé tills dess förverkligande. Utmaningar med detta är att det ibland behövs snabba förbättringar och man känner sig maktlös med att bidra till dessa., enligt respondenten. Trots allt tycker vissa respondenter att om man tänker på framtidsperspektivet och de insatser man gör idag, spelar tiden inte så stor roll och de medel man investerar idag kommer att löna sig i framtiden:

Om man kan se en förändring om 20 år, alltså det är klart det kostar oss en miljon nu men vi har sparat 20 miljoner på 20 år. Man kan tydliggöra det vi gör, så det är skönt om vi har tålamod. Men vi kan förvänta oss att det är just så en kommun arbetar (respondent 9, 2022-03-24)

Därutöver riktas en del kritik mot själva kommunen där kritiken riktas mot otillräckliga kortsiktiga insatser. Respondent 7 kommenterar det så här:

Jag tycker att kommuner gör för lite, det går för långsamt, man borde göra större insatser och göra dem snabbt. (respondent 7, 2022-03-22)

Problematiken med att vidta trygghetsåtgärder inom Upplands Väsby kommun tas även upp av respondent 5, som menar att alla inblandade aktörer bör ta eget ansvar och bekosta föreningen Tryggare Väsby's åtgärder i de mest utsatta miljöerna inom kommunen, som i princip funkar väl fast inte utan utmaningar på vägen.

I detta stycke presenteras två typ av utmaningar. En av de utmaningarna handlar om bland annat hur man löser frågor om fastighetsgränser. Respondenten menar att det ibland är svårt att lista ut vem som äger marken där eventuell trasig belysning finns eller om platsen allmänt räknas som otrygg, och att det är svårt att bekämpa potentiella störningar eller genomföra trygghetsåtgärder på dessa platser. En andra typ av utmaning är dålig kommunikation som räknas som en ytterligare försvårande faktor. Att man inte sammankopplar olika delar av Väsby bidrar till otrygghetsupplevelser och kan även bidra till negativitet, enligt respondent 9. Ett exempel är att Sigma-området ses som en ö av problem, som är totalt isolerad från övriga områden, vilka har bättre planering och förutsättningar. Sigma-tillbakadragandet kan få ett stöd av Bazemore och Umbreit (2004) som skriver att brottsligheten som uppstår i grannskapet ökar social desorganisering genom att tilliten hos invånarna sjunker och rädslan ökar, liksom den sociala isoleringen. Dessa effekter ger ytterligare möjligheter för en blomstring av brottslighet. Det som pågår i Sigma-området har en tydlig förklaring då kriminaliteten och brottsligheten som under långa perioder pågått där har gett negativa resultat på lång sikt.

Som slutsats kan man tillägga att trots framgångar och motgångar finns ändå en positiv syn hos respondenter på kommunens arbete med social hållbarhet och problemfokuserade lösningar. Detta nämns av flertal respondenter som ändå påminner sig själv att Upplands Väsby kommun är en så pass ung kommun med stora ambitioner och med en stor potential där man fortfarande lär sig om hur man ska hantera utmaningar inom kommunen. Respondent 7 understryker vikten för att fortsätta vidta lösningsorienterade åtgärder för att påskynda utvecklingen: "Jag tycker att över lag så ser det ganska bra ut men vi är långt ifrån klara - det finns många saker att göra" (resp. 7).

6. SLUTSATS

Vilka trygghetsskapande åtgärder har kommunen genomfört och implementerat för att förebygga upplevd otrygghet inom kommunen?

Syftet med denna studie var att undersöka hur Upplands Väsby kommun jobbar med att skapa förutsättningar för invånarna i kommunen att känna sig trygga och säkra via den fysiska utformningen av stadsrummet. Det som framkommer är att den fysiska miljön påverkar både trygghetsupplevelse och säkerhet inom stadsrummet. Upplands Väsby kommun jobbar med trygghetsfrågor genom bland annat via den fysiska utformningen av miljön som, enligt teorier av Kubrin och Weitzer (2003) och Kelling och Wilson (1982), spelar en avgörande roll för trygghetsskapande åtgärder.

Vidare gör Upplands Väsby kommun insatser inte bara genom att förbättra stadsrummet men även att skapa förutsättningar för invånare att agera via "botten upp"-metoden och på så sätt bidra med det som kallas naturlig övervakning och social kontroll. Detta har stor betydelse och rekommendationer utifrån så kallade Crime Prevention Through Environmental Design - modellen, där "ögonen mot gatan"-konceptet används inom den fysiska utformningen av bostäder. Slutligen visar resultat på, enligt respondent 4, att social kontroll förekommer även inom planeringen av bostadshusplacering med fönster och fasad samt lokaler på bottenvåningen. Detta är en metod för att skapa kriterier som rekommenderas för implementering i detaljplan innan byggnation av ett nytt bostadshus kan påbörjas.

Ytterligare resultat visar att kommunen jobbar med att utveckla stadsmässighet och förtätning inom stadsrummet. Detta görs i syfte att bidra till trygghet och säkerhet via konceptet ”livliga gator” dock krävs det rätt planering, enligt respondent 6. Detta koncept går ut på att förtätning av bostadshus kan bidra till att fler invånare flyttar in, vilket ger upphov till utveckling av både verksamheter och företag som därmed också bidrar till att fler invånare flyttar in och etablerar sig. De mest optimala förutsättningarna kan ske genom rätt planering av bostadshus, där placering av lokaler på bottenvåning bidrar till att verksamheter (föreningar, butiker och så vidare) kan enklare etablera sig. Betydelsen av verksamhetsetablering i bostadsområden bidrar inte bara med service men också genom att användas som brottsförebyggande strategi. Denna metod används av Upplands Väsby kommun för att förebygga brottslighet och värna trygghet även i drabbade områden med hög koncentration av oordning.

Har dessa förebyggande åtgärder resulterat till en förbättring vad gäller trygghetsupplevelser?
Studien har visat att bland annat buskarna bör klippas korta och inte skapa skymd sikt på vissa platser som kan upplevas otrygga, och att lokaler bör befinna sig på bottenvåning för att skapa naturlig övervakning och inflöde av människor. Studiens resultat visar framför allt vilken omfattande betydelse som invånarnas engagemang och sammanhållning har för att kommunen ska lyckas med att bekämpa brottsligheten och även genom en fysisk planering som värnar om inkludering och trygghet genom olika trygghetsåtgärder. Alla insatser som kommunen med andra samverkaraktörer bidrar med ger förutsättningar för invånarna att agera själva och ta ansvar. Men det är något som inte alla kommuninvånare har förståelse för. När det gäller brist på sammanhållning, engagemang och social hållbarhet sticker vissa områden ut mer än andra.

Brister i Upplands Väsby's sociala hållbarhet har synliggjorts i denna studie genom bland annat teorin Social Disorganisation. Författarna Kubrin och Weitzer (2003) beskriver gemenskapens oförmåga att uppnå målet att lösa kroniska problem inom utsatta samhällen som visas i områden som Sigma. Även Kelling och Wilson (1982) teori kan förklara betydelsen av estetiskt tilltalande stadsrum och teorins strategier kan fastställa olika upplevelser, både positiva som negativa, av det fysiska skicket inom stadsrummet. Även Busy Streets Theory gick att applicera på den fysiska utformningen som kommunen jobbar med för att skapa livliga gator och social kontroll.

Slutligen har studien kommit fram till att för att skapa social hållbarhet behövs en lång process där samspelet mellan kommunen, inblandade samarbetsaktörer och invånarna ska uppnå den önskvärda balansen av trygghetsupplevelser och trivsel baserat på förtroende mellan invånarna och kommunen. Dessa typ av processer är inte statiska och vilken händelse som helst kan rubba balansen som till exempel olika härkomst hos invånarna, otillräckliga förebyggande insatser hos ungdomar och även en långtgående trend av brottslighet, som de fall av Upplands-Väsby-områden som kategoriseras med brottslighet eller en annan typ av oordning. Att kunna hantera problematiken som pågått under längre tid och där anpassningen hos invånarna ledde till tillbakadragande från gator och avsocialisering och marginalisering är ett mönster som är svårbrytbart och kräver bland annat förståelse och helhetsuppfattning av problematiken. Det som studien har visat är att kommunen försöker åtgärda problematiken både på lång och kort sikt där den fysiska planeringen går i hand med åtgärder gällande sociala projekt i form av aktiviteter och integrationsrelaterade program.

Vad har varit de centrala skiljelinjerna (centrala åsikter och åtgärder) inom den politiska debatten innan åtgärderna implementerats?

Att skapa en önskvärd social hållbarhet inom Väsby kommun hörde till de centrala skiljelinjerna inom dialogen. Dock själva begreppet är svårtolkad och inte sällan omöjligt att uppfylla och krävs, enligt respondenterna, flertal olika tillvägagångssätt och metoder för att bidra till ökad social hållbarhet. Det som förekommer i resultatdelen är att samarbetet mellan olika enheter bör stärkas då de metoder som kommunledningen ska implementera för att skapa ett tryggare Väsby att bo och verka i för samtliga partier var de primära syftena hos varje parti. Det diskuterades bland annat om både kortsiktiga och långsiktiga åtgärder vad gäller kriminalitet och stökighet.

Till de kortsiktiga åtgärderna hörde bland annat inkludering av polisnärvaro och även närvaro av trygghetsvårdar under mörka tider på dygnet vilka hörde till de kortsiktiga och nödvändiga åtgärderna i mest utsatta områden såsom Sigma-området, enligt respondenter 4 och 7. Då det ibland krävdes snabba åtgärder som förmodligen inte ger positiva resultat på långt sikt men ändå skulle gynna invånare i respektive områden och även politiska partier under mandatperioder. Eftersom att förebygga kriminalitet och stökigt beteende är en pågående process går det därför inte att dra några slutsatser än om det blir någon avsevärd förbättring med minskad kriminalitet inom utsatta områden på långt sikt. Det som förekommer mest i diskussioner hos politiska respondenter är bland annat hur samarbete och fördelning av ansvarsområden kan i själva verket skapa en omfattande lyft för Upplands Väsby kommun.

Till de långsiktiga åtgärder som respondenter 4 och 7 nämnde under intervjuer är bland annat hur man skapar social hållbarhet där insatser för trygghet, rätt fysisk planering, förtätning och att skapa gångstråk för tryggare närvaro var en av de metoderna som används i Upplands Väsby. Ytterligare åsikter kring trygghetsaspekter och trivseln samt brottslighets förebyggande åtgärder har det pratats en del om att skapa stadsmässighet, estetik, livliga gator och inflödet av resursstarka människor samt även olika åtgärdsprogram för resurssvaga i utsatta områden. Ytterligare diskussion av respondent 1 har varit insatser för framtidsgenerationer, till exempel sårbara ungdomar för rekrytering till kriminalitet, via skolverksamheter där det går att erbjuda extra stöd.

Respondent 1 menade att på lång sikt har insatser till skolor och unga generationer stor betydelse för att förebygga rekrytering till kriminalitet av unga individer. Det är bland annat genom trygghetsåtgärder och samarbete mellan kommunen och hyresvärdsföreningar och även andra aktörer där man lägger fokus på att skapa rum för inkludering och integration av yngre generationer. Exempel på åtgärder är att skapa olika aktiviteter (tunneltema och tävlingar) till målgruppen ungdomar under 18 år som ett sätt att stärka skyddsfaktorer i områden med brist på sociala och ekonomiska resurser.

Sammanfattningsvis är de centrala bitarna i studien framför allt de metoder som används av Upplands Väsby kommun och inblandade aktörer för att bidra med trygghetsupplevelser genom rätt fysisk planering. De metoder som bland annat används av kommunen för att förebygga segregation är lösningsorienterade program i områden som har präglats av oordning. Kommunen använder långsiktiga och kortsiktiga metoder i dessa områden präglade av otrygghet, narkotikahandling och dylikt. De metoder som användes är till exempel att uppföra nya bostadshus i högre prisklasser i dessa problemområden genom förtätning och även att skapa aktiviteter där som i sin tur bidrar till inflöde av människor. Att bidra till social hållbarhet genom

olika aktivitetsprogram är ett centralt koncept inom politiska åtgärder. Estetiken spelar en inte minst viktig roll i detta koncept, där kommunen kombinerar flera metoder för att skapa insatser och lyft för problematiska områden.

Avslutningsvis har studiens slutsatser lett till att själva processen med att bidra till trygghet och även förebygga oordning kräver inte sällan mycket komplex samarbete bland olika aktörer och inte sällan kan det leda till felaktiga resultat. Således visar denna studie att det är viktigt att fler professioner och kompetensprofiler inom samhällsplanering värdesätter social hållbarhets principen och utgår ifrån samma tolkning av begreppet.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Aiyer, S. M., Zimmerman, M. A., Morrel-Samuels, S., Reischl, T. M. (2015) From Broken Windows to Busy Streets: A Community Empowerment Perspective. *Health Education & Behavior*, 42(2) 137–147 doi: 10.1177/1090198114558590heb.sagepub.com

Andresen, M. A., and N. Malleon. 2010. Testing the stability of crime patterns: Implications for theory and policy. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 48(1): 58—82.

Bazemore, G., & Umbreit, M. S. (2004). Balanced and restorative justice: Prospects for juvenile justice in the 21st century. In A. Roberts (Ed.), *Juvenile Justice Sourcebook* (pp. 467-510). Oxford, England: Oxford University Press.

Boverket. (2019). Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnads-processen [Crime preventive and safety promoting perspectives and measures in community building processes] (Report 2019:20).

Brandén, J. & Sandberg, L. (2021) Governing safety through the politics of Community? A Governmentally analysis of the practice of “safety walks” in three Swedish cities: *Space and Polity*, 25:1, 1-19 <https://doi.org/10.1080/13562576.2021.1894916>

Clark, W. A. (1993). Neighborhood transitions in multiethnic/racial contexts. *Journal of Urban Affairs*, 15, 161-172.

Earls, F., and C. A. Visser. 1997. Project on Human Development in Chicago Neighborhoods: A research update. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice. [https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ Digitization/163495NCJRS.pdf](https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/163495NCJRS.pdf).

Folkhälsomyndigheten (2018) Vad är social hållbarhet för oss? <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/#Definitioner>, hämtad 2020-03-20.

Folkhälsomyndigheten (2022). Mötesplats social hållbarhet.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>, hämtad 8 mars, 2022.

Fennelly, L. J., & Perry, M. A. (2020). Encompassing effective CPTED solutions in 2020 and beyond: concepts and strategies. I L. J. Fennelly (Red.), *Handbook of Loss Prevention and Crime Prevention* (6 uppl., s. 45-77). <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-817273-5.00007-7>

Fennelly, L. J. (2020). Designing buildings and site layout. I L. J. Fennelly (Red.), *Handbook of Loss Prevention and Crime Prevention* (6 uppl., s. 21-24). <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-817273-5.00007-7>

Gau, J. M., Corsaro, N., Brunson, R. K. (2014) Revisiting Broken Windows Theory: A test of the mediation impact of social mechanisms of the disorder-fear relationship. *Journal of Criminal Justice*, 42, 579-588

- Gillham, B. (2008) Forskningsintervjun. Tekniker och genomförande (1:1 Uppl.) Holmbergs, Malmö AB
- Guidelines for the Protection of Human Subjects (1992). Berkeley: University of California.
- Hjerm, M. & Lindgren, S. & Nilsson, M. (2014) Introduktion till samhällsvetenskaplig analys (2 uppl.) Gleerups Utbildning AB, Malmö
- Kaiser, K (2012). Protecting confidentiality. I J. F. Gubrium & J. A. Holstein & A. B. Marvasti & K. D. McKinney (Red.), *The Sage of Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft* (2 uppl., s. 457-464). Thousand Oaks: Sage.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014) Den kvalitativa forskningsintervjun. (3:1 uppl.) Lund: Studentlitteratur AB.
- Kubrin, C. E., & Weitzer, R. (2003). New directions in social disorganization theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40, 374-402.
- Legeby A., Pont M. B., Marcus L. (2015) Street Interaction and Social Inclusion. Vaughan L. (Red.) *Suburban Urbanities: Suburbs and the life on the high street.* (s. 239-262) UCL press.
- Manning P. K. (1998) Book Reviews. *Social pathology* Vol.4 Number 1. 68-71
- Piscitelli A., & Doherty S. (2018) Connecting social disorganization to broken windows and routine activities. *The Canadian Geographer / Le Geographe canadien* 2018, 62(4): 589–596
DOI: 10.1111/cag.12468
- Repstad, P. (2007) Närhet och Distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap. (Uppl.4) Studentlitteratur AB
- Sampson, R. J., & Groves, W. (1989). Community structure and crime: Testing social-disorganization theory. *American Journal of Sociology*, 94, 774-802.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277, 918–924.
- Sampson, R. J., and W.J. Wilson. (1995). Toward a theory of race, crime, and urban inequality. In *Race, crime, and justice: A reader*, ed. J. Hagan and R. D. Peterson. New York, NY: Routledge, 177—190.
- St. Jean, P. K.B. (2007). Pockets of crime: Broken windows, collective efficacy, and the criminal point of view. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Welsh, B. C., Bragaand, A. A., Bruinsma, G. J. N. (2015): Reimagining Broken Windows: From Theory to Policy. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52(4), 447-463. doi: 10.1177/0022427815581399 jrc.sagepub.com
- Welsh B.C., Farrington D.P. (2009) The politics of Surveillance for Crime Prevention. I B. C. Welsh., D. P. Farrington (1 uppl., s. 15-33). *Making Public Places Safer: Surveillance and Crime Prevention.* Oxford University Press
- Wilson, J. Q., & Kelling, G. (1982) *The Police and Neighborhood Safety: Broken Windows.* Atlantic. 29–38

Internet

Upplandsvasby.se (14 mars 2022). Trygghetscenter ger mer kraft åt brottsförebyggande arbete. Tillgänglig: <https://www.upplandsvasby.se/arkiv/nyheter/2022-03-14-trygghetscenter-ger-mer-kraft-at-brottsforebyggande-arbete.html>

Urban Utveckling. (21 december 2021) Segregations kartläggning utifrån Maslows behovstrappa i Upplands Väsby kommun. Tillgänglig: <https://urbanutveckling.se/segregationskartlaggning-i-upplands-vasby/>

Regeringskansliet (2021). *Den hala tvålen*. Skr. 2017/18:230. (s.7). Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rapporter/2021/04/den-hala-tvalen--verktyg-och-metoder-for-social-hallbar-i-fysisk-planering/> [Hämtad: 2023-06-15]

Lag (2010:900) Plan - och bygglag 2 kap, 3§, Boverket, 2023. Hämtad: Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/vad-sager-lagen/plan--och-bygglagen/#> [Hämtad: 2023-11-08]

Intervjuer

Hänvisningsnamn, datum för intervjun, intervjuform.

- 1) Informant 1 (fysiskt möte, 2022-03-15) Politikern
- 2) Informant 2 (fysiskt möte, 2022-03-13) Planarkitekt/Detaljplanerare
- 3) Informant 3 (video, 2022-03-17) Brottsförebyggare
- 4) Informant 4 (fysiskt möte, 2022-03-13) Politiker
- 5) Informant 5 (video, 2022-03-09) Brottsförebyggare
- 6) Informant 6 (fysiskt möte, 2022-03-26) Stadsarkitekt/samhällsplanerare
- 7) Informant 7 (fysiskt möte, 2022-03-22) Politiker
- 8) Informant 8 (fysiskt möte, 2022-03-04) Polis
- 9) Informant 9 (fysiskt möte, 2022-03-24) Väsbyhem
- 10) Informant 10 (fysiskt möte, 2022-03-20) Tryggare Väsby förening

Bilaga 1

Min intervju kommer handla om vilka åtgärder kommunen vidtar för att skapa trygghetupplevelsen hos invånarna inom kommunen samt om dessa åtgärder även kan bidra till minskat brottslighet.

1. Vilken roll har kommunen i trygghetsskapande åtgärder inom Upplands Väsby kommun?

2. Vilka fler aktörer är inblandade och/eller samarbetsaktörer vad gäller trygghetsskapandet och brottslighetsförebyggande?

3. Vilka projekt är aktuella idag, vad gäller åtgärder, och vilka visioner har dessa projekt som grund?

4. Vilka åtgärder tas i anspråk och ligger till grunden inom pågående projekt, enligt dig/er för att kunna uppnå ökad trygghet och trivsel för invånarna i kommunen?

5. Tycker du att en bra fysisk planering spelar en viktig roll som en åtgärd inom förebyggandet av brottsligheten och för skapandet av höga trygghetsupplevelsen?

6. Vilka projekt ligger till grund för att förbättra den fysiska planeringen inom Upplands Väsby kommun?

7. Vilken roll spelar invånarnas engagemang inom Upplands-Väsby kommun för trygghetsskapande åtgärder?

8. Vad anses som mest bristfälligt avseende planering av den fysiska miljön och som kan leda till minskad trygghetsupplevelse och även ge upphov till brottsligheten? Ge gärna exempel på sådana misslyckande planeringar.

9. Vad anses som de mest lyckade planeringarna av den fysiska miljön inom kommunen? Ge gärna exempel på en god fysisk planering som ger ökad trygghetsupplevelse och minskat brottslighet åtgärder i Upplands Väsby?

10. Tycker du att det finns ett samband mellan den fysiska planeringen, brottsligheten och trygghetsupplevelsen?

11. Något mer som skulle kunna tillägas, viktigt att veta och som skulle bidra till i min undersökning?

(Ska Ändras Enligt Kommentarer) (Läggas till fler frågor efter provintervju)

Bilaga 2

Informationsbrev

Masteruppsatsstudien undersöker trygghetsskapande åtgärder inom den offentliga sektorn, och vilka faktorer som ligger bakom otrygghet och brottslighet i Upplands Väsby kommun. Den ska även behandla hur stor roll den fysiska miljöns utformning spelar för trygghetsupplevelse och brottslighetsuppkomst. Du tillfrågas att bli intervjuad då dina kunskaper är värdefulla och kan bidra till med information och på så sätt hjälpa mig i min undersökning. Jag vill undersöka vad som ger upphov till avvikande trygghetsupplevelsen och brottslighet samt vilka faktorer som är avgörande och ligger till grund för att vissa områden känns trygga att vistas i och vissa områden känns mer otrygga att vistas i. Även graden av brottslighet kan skilja sig åt mellan dessa områden.

Studien genomförs med semi-strukturerade intervjuer där huvudfrågor ska behandla teman som beskrevs ovan. Kraven är att du jobbar med dessa eller liknande frågor inom Upplands Väsby kommun och har en bra kännedom om detta område samt är insatt i närliggande teman på ett eller ett annat sätt. Din kunskap kan vara värdefull för min undersökning men deltagandet i intervjuer är frivillig och du avgör om du vill bli intervjuad eller inte. Du kan avbryta intervjun eller undvika att besvara frågor som anses för känsliga eller olämpliga ur ett konfidentiellt perspektiv. Du kan vidare förbli anonym vad gäller vissa svar som anses känsliga. Du har även rätt att bestämma om ditt namn ska publiceras offentligt eller om du vill förbli anonym. Intervjun kan och gärna genomföras via ett fysiskt möte på en offentlig eller arbetsplats allt utifrån det som är bekvämast för dig. Intervjun kan ta upp till 60 minuter. Det är även möjligt att genomföra intervjun via zoom eller på ett annat digitalt sätt om det blir förhinder till ett fysiskt möte i samband med uppvisade symptom på covid-19 och utifrån rekommendationer och råd av FHM.

Samtalet ska spelas in för att förebygga missförstånd, missuppfattning eller för att inte glömma vissa delar som kan vara viktiga just för min undersökning. Materialet från intervjuerna kan/ska hanteras och behandlas konfidentiellt om så önskas och efter överenskommelsen.

Jag heter Elena Ernman och är student vid Uppsala universitet och skriver masteruppsats i kulturgeografi som avslutning av mina studier. Efter att uppsatsen är avklarad blir den publicerad på Diva, ett digitalt vetenskapligt arkiv, där det går att ta del av den.

Datum: 2022-02-08

Studerande:

Elena Ernman

0735400655

Elena.ernman@gmail.com

Handledare:

Thomas Höjemo